

הישיבה המאתיים-יוששים-יושתיים של הכנסת החמישית

יום שני, ב' תמוז תשכ"ג (24 יוני 1963)
ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.00

א. הודעת יושב-ראש הכנסת על מכתב נשיא המדינה דבר הטלת תפקיד הרכבת הממשלה

היו"ר ק. לוז:
הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. חברי הכנסת, הודעתי לכם במכתב, ואני מודיע גם מעל דוכן הכנסת, שקיבלתי מכתב מאת נשיא מדינת ישראל, וזה לשונו:
"לכבוד מר קדיש לוז, יושב-ראש הכנסת, ירושלים.
מר לוז היקר, הריני מודיעך בזאת, כי הטלתי היום על חברי-הכנסת לוי אשכול את התפקיד להרכיב ממשלה חדשה. הואל נא להביא הודעתי זו לידיעת חברי הכנסת, וזאת לפי הוראת סעיף 9(ח) לחוק המעבר, תש"ט—1949.
במצורף לזה הריני מעביר אליך העתק מכתב הטלת התפקיד."

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ק. לוז:
נשמע עכשיו הודעת מזכיר הכנסת על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
מזכיר הכנסת מ. רוזטי:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי היום

ג. שאילתות ותשובות

- היו"ר ק. לוז:**
נשמע כעת שאילתות ותשובות.
1. עליה במחיר הקרח
חברי-הכנסת ו. שם-טוב שאל את שר המסחר והתע"ש ביום י"ג בסיון תשכ"ג (5 ביוני 1963):
לאחרונה הועלה בכל הארץ מחיר הקרח והעלאה זו נעה בין 15%—20%. בקשר עם זה אבקש לדעת:
(1) האם עובדה זו היא נכונה או נכונה בעיקרה?
(2) האם כבוד השר סבור, שהקרת הוא מוצר חיוני במיוחד לאוכלוסייה בעלת הכנסה נמוכה, שטרם הצליחה לרכוש מקרר חשמלי?
(3) במקרה של תשובה חיובית לשאלה מס' 2 — האם אין כבודו חושב, שהעלאת מחיר הקרח נוגדת סעיף מס' 2 במתכונת הכלכלית החדשה, אשר לפיו התחייבה הממשלה למנוע העלאת מחירים של מוצרים חיוניים?
(4) מה בדעת כבוד השר לעשות כדי לבטל את העלאת מחיר הקרח?
שר-המסחר והתע"ש פ. ספיר:
(1) הידיעה נכונה בחלקה. העליה לא היתה בכל הארץ. בחיטה ובדורום, למשל, לא היתה עליה, וגם בתל-אביב, בבת-ים ובחולון בוטלה העלאת החל מיום א', 16 ביוני 1963, והמתירים הוחזרו לקדמותם כפי שהיו בשנת שעברה. מחיר הקרח לצרכן באזורים אלה הוא 75 אגורות לבלוק, 25 אגורות לשליש בלוק, 19 אגורות לרבע בלוק ו35 לחצי בלוק.
- (2) כן, אני מסכים שקרח הוא מצרך חיוני, אם כי חוג צרכני הקרח מצטמצם מדי שנה.
- (3—4) אנו ממשיכים בטיפול להורדת המחירים גם במקומות אחרים בארץ — ראה גם תשובתי לשאלה 1.
2. מחירי הסוכר
חברי-הכנסת נ. לזין שאל את שר המסחר והתע"ש ביום י"א בסיון תשכ"ג (13 ביוני 1963):
נוכת העובדה כי בשל מחסור חמור בסוכר בשווקים העולמיים עלה בחמישה-עשר החודשים האחרונים מחיר הסוכר העולמי ב-500% בקירוב, אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:
1. מה המחיר שמשלמת הממשלה למפעלי הסוכר המקומיים?
2. מאחר שמפעלי הסוכר המקומיים קיבלו עד כה מחיר העולה בהרבה על המחירים הבינ-לאומיים, האם כנגד זה הובטח שהשיטה הקיימת בקביעת המחיר לסוכר תישאר בתוקף גם במצב שנוצר, כאשר המחיר העולמי עולה עתה על המחירים המשתלמים למפעלי הסוכר המקומיים?
3. האם באה פניה כלשהי מצד מפעלי סוכר מקומיים להתיר להם יצוא סוכר?
4. אם כן — מהי עמדת הממשלה בנודון?
5. האם הממשלה עומדת לכבד את הבטחתה לשמור על יציבות מחירי הסוכר לצרכן, אף בתנאים שנוצרו?

ישיבה רס"ב, ב' תמוז תשכ"ג (24 יוני 1963)
— שאילוחות וחשובות (פ. ספיר, ג. לוי) —

טו) האם הובטחה ליצרנים יוצאנים האפשרות לרכוש פייז'סי לייצור לשם יצוא, מן המקור הזול והנוח ביותר?
טז) מהי ההשקעה הכרוכה בהקמת המחלקה לפייז'סי, ואיזה חלק ממנה מומן (וימומן) ממקורות ממשלתיים, או ממקורות אחרים, בהצלחת הממשלה או בערבותה?
יז) מהי ההשקעה המשוערת לעובד במחלקת פייז'סי?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר :

א) 1. התצרוכת השנתית בפייז'סי בשנת 1962 — 3,300 טון.

2. התצרוכת המשוערת בפייז'סי בשנת 1963 — 4,000 טון.

3. שיעור הגידול המשוער בשנים הקרובות: 15%—20%.

ב) מפעל "פרוטארום" מייצר לעת-עתה רק פייז'סי מסוג סוספנשטיין.

ג) התצרוכת הארצית בפייז'סי מסוג סוספנשטיין היא 2,200—2,500 טון לשנה.

ד) כושר הייצור הטכני הנוכחי — 500 טון לחודש.

ה) לקראת סוף השנה, עם התחלת ייצור פייז'סי מסוג אמלשין, ניתן יהיה לממש כושר ייצור של 7,000 טון לשנה.

ו) 1. בתקופת ההרצה מייבא המפעל את המונומר מחוץ לארץ, ואין משמעות רבה בחישוב מעין זה.

2. הערך המוחלף לאחר השלמת ההרצה ועם התחלת ייצור אתילן בארץ — הוא 130 דולר לטון, בכלל זה סחח וריבית במט"ח.

ז) 1. מחיר יבוא סיף חיפה לפייז'סי סטנדרטי נע בין 260—270 דולר לטון.

2. מחיר יבוא סיף חיפה לפייז'סי סטנדרטי דמפינג 225—240 דולר לטון.

3. המחיר הפנימי בארצות אירופה: 350—370 דולר לטון.

ח) מחיר פייז'סי מסוג סטנדרטי של "פרוטארום" הוא 1,200 ל"י לטון.

ט) 1. מחיר הדולר הנחסך בתקופת ההרצה אינו בעל משמעות, והואיל והשלב של ייצור חומר הגלם (מאתילן) עדיין אינו מופעל.

2. לפי החישובים שבוצעו במשרדנו, יהיה מחיר הדולר הנחסך והמוסף כ-3.5—4 ל"י.

י) כן.

יא) ראה התשובה לעיל. התמיכה הניתנת למפעל מוגב"ת עד סוף 1965.

יב) לעת-עתה נתקבלו במפעל הזמנות אחדות הנמצאות עכשיו בבירור.

יג) ראה תשובה י"ב.

יד) כן — אם קיימות הוכחות שהיבוא המבוקש אינו פוגע בייצור המקומי.

טו) לייצור לשם יצוא ניתן לקבל פייז'סי מיבוא, אם המפעל המקומי אינו עומד במחירי היבוא האלטרנטיביים.

טז) ההשקעה הכרוכה בהקמת המיתקן כולו מסתכמת בסך 11,500,000 ל"י. למפעל אושרה הלוואה מתקציב הפיתוח בשיעור של 55% מסכום ההשקעה. יתרת המימון — ממק"ר רות עצמיים.

יז) ההשקעה למועסק — 120,000 ל"י.

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר :

1. המחיר הממוצע ששולם בשנה שעברה — 839 ל"י לסונה.

2. שיטת קביעת מחירי הסוכר המקומיים מבוססת על הוצאות הייצור האפקטיביות של המפעלים המקומיים ולא על המחירים הבינלאומיים לסוכר, הנתונים לתנודות, וממילא לא ישפיע הדבר גם עתה.

3. לא.

4. ראה תשובתי לסעיף 3.

5. כן.

3. ייצור החומר "פייז'סי" בבית-החרושת "פרוטארום" בעכו

חבר-הכנסת ג. לוי שאל את שר המסחר והתעשייה ביום כ"א בסיון תשכ"ג (13 ביוני 1963):

בקשר להתחלת ייצור פייז'סי, חומר גולמי בסיסי לתע-שיית הפלאסטיקה בבית-החרושת "פרוטארום" שבעכו, אודה לכבוד השר אם יאיל להשיבני על שאלותי הבאות:

א) מה התצרוכת הארצית של פייז'סי: —

1. בשנת 1962?

2. התצרוכת המשוערת בשנת 1963?

3. מהו שיעור הגידול בתצרוכת בשנים הקרובות לפי תחזית משרד המסחר והתעשייה?

ב) מדו מספר סוגי החומר המיוצרים כבר עתה ב"פרוטארום"?

ג) מהי התצרוכת הארצית בסוגי פייז'סי, המיוצרים במפעל?

ד) מהו כושר הייצור החודשי הקיים?

ה) אב המחלקה לייצור פייז'סי טרם הושלמה, מה יהיה כושר הייצור עם השלמת המחלקה?

ו) מהו הערך המוחלף, הגלוי והסמוי, במטבע-חון, בייצור טונה פייז'סי מסוג סטנדרטי ב"פרוטארום": —

1. בתקופת ההרצה?

2. לאחר השלמת ההרצה?

ז) מהו כעת המחיר העולמי, סיף חיפה, לטון פייז'סי מסוג סטנדרטי: —

1. ממקורות אספקה רגילים וסדירים?

2. ממקורות זולים במיוחד (המספקים את החומר בתנאי דמפינג)?

ח) מהו מחיר פייז'סי (מסוג סטנדרטי) של "פרוטארום" ליצרנים מקומיים?

ט) מהו מחיר הדולר הנחסך גטו: —

1. בשלב של הרצה?

2. עם השלמת ההרצה?

י) הניתנו התחייבויות כל-שהן מצד הממשלה ביתס לתמיכה לבית-החרושת "פרוטארום"?

יא) אם כן — במה מתבטאות ההתחייבויות שניתנו ולאיוז זמן?

יב) האם יצאו משלוחי פייז'סי לחוץ-לארץ?

יג) אם כן — מה הכמות והמחיר שנתקבל, ומהו מחיר הדולר המוסף הממוצע בעיסקות יצוא אלה?

יד) הניתן לייבא, באורח סדיר, סוגי פייז'סי שאינם מיוצרים בארץ?

והעליה העצומה בקצב הביקוש למכשיר זה בשנים האחרונות, בעיקר במחוז תל-אביב והמרכז, יצרו גם מצב של מחסור קשה בכוח-אדם לביצוע המשימות בממדיהן הקיימים. מספר הבקשות החדשות להתקנת טלפונים, המתקבלות מדי חודש בחודשו, עולה במידה רבה והולכת על מספר הטלפונים המותקנים, למרות כל הגידול במספר ההתקנות.

משרד הדואר בא לידי המסקנה כי יש למסור חלק מן העבודה העודפת לקבלן מחוץ למשרד, כדי להגביר את קצב התקנות הטלפונים. בפעולה זו הוחל באורח נסיוני בתל-אביב, ומקווים אנו כי מאמצנו זה יביא לידי הקלה במצב.

רצוני להוסיף מלים אחדות לשביתת 36 השעות של אנשי הגדס הטלפונים של הדואר בתל-אביב. הרכנית למסירת עבודות מסוימות לקבלן מחוץ למשרד עוררה חששות קרב העובדים הנוגעים בדבר, שמה יהווה הסיכור הזה פגיעה בזכויותיהם. הנהלת המשרד, במגעים שונים עם נציגות העובדים, ההסתדרות הכללית ובהודעה לעיתונות, הודיעה מפורשות כי זכויותיהם ומעמדם של העובדים יישמרו הלכה למעשה. בין השאר הסכימה הנהלת המשרד לביתן פיצויים לאותם עובדי דואר אשר ירצו לעבור לעבודה בקבלנות, וכן לאשר חופשה של שנה ללא תשלום לאלה מן העובדים, אשר ירצו לנסות כוחם בעבודת קבלנות ועם זאת לא ירצו לנתק עצמם כליל מן המשרד. בשני המקרים הוסכם אף שעובדים אלה יהיו ראשונים לקבלת העבודות הנמסרות בקבלנות.

אולם, לאחר שתחילתו להעסיק את הקבלן, אירע מעשה שהוא, לדעמי, חסר חקדים. שני נציגים של ונד העובדים נכנסו אל משרדו של המנהל העיר תל-אביב בשירותי הגדס הטלפון, ותבעו למסור לידיהם מסמכים משרדיים הנוגעים לעבודתו של הקבלן. משלא ניתן להם הדבר, השתלטו על המסמכים תוך איום של שימוש בכוח. לאור מעשה זה הוזמנה המשטרה, ורק לאחר שהובא הדבר לפני והסתבר לי שביצוע הליכי החוק במקרה זה עלול לגרום למאכר הנאשמים לתקופה עד לשלוש שנים — נתתי הוראה שלא לעצור את האנשים.

בסיכום שנתקבל ביום 10 ביוני 1963, בתחיתת נציב שירות המדינה, המנהל הכללי של משרד הדואר, מוכר מועצת פועלי תל-אביב יפו ומזכיר מחוז תל-אביב של איגוד עובדי המדינה, אושר כי הנהלת הדואר תוסיף למסור עבודות בהתקנת טלפונים לקבלן, וכן אושר שנית כי לא תהיה כל פגיעה במעמדם ובזכויותיהם של העובדים.

ובכך, אני מקווה, נסתיימה אפיוודה מצערת זו.

היו"ר ק. לוז:

אני מודה על התשובות.

ד. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו

היו"ר ק. לוז:

סקירות המונחות על שולחן הכנסת אינן נכללות ב"דברי הכנסת".

שר המשטרה ב. ש. שיטריט:

לא ידענו זאת.

ברצוני להעלות כאן מספר בעיות המהוות מכשול בדרך עבודת המשטרה, שהתפתחותה וכוסרה על ועולים במרוצת הזמן על אף הקשיים אשר בהם אנו נתקלים, וקיים חשש לנסיגה בתחום זה אם בעיות אלו לא תמצאנה את פתרונן.

4. בולי דואר בעלי נושא הקשור במיעוט הערבי

חבר הכנסת י. ח'מיס שאל את שר הדואר ביום י"ג בסיון תשכ"ג (5 ביוני 1963):

1. האם כבוד השר אינו חושב לנכון להוציא בול או בולים בעלי נושא הקשור באופן מיוחד במיעוט הערבי מבין אזורי המדינה?

2. האם כבודו מוכן לעיין בשניה בהצעות שונות שהוצעו בנידון — כגון בול נצרת — ולתת הסכמתו להוצאת בול כזה?

שר הדואר א. ששון:

1. לפני כשנתיים, ביוני 1961, הוציא משרד הדואר סידרה חדשה של בולי דואר אוויר — נוף הארץ. סידרה זו כללה, בין היתר, שני בולים שהוקדשו למיעוט הערבי והראו חלקים מן הערים יפו ועכו ובהם מסגדים אופייניים לארכיטקטורה הערבית. כן הכילה הסידרה בול אחד שהוקדש למיעוט הדרוזי והראה את קבר יתרו אשר בכפר חטיים.

2. בתכנית שאושרו לשנה השוטפת ולשנה הבאה לא כלולים בולים בעלי נושאים הקשורים באופן מיוחד במיעוט הערבי, וכן לא נתקבלו במשרד הדואר במשך השנתיים האחרונות הצעות על נושאים כאלה.

5. התקנת טלפונים במחוז תל-אביב

חבר הכנסת ש. שורש שאל את שר הדואר ביום כ"א בסיון תשכ"ג (13 ביוני 1963):

האם נוכח שביתת עובדי שירותי ההנדסה של הדואר במחוז תל-אביב, ימשיך משרד הדואר במסירת עבודות התקנת הטלפונים לקבלנים פרטיים?

ומה היא תכנית המשרד להתגבר על הפיגורים בהתקנת טלפונים חדשים?

שר הדואר א. ששון:

לפני שבועות אחדים, באומי על תקציב משרדי מעל במה זו, פרשתי בהרחבה את הבעיות העומדות כיום לפני משרד הדואר בשאלת ההיענות לביקוש המתרחב לטלפונים. ציינתי אז כי העמדת תקציב הפיתוח שלנו בשטח זה לשנה הנוכחית על מחצית הסכום המבוקש עלידינו לא תאפשר לנו להצעיד את העניין לקראת פתרון מניח את הדעת בשלב זה.

אולם השאלה אינה תקציבית בלבד, ומעולם לא ניסה משרד הדואר להציג שאלות כספיות, למרות חשיבותן הרבה, כסיבה יחידה למצב. ההתרחבות המהירה של רשת הטלפונים,

היו"ר ק. לוז:

אנחנו עוברים לסעיף ב' של סדר-היום — סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר המשטרה.

שר המשטרה ב. ש. שיטריט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת. על שולחנם של חברי הכנסת מונחת זה ימים אחדים סקירה על פעולות המשטרה ושירותי בתי הסוהר בשנת 1962, ממנה ילמדו חברי הכנסת את אשר נעשה, בבואם להעריך את הפעולות הללו, והיא תיכלל ב"דברי הכנסת".

מכאן אנו למדים שאוכלוסיית הארץ הולכת וגדלה, תנאי החיים הולכים ומשתפרים ואתם הגורמים המביאים לנשירה מבין שורות המשטרה, ואין ספק שאם נשירה זו לא תיבלם בעוד מועד, היא תסב נזק רב ליעילותה ולייעודה של המשטרה.

כיוון שהסקירה אינה מתפרסמת ב"דברי הכנסת", כפי שציין היושבי-ראש, ברצוני לקרוא קטע מסוים מהסקירה המונחת לפני חברי הכנסת.

"אין בידי המשטרה למלא את התפקוד, אף בגבולות התפקיד הקיים, ומצבת כוח האדם יורדת בהתמדה זה עשר שנים, מאז 1953. אמנם בשנים מסוימות חלה עליה קלה במספר כל עובדי המשטרה, ולפעמים אף במספר אנשי המשטרה מן המניין, יש להבהיר מושגים אלה, כדי שהמספרים שנוביא יועזרו הערכה נכונה: במונח "כל עובדי המשטרה" נכללו לא רק אנשי המשטרה מן המניין, ובכלל זה אנשי משמר הגבול והבטחון השוטף, אלא אף כל העובדים שאינם אנשי משטרה מן המניין, דהיינו שוטרים מוספים זמניים ועובדים אורחיים, פקידים, שומרים ופועלי נקיון. במספר זה לא נכללו, אמנם, הנוטרים, המופעלים עליידי המשטרה, משום שהם מועסקים על חשבון מעבידיהם ואינם כלולים בתקציב המשטרה ובתקנה. אולם כדי לקבל מושג מדויק יותר על מצב העניינים, חייבים אנו לעיין לא רק במספרם של עובדי המשטרה, או אף של אנשי המשטרה מן המניין — עלינו לבדוק בעיקר את היחס שבין מספר עובדי המשטרה והאוכלוסייה, ובפרט את היחס שבין מספר אנשי המשטרה מן המניין לאוכלוסייה. כאן נמצא ירידה חלולה ובלתי-פוסקת מאז 1953 ועד היום הוזה. מספר עובדי המשטרה לכל 1000 תושבים ירד מ-3.7 בשנת 1953 ל-3.0 בשנה הנסקרת. ברם עוד יותר חמור הוא היחס שבין מספר אנשי המשטרה מן המניין לכל 1000 תושבים. כאן חלה ירידה מ-3.6 בשנת 1953 ל-2.5 בשנה זו.

להלן לעומת היחס המספרי בין השוטרים לאוכלוסייה בישראל לעומת כמה מארצות אירופה: בישראל היחס הוא 1:430; בלונדון — 1:435; באיטליה — 1:319; בצרפת — 1:310; בווינה — 1:199; יש לציין כי היחס 1:430 הוא הממוצע הארצי בישראל; בתל-אביב היחס הוא 1:630.

מתוך מה שאמרתי ברור מה חמור המצב בשטח זה ששמו נשירה, ומה רבה האגדה המוטלת על כולנו למצוא את הדיכונים כדי לבלום את הנשירה הזאת.

הדבר הועלה על שולחן הממשלה והובא לפני ועדת הורוביץ. ועדת הורוביץ הגישה דין-וחשבון, ודין-וחשבון זה, לכשיבוצע, ישמש במידה מסוימת גורם מייצב ומושך לגבי המשטרה עד דרגה מסוימת בדרגות הקצונה, היינו עד דרגת מפקח. מדרגת מפקח ראשון ומעלה אין הדין-וחשבון מביא שיפור בתנאי הקצונה הבכירה.

יש עוד בעיה, והיא בעיית השיכון. תנאי השיכון בארץ עולים מיום ליום, והרי כולי עלמא לא פליגי שדירה נאה מרחיבה דעתו של אדם.

אליהו מרידור (תנועת החירות):
לא רק דירה נאה.

שר המשטרה ב. ש. שיטרת:

עכשיו אנחנו עוסקים בדירה. הדבר השני שאתה רומז עליו תלוי ביכולתו של האדם ובכשרו, וחוזך מזה — שר המשטרה אינו ממונה על כך.

אין זה סוד שהרוב המכריע של אנשי המשטרה אינו דר בשיכון ממשלתי וההענקת העזומה לדור (גם לפי ד"ח ועדת הורוביץ) הניתנת, היא בכחיתת קומץ שלא נודע כי בא

מדי שנה בשנה מתריע אני מעל במה זו על נשירת כוחות מעולים מבין שורות המשטרה, עקב תנאי השירות הקשים, הגורמים לא רק לנשירה, אלא אף יוצרים קשיים רבים בגיוסם של אנשים חדשים, — דבר העשוי לגרום לצמצום כוחה והודרת שיעור רמתה של משטרת ישראל.

אין צורך להסביר ולפרט מה הם תפקידי של השוטר. די אם אומר שלפי פקודת המשטרה מרותק השוטר לתפקידו תמיד ומוחר להעסיקו בכל עת ובכל מקום במדינה, אסור לו לעסוק בכל עבודה, אלא רק בתפקידים המוטלים עליו לפי החוק. גם אילו רצה השוטר לעסוק בעבודה נוספת, אין הוא יכול לעשות זאת, כי אין יתירותו בידו והוא אף צפוי יהיה לעונש. הדרך היחידה הפתוחה לפניו לשיפור מצבו היא איפוא להתפטר מן השירות.

אין צורך לומר כי השוטר חייב להיות בעל רמה ואף יודע שפות, כי הוא בא במגע עם כל שכבות הציבור, עם תיירים ועם אורחים הבאים מבחוץ. השוטר חייב להיות בעל כושר לחקור עבירה פלילית ולעיתים אף עבירה כלכלית מסוג בכת, עליו להופיע לפני בתי המשפט, עליו לשמור על הבטיחות הפנימית ועליו לשמור על הגבולות מפני מחבלים, מוזיקים ומסתננים הבאים מן החוץ. לשם כך על השוטר להיות מצויד בידע רב בשטחים שונים בחיי החברה.

חיל המשטרה הספיק אף להביא קרבנות, ולא אביא כאן רשימת החללים והנכים, כי מן המוסכמות היא שעבודת המשטרה כרוכה בסכנת חיים.

בני הארץ אינם מרבים להתגייס למשטרה, והשוטרים אשר מוצאם מן התפוצות לאחר שהם מתערים ומשתרשים, מוצאים להם בסופו של דבר עבודה, אשר תנאיה עולים בהרבה על התנאים במשטרה, ולא רק במשרדים ומפעלים פרטיים או ציבוריים, כי אם גם ממשלתיים, וזאת לאחר שהושקע באימונם והכשרתם עמל רב, — דבר העולה לא במעט למדינה.

שוטרי ישראל באו 42 מ-ארצות מכל יבשות העולם, פרט לאוסטרליה, ובכל המשטרה יש לא יותר מאשר 1,099 שוטרים בני הארץ. אמנם דרושה חלוציות בעבודתנו ובמעשינו, אלא שזו מגיעה לגבול כאשר המשפחה גדלה והחיים טובים עם את שלהם.

כלי רצון להשתבח יכולני לומר כי בדרך כלל משטרת ישראל לא לקחה בשחיתות, אף לא גמעה עם הגורמים והמניעים העלולים להביא לידי כך. מקפידים אנו מאד על טוהר המידות ונקיון הכפיים, ואם מישהו מתגלה פגום במשהו בתחום זה, הוא בא על ענשו ומגורשו מן החיל.

בשנה הנסקרת נדונו 862 אנשי משטרה בעבירות על הסדר הטוב והמשמעת. ברובן המכריע היו אלה עבירות פנימיות, כגון היעדרות, איחור, אי-שמירת ציוד וכו'. מספרן של העבירות שהיה בהן משום פגיעה באזרחים או באינטרס ציבורי היה מועט. אף התקיימו השנה בתי-דין למשמעת.

84 אנשי משטרה הובאו לפני בתי דין אורחיים על עבירות שביצעו לפני שהתגייסו למשטרה או בתקופת שירותם, מהם הורשעו 64, ברובם המכריע נבעו משפטים אלה מסכי סוכי שכנים.

על אף זאת שעומדים אנו על סף השנה השש-עשרה לקום המדינה, עדיין לא הצלחנו להגיע למלוא התפקוד, ולא די בכך, אלא שגם מצבת כוח האדם אינה יציבה.

מעניין לציין כאן, שבשנת 1953 מספר השוטרים מן המניין היה 5,967 ואוכלוסיית המדינה באותה שנה היתה 1,670,000 נפש; בשנת 1962 מספר השוטרים מן המניין היה 5,758 בו בזמן שאוכלוסיית המדינה הגיעה ל-2,332,000 נפש.

כספית גאוה. התנהל ומתנהל דיון בשאלה זו עם משרד האוצר, אולם אינני יכול לומר שנמצאה דרך לפתרון סופי ומשביע רצון.

אנחנו מתכננים כעת תכנית של דירור-חסכון לשוטרים. זה עכשיו בגדר של תכנית. אם היא תצליח, נבוא במידה רבה לעזרתו של השוטרי.

בעיה נוספת, אשר אינה תלויה לגמרי במשטרה, אך נותנת אותותיה בעבודתה, היא בעיית החשת גמר המשפטים התלויים ועומדים בפני בתי-המשפט ואשר מספרם מגיע כיום ל-8190 תיקים על עוונות ופשעים, 2719 תיקים על חטאים, 6735 על עבירות תנועה. אינני צריך להדגיש ולומר בפני חברי הכנסת שהשהיית המשפט יש בה משום טשטוש מטרת העונש ורישמו כציבור ועל העבריין. ברור כי פתרונה של בעיה זו תלוי במספרם של השופטים המיועדים לשמוע ולפסוק.

העבירות על חוקי התנועה הולכות ורבות ומספרן עולה בד בבד עם עלייתם של מספר כלי הרכב הניעים בדרכי הארץ ואולי אף יותר מכך. למרבה הצער מספר התאונות אשר בהן קופחו חיים נמצא בעליה מתמדת. בשנה הנסקרת אירעו 13,021 תאונות בדרכים עירוניות ולא עירוניות (9,240 תאונות בהן נפצעו אנשים). מהן 225 תאונות קטלניות, בהן נהרגו 202 מבוגרים ו-47 ילדים.

ברור שעליי שיפור דרכי התחבורה, הוספת תמרורי תנועה ומקומות הדרושים ופסקי דין מרחיעים, אשר העיקר בהם, לדעתי, שלילת רשיונות נהיגה, אפשר לרסן במידה ניכרת את הנהגים חסרי האחריות ולהקטין את מספר התאונות.

פיקוח המשטרה בדרכים ברור שהוא מביא להקטנה ניכרת במספר עבירות התנועה, אך אין מספרם של השוטרים העוסקים בזאת, לרבות השוטרים בוחני התאונות והתובעים המופיעים בבתי המשפט, מספיק, וכאן מתעוררת שנית בעיית כוח האדם במשטרה.

מספרם של השוטרים העוסקים בפיקוח על התנועה בדרכים הבינ-עירוניות מגיע ל-70 איש, ומספרם של השוטרים העוסקים כחוקרים, בוחנים ותובעים בעבירות תנועה הוא — 142.

ואשר לעבריינות, אציין את העבריינות בקרב בני הנוער. העבריינות בקרב בני הנוער היא בסמך עליה, ועובדה זו צריכה להדאיגנו, וחיובים אנו לעשות הכל כדי לבלום עבריינות זו בעודה באבה, פן נימצא בפני דור המזלזל בחוק ובמוסר.

במשך השנה הנסקרת נעצרו 14,834 עבריינים צעירים, מהם 1,098 נערות, שהן 28.7% מכלל העבריינים, לעומת 27.1% בשנה החולפת.

העבריינות בין המבוגרים אף היא נמצאת בסמך עליה. למשל, בשנת 1961 הגיע מספר העונות והפשעים ל-64,645, בשנה זו הגיע מספר הפשעים והעונות ל-70,372. ואם אוסיף עליהם 12,601 ועוד 9,240 תאונות שהמשטרה טיפלה בהן, מלבד עבירות התנועה שמניתי, יוצא שהמשטרה היתה צריכה לטפל בתיקים שמספרם מגיע ל-92,213. אולם העבריינות בקרב המבוגרים, אף-על-פי שהיא נמצאת בסמך עליה, אין היא צריכה להדאיג אותנו כפי שצריך להדאיג אותנו המצב בקרב העבריינים הצעירים, כי יש להביא בחשבון גידולה המתמיד של האוכלוסיה, — והבאתי מספרים המציינים כיצד גדלה האוכלוסיה משנת 1953 עד ימינו. אך מאידך מדאיג הוא כוחה המצומצם של המשטרה הנמצא במצב של קסאון,

אל קרבו של שכר השוטרי. אנו חייבים ליתן את הדעת על תנאי שיכונם של השוטרים, שהם רחוקים מלהניח את הדעת.

בשנים האחרונות התעוררה בעיה חמורה נוספת בתחום זה, והיא בעייתן של משפחות אנשי משטרה אשר נפטרו בהיותם בשירות והן שוכנות בשיכון ממשלתי. כידוע, שיכונים אלה נועדו לאנשי משטרה הקשורים למקומות עבודה מסויימים, ועובדת היות דירות אלה תפוסות על ידי משפחות אנשי משטרה שאינם עוד בשירות אפילו מסיבה כאובה ביו"ת, תביא ביום מן הימים לידי כך שהמשטרה ימצא משוללת כל אפשרויות דיר לשוטרים, — דבר אשר יתן אותותיו בעבודת המשטרה בכללה. מבחינה חוקית חייבות המשפחות הנ"ל לפנות דירות השרד אשר ברשותן, אך, כמובן, זה יוצר ויצר סיבוכים רבים, אשר הדיים הגיעו לכנסת והוצגו שאיל-תות על כך. ברצוני לצטט כאן תשובתי לאחת השאלות, הכוללת גם דבריו של השופט אשר הוציא פסק דין לפינוי דירת שרד בה התגוררה משפחתו של קצין שנפטר תוך כדי עבודתו. אמר השופט: „עם כל זה שתביעתה של התובעת מיוסרת בעיני על פי דין, עלי להודות ולומר כי כשבאתי לתת לה את מבוקשה היה לבי נוקפני. אמת, לא מצאתי לה גנתם של הנתבעים ולא אחיזה, לא בדין ולא בשיקולי צדק ויושר שלפנים משורת הדין, שגם הם כל קיומם בא להם מפי החוק — סעיף 37 לחוק הגנת הדיין. אולם יש מידת צדק שאיננה אך לפנים משורת הדין, כי אם מעבר לו, צדק שאין לו סעיפים ואין לו תחומים, צדק הנובל בצדקה. משהו מעין הצדקה שבה נפדים שבי ציון, שבהם נאמר: „ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה“. אם תבוא התובעת, כפי שלעניות דעתי עליה לעשות, למוד להם לנתבעים וביחוד לנתבעת מס' 1, אלמנתו של המנוח, במידה זו, מידת צדק וצדקה, שאין שיי עור להם, אי-אפשר שלא יהיו שותפים לתחושותי ולהכרתי כי היא זה עוול ממש לבוא ולשלוף קורת גג מאלמנתו לאדם שעשה בשירותה של המדינה מיטב שנותיו, ולא שקד להניח אחריו לבני ביתו קנינים ששיקמו אותם כששוב לא יוכל הוא עצמו לקיימם. אפשר גם אפשר שחוקתה של הנה"ת בעת בדירה אינה מתיישבת עוד עם תכליתיה של המשטרה לגבי המעונות המיועדים לאנשיה. אך האם קנה לו המנוח, כשנעקר מארץ החיים, תוך מילוי תפקידו, זכות כשל עולה תתם, אשר לו מכינה המדינה שצדקתה כי רבה, קורת גג נאותה מבעוד מועד? ראיתי את האלמנה, הנתבעת, ואת סבלה, תוך מהלך הדיון, ואיני יכול שלא לומר כי אילו בי היה הדבר תלוי, לא היתה שום מגבלה שבונהל נחשבת בעיני ולא הייתי חוסך מעצמי את טורח ומאמץ כדי להשיג בעבור עצמה דירור חלוף נאות קודם שתפונה מן הדירה הנדונה מכוח פסק דין זה.“ עד כאן דבריו של השופט. השופט ראה את הדברים כפי שהיה רואה אותם כל אדם, אולם הוא לא יכול להושיע לאותה אלמנה. המשטרה חייבת לבצע את אשר הוטל עליה, ואם מוטל עליה לשכן את אנשיה, ואין לה דירות, ויש דירות תפוסות שלא כחוק — היא מחוייבת, עד למקרים עגומים כגון אלה, לפנות לערכאות כדי להשיג פינוי.

בתשובתי לאותה שאלתה אמרתי אז: „המשטרה תענין באהדה בכל הצעה קונסטרוקטיבית מצד הנתבעת ותבוא לקראתה בממון, בעצה ובהשפעה אצל גורמי סעד ושיכון. דירות השרד של המשטרה לא נועדו לפתור בעיות שיכון הפרט במשטרה, אלא לשרת צרכי השירות, הנאלץ להעביר אנשים ממקום למקום. המשטרה מסייעת לאנשיה המבקשים להשתכן ככל שידה משגת באמצעות קציני הסעד שלה ובהלוואות צנועות אך נוחות מקדנות הסעד שברשותה.“

זו היתה התשובה שניתנה לאותה שאלתה. השאלה הזאת עדיין לא נפתרה, והיא ניתנת לפתרון רק בהקצבה

שופט בית המשפט העליון, כבוד השופט ברנזון, לאחר שביקר בלוויית חברי הוועדה בבתי הסוהר, התריע בצורה חריפה ביותר על הצפיפות בבתי הסוהר ודבריו צוטטו בעת-נתי.

זה שנים אחדות יושבים אנו על מרוכת פתרונה של צפיפות זו, ואני רואה פתרון יחיד לבעיה זו בהקמתו של בנין חדש וחדיש לבית סוהר מרכזי. ריכוזם של כל האסירים אשר נידונו לתקופות מאסר ארוכות, ואלה המהווים בעיות בטחוניות מיוחדות, בבית סוהר ראוי לשמו ואשר יתוכנן לייעוד זה, עשוי לחסוך בכוחות אדם הן לשמירה והן לטיפול, ומעל לכל עשוי לפתור את בעיית הצפיפות. הצורך בהקמתו של מבנה זה הולך ונעשה מוחשי מיום ליום. הגיעה העת לבצע זאת ויפה שעה אחת קודם.

לפני שאני מסיים, רצוני לומר: מדי שנה בשנה אני מתריע על הבעיות הכאובות, ומצטער אני לומר שהכנסת איננה מעלה ארוכה להן. סבה אחת היא את בעיית הנשירה, בעיות תנאי השוטר ובעיית הצפיפות, ואני מבקש מחברי הכנסת שיבואו לעזרת החיל הזה אשר שמו המשטרה ואשר בלעדיו לא תיכון מדינה. ובעבודת המשטרה כולכם בקיאים. אתם יודעים מה עבודתה, ואתם יודעים מה קשה עבודתה של המשטרה. אינני צריך לדבר בצורה תעמולתית בפני חברי הכנסת על מהותה של עבודת המשטרה, כי חברי הכנסת יודעים, ועל ידי החוקים שהכנסת מחוקקת מטילים מדי פעם בפעם עבודה יתרה על השוטר. כי רוב החוקים, או הרבה מהחוקים, יש בהם נסקציות, היינו הענשה או עונש, ואם יש עונש, הרי זה דבר הגבול בפלילים, ואם בפלילים מדובר, הרי עבודת המשטרה היא לא רק למנוע את הפשע, אלא גם לגלותו, לגלות את העבריין ולהביאו לפני בית משפט. לפיכך יש לתת לשוטר את כל התנאים שיניחו לו לפחות מבחינה חומרית לא לדאוג לקיים למשפחתו; יינתנו לו התנאים המספיקים, בהם יוכל לקיים את עצמו ואת בני ביתו. עלי-די כך נוכל לבלום במידה רבה את הנשירה, וגם נוכל למשוך אלינו רבים מבני הנוער. כי אין פלא שבני הארץ, היכולים להסתדר בנקל — יותר מהעולים אלינו — אינם ששים להתגייס למש"טרה, ואינני צריך לומר לכם זאת. אם בתוך 6900 יש רק 1009 שוטרים מבני הארץ — תוכלו להסיק בעצמכם מהו האחוז של בני הארץ במשטרה, ואנו מעוניינים שאלה שנוכלו פה, אלה שמכירים היטב את תנאי הארץ, ובוודאי אלה שהתערו והשתרשו בתוכה — ניהרו אל המשטרה, כדי שנוכל למלא את השליחות המוטלת עליה, ואני מבקש את הכנסת לקבל זאת לתשומת לב.

עם גיאות ושפלי והגיאות והשפלי אינם קטנים, לעומת האוכלור סיה הנמצאת בסימן עליה מתמדת, כן תרבה.

לבסוף ברצוני לומר מלים מספר בשבחה של משטרת ישראל. אסתפק בענוה ואומר כי משטרת ישראל עמדה בכל המשימות אשר הוטלו עליה בשנה החולפת, וזה כולל את משמר הגבול, השומר בעירנות את גזרות הגבול אשר באחר ריותו, לשביעות רצונה הגמורה של אוכלוסיית הספר.

בסקירה המונחת לפניכם תמצאו פרטים לגבי העבריינות; לגבי תפקידי המשטרה; לגבי האירועים הבולטים אשר דשה בהם העתונות בשנה זו — ואני אסתפק בזה, כי אם אבוא לקרוא את מה שנכתב כאן — ואני הייתי סבור שזה יירשם ב"דברי הכנסת" — אגזול מזמנכם לפחות שלוש-ארבע שעות.

אעבור עתה לשירות שני — שירות בתי הסוהר. אין מצב כוח האדם בשירות בתי הסוהר טוב מזה אשר במשטרה. קיימת נשירת כוחות טובים גם בשירות זה, ורמתם של אלה הפונים לגיוס ירודה, באשר התנאים כאן עוד גרועים מאלה אשר במשטרה, עקב אופיה המיוחד של עבודת הסוהר.

ברצוני להתריע מעל במה זאת, על הצפיפות בבתי הסוהר. כשם שהתרעתי על בעיית הנשירה ועל בעיית התנאים הקשים של השוטר, כך אני אומר כי הצפיפות בבתי הסוהר מטרידה מאד את מנוחתנו. היא הולכת ומחמירה מיום ליום. היא איננה הולמת בשום פנים ואופן מדינה תרבותית ומתקדמת.

כל בתי הסוהר במדינה, פרט לבית הסוהר לנשים «נוה רצה», מאכלסים מספר אסירים העולה לאין שיעור על אפשרות קליטה. אין לך אסיר אשר יכול לישון בחדו במיטה, אלא כל מיטה היא כפולה, כלומר מיטה על גבי מיטה, בעוד שאני מקבל דינים יחשבונית מקצינים אשר ביקרו בחוץ-לארץ, המציינים כי שם הגיעו האסירים לתאים מיוחדים, וכל אסיר הגיע למיטה משלו.

הצפיפות בה שריום האסירים בתאיהם שמה לאל את כל פעולות הטיפול והשיקום אשר משקיעים אנשי סגל שירות בתי הסוהר באסירים.

נציב בתי הסוהר העלה בעיה זו בהופיעו לפני ועדת הכספים של הכנסת בעת הדיון על תקציב השירות, ואותם חברי ועדת הכספים אשר ביקרו בבתי הסוהר הצטרפו לדבריו והביעו דעתם כי המצב הוא ללא נשוא. אני מצטט משפט אחד מדבריהם: «בתנאים כאלה אין משקמים את האסיר, אלא נוטעים בו רגש מרירות עצום נגד החברה ורצון להתנקם בה».

דיון

היו"ר ק. לוז:

אנו עוברים לדיון. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת שופמן, ואחריו לחבר-הכנסת צימרמן.

יוסף שופמן (תנועת החירות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מודה ומתודה שאני עולה עכשיו במבוכה רבה על במת הכנסת כדי להשתתף בדיון זה. כי אחרי הדברים שבסוף סקירתו של שר המשטרה הנכבד — אינני יודע כבר מהו תפקידו של השר ומהו תפקידו של הכנסת. לי היה נראה תמיד ששר העומד בראש המשרד, כשבא לכנסת ומספר מה הם הקשיים, אומר גם מהי הדרך לפתרון. אמנם שמענו ששר המשטרה מתלונן — ובצדק — על כל מיני תנאים שבהם חיים השוטרים, תנאי העבודה במשטרה. אבל האם אנו חייבים להציע לו הצעות

איך הוא צריך לפתור את הבעיה? או שמא הוא צריך לבוא בתכנית, שאנו חייבים לתפוס עמדה מסוימת כלפיה וכלפי ההצעות שבה? הצעת תכנית כזאת לא שמענו. לכן אני אומר שאני במבוכה, כי פה מחליפים את היוצרות. אינני חושב שזוהו תפקידי בתור חבר כנסת לבוא עכשיו בתכנית מלאה איך להסדיר את עניני המשטרה. כי אז הייתי נכנס בהתחרות עם כבוד השר, וזה לא מתפקידי.

אני חושב שהשר איננו יכול להתלונן על כך שיש בכנסת יחס של אי-הבנה לתפקידי המשטרה. אני אפילו רוצה עכשיו — כיוון שהסקירה שהונחה על השולחן אינה נכנסת לפרוטוקול — לקרוא קטע מן הסקירה הזאת, כדי שזה ייכנס לפרוטוקול, וזה בעמוד 12, הקטע המוקדש למשמר הגבול, בו אומר השר: «ראה אני חובה לעצמי לצייין במיוחד את משמר הגבול ואת אנשיו המודמים על משמר הבטחון של

קעו באדם מאמצים רבים כדי לחנך אותו להיות שוטר, סמל או קצין, הוא עוזב את המשטרה. אינני יכול לומר שאני מתמצא היטב בתנאי המשטרה וביחסים השוררים בה. אבל נראה לי שהסיבה יכולה להיות חוסר רוח הצוות. בכל חיל — והמשטרה גם היא חיל — האספרי זה קור", רוח הצוות, דבר זה קובע את היחסים בין האנשים וקושר אותם ביניהם, אף אם תנאי המשכורת אינם כל כך טובים. דבר זה תלוי במידה רבה באלה העומדים בראש המשטרה. השאלה היא אם דבר זה קיים במשטרה? הנשירה אומרת לנו שרוח זו אינה כל כך מצויינת ונעלה במשטרה. אולי פרט לשאלת המשכורת צריכים ראשי המשטרה לשים לב במיוחד לענין זה.

הנשירה קיימת גם בין קצינים, ונשירה רצינית יותר גם בין הקצינים הבכירים. לא אגלה סוד אם אגיד שקצינים אלה על פי רוב באים מחוץ מסוים במדינה. ולחוג זה לא קשה לקבל עבודה במשרדי ממשלה או בחברות ממשלתיות או בחברות ציבוריות. ואילו חיפשתם את האנשים שצריכים להיות קצינים בכירים גם בחוגים אחרים, שלהם לא כל כך קל לעבור מעבודה אחת לשנייה, אולי הנשירה לא היתה כל כך גדולה. אני בטוח שדברי אינם סתומים באוני השר, אם כי ככוונה לא רציתי לפרשם ולפרטם יתר על המידה.

בעיה נוספת שעליה ברוצני לעמוד היא בעיית התאונות בדרכים. בחוק התעבורה בדרכים, שבכוננו השתתפה המש"טרה בצורה ניכרת — בוועדה ישבו נציגי המשטרה — אינו מופיע גורם אחד המהווה סיבה לתאונות רבות, והוא — שעות העבודה של הנהגים. לעתים קרובות מועסקים הנהגים מספר שעות כה רב עד שאין להם אפשרות לנהוג בצורה זהירה. הדבר אמור לא רק לגבי הנהגים אורחים, אלא גם לגבי הנהגים בצבאים. ידוע לי שישנן הוראות מטכ"ל המגבילות את שעות העבודה של הנהגים. אבל מצד שני ידוע לי שביחידות אין שומרים על הוראות אלה, ומלבד שמונה שעות נהיגה ביום נשלחים הנהגים לשמירה בלילה ולמחרת הם צריכים לנהוג; והם אחראים לחייהם של האנשים הנמצאים ברכבם וגם לחייהם של אלה הנמצאים ברכב שבו הם מתנהלים. זוהי בעיה שהממשלה חייבת לתת דעתה עליה בצורה רצינית מאוד. ישנם נהגים מקצועיים טובים הנכשלים בתאונות דרכים מתוך עייפות. ולזה אין שמים לב. זה אינו מופיע כאחד הגורמים המחמיר את העבירה.

אשר לבתי הסוהר, כדו"ח ראיתי שיפור אחד, והוא: כמעט שאין בריחות מבתי סוהר. אמנם שירות בתי הסוהר למד לקח חמור מאוד מהבריחה מכלל שטה. זה היה, "ריפוי בהלם" רציני מאד. בדרך כלל לא תמיד לומדים מהלם. הפעם אני רוצה לקבוע בסיפוק, ששירות בתי הסוהר למד לקח והסיק את המסקנות, ואין עוד בריחות מבתי הסוהר. בכל אופן הן כל כך מעטות שאין טעם לרבר עליהן.

שר המשטרה אמר לנו, שהוא מרוצה בדרך כלל מהמש"טרה. זה יפה מאד שהור מופיע בשם האנשים שבראשם הוא עומד ואומר זאת. בציבור אין שביעות רצון מהמשטרה לגבי תחום אוד: פענות כמה מקרי פשע חמורים שעדיין תלויים ועומדים. אני יודע שהמשטרה אינה עוסקת בכישוף ואין זה כל כך קל לפענח כל מקרה פשע. אבל הציבור דן על כושרה של המשטרה לפי התוצאות; אין לציבור כל דרך אחרת לדון ולשפוט את המשטרה אלא לפי התוצאות, ובטוח זה התוצאות אינן כל כך משמחות. אינני יודע, אולי כדי להתגבר על הקשיים בתחום זה יש צורך בתוספת לימוד, התמחות והשתלמות. אם כך הדבר, צריך לעשות זאת. על כל פנים איגילוי הפושעים בכמה פשעים מעמיד את המשטרה בעיני הציבור ברמה לא כל כך גבוהה, כפי ששר המשטרה וכולנו היינו רוצים לראותה.

הספר, ללא ליאות, באומץ לב, בשקידה וביעילות למופת; וכן את אנשי הכסחון השוטף, המודרכים והמופעלים על-ידי משמר הגבול. אנשי משמר הגבול משמשים גם גורם חשוב בניבושם הלאומי והציבורי של הישובים החדשים, על-ידי פעולה ברובה ומתמדת בקרב תושביהם. אני מצטרף מקרב לבי למלים אלה, המופיעות פה בסקירה, ואני עושה זאת לא כדי לצאת ידי חובה פורמלית, אלא זוהי הרגשתי האמיתית, ותמיד, בכל הזדמנות, אני משתדל להגיש את יחס ההערכה לתפקידי משמר הגבול, לשוטרים ולקצינים, על העבודה הקשה והיפה שהם עושים.

הבעיה המרכזית, כפי ששמענו מפי השר, היא הנשירה. כשהופיע הדו"ח של ועדת הורוביץ — עד כמה שאני זוכר, מישוהו מהקצינים הבכירים ביותר במשטרה הביע את שביעות רצונו בן הצעות. היום אנו שומעים מהשר שזה לא בדיוק כך.

שר המשטרה ב. ש. שיטריט:
אמרתי: עד דרגה מסויימת.

יוסף שופמן (תנועת החירות):

או שמענו ללא כל הסתייגויות שמקבלים ברוצן את הדו"ח הזה ואת הצעותיו. אם זה כך — הרי הצעת הוועדה הזאת איננה אינו יהיה נוקשה שאי אפשר להפריד ממנה שום חלק. אם ביחס להצעות אחרות של הוועדה יש התנגדות ומתנהל משא ומתן שאיננו אפסרי ביחס למשטרה (כי למש"טרה אין אותה אפשרות איש לעובדי מדינה אחרים; השוטרים אינם יכולים לשבות, הם אינם יכולים לעמוד באותה צורה על דרישותיהם כפי שעובדי מדינה אחרים עושים); ואם ראשי המשטרה, האנשים האחראים למשטרה, הגיעו למסקנה שההצעה הזאת תגלו מתקבלת על הדעת — מדוע אין שר המשטרה עושה מאמצים שהחלק הזה של דו"ח הורוביץ, שלכאורה אין עליו שום ויכוח, אמנם יוגשם? אם ביחס לשאר החלקים יש בעיות וויכוחים — הרי כאן אין ויכוח. בבקשה אפוא, אדוני השר, השתדלי שייבצע את ההמלצות. לא שמעתי על כך, לכן אני מעלה את הענין.

לענין הדירוג במיוחד, הכולל את השוטרים, עובדי בתי הסוהר, נוטרים, ואנשים שמשמשים כלפיהם בשם שמצלצל כל-כך לא יפה — "שמ"זים" (שוטרים מוספים זמניים); אני מבכר לקרוא להם בשם המלא. בהזדמנות זאת רציתי לשאול את השר: למה יש עדיין התופעה הזאת של נוטר? בימי המנדט היו נוטרים, ולשירות זה שלחו את ה"גייטיבס"; האנגלים לא שירתו בו. עכשיו יש נוטר ויש שוטר. ההבדל בדרגה הוא מעט. אני חושב שההפרש במשכורת יסוד הוא חמש לירות. ואני שואל: למה בכלל כל המוסד הזה? למה לא לאחד את כולם בתור שוטרים, למה יהיה פה שוטר ונוטר? אינני חושב שיש מישוה, ואולי אפילו במשטרה, המתמצא בצורך שבהבדל הזה. לנו בכנסת בכל אופן אין זה כל-כך ברור, מה ההבדל ולמה הוא קיים. האם לא הגיע הזמן לבטל דרגה זו של נוטר, שלא ידוע מה היא?

אבל נחזור עוד רגע לבעיית הנשירה: בדו"ח השנתי, שהמפקח הכללי הגיש לשר המשטרה ושגם אנו קיבלנו אותו, בעמוד 25, יש טבלה שעניינה אותי במיוחד: הנשירה לפי ותק בשירות. אני חושב שזהו הדבר המעניין ביותר. ביחס לשוטרים, אם בשנה ראשונה לא שניה יש נשירה — זהו דבר מובן. לא כל אדם, אפילו נתקבל למשטרה, מתברר אחר-כך שאמנם מחאים לשירת בה, ואז או נוטרים או שמבקשים מהם "לנשור". בכל אופן, הנשירה בתקופה הזאת מתקבלת על הדעת. הנשירה מתחילה להיות מסוכנת ורצינית דווקא שנים רבות אחרי התחלת השירות, וזאת אומרת לאחר שכבר הוסי

החשובים ביותר — אינה יוצרת אווירה אשר בה אנשי משטרה, החל בשוטרי בעל הדרגה הנמוכה ביותר וגמור בקצין הבכיר, תהיה להם הרגשה שכדאי להתאמץ. הממשלה אינה מעריכה זאת וגם אינה גורמת לכך שהציבור יעריך מאמץ.

לכן, חברי הכנסת, אנו עדים למצב התמור הזה, שמיטב הקצונה מתפטרת. אמנם המפקח הכללי רוצה לנחם אותנו. אבל עובדה היא שהקצינים הטובים ביותר, שכוח האדם הטוב ביותר, עוזבים את המשטרה. כמו כן, כוח האדם הטוב אינו מתגייס למשטרה.

במקום לתאר את המצב בקווים כלליים, אחיחיש למספרים אשר הביאו לפנינו שר המשטרה והמפקח הכללי ברו"ח השנתי. נתחיל במצב ההשכלה. אני מתחיל תמיד בנוקדה זו, כי אופייני למצב הוא מצב ההשכלה, התרבות והרמה הכללית של עובדי המשטרה. לפנינו טבלה מס' 20, בה אנו מוצאים חומר השוואתי יפה.

בשנת 1961 היו 582 שוטרים בעלי השכלה פחות מעממית; בשנת 1962 — 631 שוטרים. אמנם המספרים לשתי השנים שונים במקצת, מפני שבשנת 1961 היו בסך הכל 5780 שוטרים ובשנת 1962 — 5758 שוטרים. כלומר, מספר השוטרים בעלי השכלה פחות מעממית גדל, אם כי המספר הכולל של השוטרים ירד במקצת.

נעבור להשכלה תיכונית. בשנת 1961 היו 1128 שוטרים בעלי השכלה תיכונית, ובשנת 1962 — 1072. כלומר, ירידה במספר שוטרים בעלי השכלה תיכונית.

אף מספר השוטרים בעלי השכלה גבוהה לא עלה. במקום 122 שוטרים בעלי השכלה גבוהה (והמודבר הוא בוודאי בקצונה הגבוהה) בשנת 1961, ישנם רק 111 בשנת 1962.

אני חושב שמספרים אלה חייבים להדאיג אותנו. הבה נדבר על מצב כוח האדם. מה הן הסיבות למצב זה? אינני נבהל מירידה בכוח האדם. הירידה הכללית בכוח האדם אינה כה גדולה, מפני שבשנת 1954 היו בסך הכל 5867 שוטרים במצבה ובשנת 1962 — 5758 שוטרים. כלומר, הירידה אינה גדולה כל כך. אמנם ישנה לי שר המשטרה, ואני רואה גם את מבטו של המפקח הכללי, כי בינתיים גדל מספר האיכוסין אצלנו. אבל אם נשווה את המספרים אצלנו עם המספרים כוללם, נראה שהמצב אצלנו מבוהינת מספר השוטרים לכל אלה תושבים איננו כה מודאיג. יש בידי חומר השוואתי מדויק על המצב בתחום זה בארצות-הברית ובצרפת.

כיום יש בארצות-הברית בסך הכל 345,000 שוטרים, כלומר לפי החשבון הממוצע מספר השוטרים שם הוא 1.8 שוטרים לאלף תושבים. בישראל, בשנת 1962, המספר הכולל (כולל אדמיניסטרציה) הוא 6930 שוטרים; הווה אומר: 3 שוטרים לאלף תושבים. אבל אם ניקח את המשטרה בלבד, ללא אדמיניסטרציה, יש לנו בסך הכל 5758 שוטרים, דהיינו 2.5 שוטרים לאלף תושבים. כלומר יש לנו יותר שוטרים לכל אלה תושבים מאשר בארצות-הברית. לכן המצב איננו כל כך גורא, ביחוד כיוון שהעבריינות בארצנו אינה עולה בממ"ד צע על העבריינות בארצות אחרות.

אם נשווה ונראה מה המצב בצרפת, נראה כי שם יש בסך-הכל 65,000 שוטרים מכל הסוגים, דהיינו מספר השוטרים שם הוא 1.1 לאלף תושבים. אמנם יש שם הברל בין המשטרה העירונית והישובים הכפריים. החומר שאני מסתמך עליו הוצא על ידי משדור הפנים של צרפת בשנת 1962, ואני מניח שהוא מדויק. ובכן, בצרפת, כפי שאמרתי, יש 65,000 שוטרים, מהם 12,500 קצינים. גם היחס בין השוטרים והקצינים נים הוא שונה מאשר בישראל. בישראל מספר הקצינים,

הזמן מוגבל ולא יכולתי לגעת בכל הבעיות שרציתי לגעת בהן, אלא באותן בעיות שהיתה לי אפשרות לעמוד עליהן בקיצור. אבל אודה לשר המשטרה אם בתו"ד, כשיבוא בפניה אל הכנסת שתעזור לו, יציין במה היא צריכה לעזור לו ולא ישאיר חלל ריק, ויצפה שחברי הכנסת ימלאו את החלל הריק, כי ייתכן שיעשו את הדבר שלא לפי רצונו של שר המשטרה.

צבאי צימרמן (המפלגה הליברלית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. שר הפנים...

(קריאות: שר המשטרה.)

לטעות זו יש סיבה. אתחיל בזה, כדי להסיר ספקיות. קודם כל, החוב המסורתי שאני חייב למשטרה ולשר המשטרה. אני צריך לחזור ולהביע עמדת סיעתי, שאין מקום לשר משטרה נפרד, אלא המשטרה צריכה להיות חלק ממשרד הפנים. לכן הטעות הזאת, כאשר אמרתי "שר הפנים", היתה לה הצדקה.

שר המשטרה פנה לחברי הכנסת בקריאה לתמיכה. אינני יודע למה התכוון. אני מבין שהתכוון לתמיכה מוסרית ופוליטית בבעיות הנוגעות למשטרה. אני רוצה לומר, ואינני מהסס בכך, שאני שותף לראגונו של שר המשטרה, של המפקח הכללי של המשטרה ושל קציני המשטרה לבעיות המשטרה. אינני רוצה להקל את העבודה עלי ולומר ששר המשטרה הוא האחראי ואין זה מעניין אותנו, ואם שר המשטרה או המפקח הכללי אינם יכולים להתגבר על המצב, יש מוצא: יתנו את מקומם לאחרים אשר יוכלו להתגבר. אינני רוצה לומר זאת. אינני רוצה להקל עלי את העבודה, כי אינני בטוח אם שר משטרה אחר או מפקח אחר יכול היה להתגבר על הקשיים, מפני שהבעיות החמורות אשר לפנינו עומדת המשטרה ואשר עליהן אייחד את הדיבור, אינן נובעות מגורמים מיוחדים הנמצאים בתוך המשטרה עצמה. אולי חלק קטן מהגורמים נמצאים במשטרה עצמה, אבל עיקר הבעיות הגורמות למצב שאנו מתאוננים עליו — הנשירה, ירידת רמת ההשכלה של המשטרה, הפסד כוח אדם מעולה של המשטרה — כל זה נובע מגורמים אוביקטיביים השוררים במדינה.

אני חבר האופוזיציה, אבל אני חייב לומר שאינני יכול לפטור את הממשלה כולה מאחריות למצב זה. אינני יודע אינו ממשלה להתקייף עכשיו, מכיוון שהממשלה הקודמת אינה קיימת וישנה רק ממשלת מעבר. אבל מכיוון שממשלה זו דומה מאוד לממשלה הקודמת לפני התפטרותה, אני יכול להגיד שחלק גדול מן האחריות למצב השורר במשטרה חל על הממשלה כולה. באחריות זו יש חלק, אולי קטן, גם לשר המשטרה מדוע אני אומר שהממשלה בעיקר אחראית למצב הזה? — מפני שבמדינה ישנה אווירה מסוימת, אקלים מסויים, הייתי אומר אקלים של כדאיות בראש וראשונה. כל אחד עושה לו את חשבון כדאיותו, ישנו אקלים של "תשוף", והממשלה עלי-ידי כמה וכמה צעדים עודדה ומעודדת זאת. האורח במדינה וגם השוטרי כאורח אינו רואה תמורה למסירותו, לשקידתו, לעבודתו המאומצת. כאשר הוא מביט החוצה, הוא רואה מה התמורה שזוכים לה אחרים, פחות נאמנים, פחות מסורים, השוקדים פחות על עבודתם. אותו הדבר אמור לגבי שירות המדינה, והפקיד, כמו השוטר, רואה שתכונות יפות אינן כדאיות במדינה. לא הציבור וגם לא הממשלה מעריכים זאת. אבל לציבור אנוחנו יכולים לבוא בטענות וגם באים. אך בענין זה יש קודם כל לבוא בטענות לממשלה. אנו באים בטענה לממשלה שאינה יוצרת משטר של עבודה במדינה, אינה יוצרת אווירה של עבודה ומסירות בשירותים הממלכתיים — והמשטרה היא אחד השירותים

המצויים בידי, אבל אני רוצה לומר: נוסף לתנאי השכר, נוסף לאווירה הכללית של הממשלה בכל יחסי העבודה במדינה, נוסף גם ליחסים סנימיים מסויימים במשטרה, שכדאי היה לתת את הדעת עליהם, — נוסף לכל הגורמים האלה, הרי קודם כל תנאי העבודה ושכר העבודה הם הגורמים למצב הפנימי הקשה השורר במשטרה.

ועכשיו ברצוני להקדיש דקה אהת בלבד לשירותי בתי הסוהר, לא מפני שאינני מחשיב אותם, אלא מפני שהזמן איננו עומד לרשותי, ואני מצטער על כך. יש לציין שהקצונה והצוות של הסוהרים עושים כמיטב יכולתם כדי לעמוד על הרמה הנאותה ולתת את השירות והמכסימאלי, ואנחנו יודעים באילו תנאי עבודה קשים הם עובדים. גם פה השכר אינו משיביע רצון, כפי שאמרת לגבי המשטרה.

ועכשיו לשאלת בית-הסוהר המרכזי. אני חושב שצריך לשוב ולהזכיר מעל במה זו לממשלה שהגיע הזמן לבנות בית סוהר מרכזי מודרני, מתאים, כדי ששירותי בתי הסוהר יוכלו למלא את תפקידם — קודם כל תפקיד שיקומי של אלה אשר באיזו דרך שהיא נפלו או נשברו בחייהם האזרחיים. זה יחסוך הרבה הוצאות ויאפשר לנו את הכוחות המועטים העומדים לרשותנו, וזה גם יאפשר לשפר את השירותים, הן מבחינת הבטחון והן מבחינת צרכי השיקום.

הי"ר ק. לוז :

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת מנחם כהן, ואחרי — לחבר-הכנסת זוארץ.

מנחם כהן (מפא"י):

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה. שמענו מפי שר המש-טרה סקירה רבת-ענין, וברצוני לייחס דברי לכמה טעמים בסקירה.

קודמי הרבו לדבר על היעילות במשטרה. במקום לשאת דברים, אני רוצה לקרוא מספרים מתוך דין-וחשבון משטרת ישראל לשנת 1962, שם נאמר: רצח, גילויים — 52.2%. אני רוצה לציין שכאשר נאמר "רצח", זה כולל גם מסתננים ורצח מעבר לגבול. ועתה אני מתקרב לדבר ישראלי מובהק: נסיון לרצח — 65%; הריגה — 100%; תקיפה חבלה, ותקיפה אחרת — 73%; מקרה אונס ועבירות מוסר — 95%.

מורי ורבותי, אין אני יודע מניין לקוחים המספרים של חבר-הכנסת שופמן. אבל לפי המספרים שהשמעתי, ולפי מספרים אחרים שיש בידי, ניכר איפוא שמשטרת ישראל הגיעה להישגים ניכרים, הישגים גדולים, ואין לה מה להתבייש מול משטרות במרכזים גדולים בעולם.

כאשר אנחנו מדברים על המשטרה, חלילה לנו לעסוק בהשוואות בלבד. משטרת ישראל נלתה על עצמה בתפקידים לא רגילים, בתפקידים שמשטרה אחרת בעולם אינה נוטלת בראש וראשונה גטעה אהבה בקרב אותם שוטרים עושים בשליחות הזאת; יצרה מידות טובות ומוסריות בקרב אנשיה. בד בבד עם זה דאגה לזכויות הפרט. לא היו תופעות ששוט-רים הרביצו מכות לאזרחים. היו תופעות הפוכות, ובמרוצת הדברים אומר מספר מלים לגבי דברים אלה.

אל לנו לשכוח שאין המשטרה שלנו עושה בתפקידים כסחוניים-פנימיים בלבד, בדומה למשטרה בארצות אחרות. היא עושה בבטחון בשטח הגבולות, ולא פעם ביצעה המשטרה גם תפקידים אחרים, כאשר היתה בחינת מלחה נאמן מן האניה ועד לישוב העולים, כאשר שוטרי ישראל היו למדרי-כים ומכוונים בדרכו הראשונה של העולה החדש.

ובכן אני חייב להזכיר מידה מוסרית גדולה וחשובה. כזנתי לחיפוש הילדים. איך ייתכן, כאשר מדברים על שלי-

בהשוואה לשוטרים, עולה בהרבה. אינני רוצה לומר שנה מצב לא טוב, אבל זו עובדה. למען האמת, לפי החומר שבידי יש להבחין בין מספר השוטרים בישובים העירוניים ובין מספר השוטרים בישובים הכפריים. כאלפיים ישובים עירוניים בצרפת, שיש בהם בסך-הכל 16 מיליון תושבים, יש 40,000 שוטרים, מהם 11,640 קצינים; באדמיניסטרציה — 920. הממוצע בישובים העירוניים הוא אמנם 0.2 לאלף תושבים, בו בזמן בישובים הכפריים הממוצע הוא 1.5 לאלף תושבים. כלומר, במקומות אלה יש טחות משטרה. מספרים אלה הם מאלפים, כשאני משווה אותם עם המספרים שאני קורא בטבלה של המשטרה בארצנו. המצב מבחינה זו בצרפת הוא הרבה יותר טוב מאשר אצלנו. במיוחד מבחינת היחס בין הכוחות האדמיניסטרטיביים והכוחות האזרחיים במשטרה. אצלנו יש לכל שני שוטרים עובד אדמיניסטרטיבי אחד.

ובכן, מבחינת הממוצע המצב אצלנו איננו רע. זאת אומרת, יש מספר גדול למדי של שוטרים ביחס למספר התושבים. אבל מבחינת רמת ההשכלה המצב הוא הרבה יותר גרוע אצלנו מאשר בארצות אחרות, וזה מדאיג, ביחוד בהת-חשב בעובדה שאצלנו יש אוכלוסייה בעלת רמה תרבותית גבוהה.

אעבור עכשיו לשאלת הנשירה. מה הסיבות לנשירה? אינני רוצה להתעלם מכך שאחת הסיבות, והייתי אומר הסיבה הרצינית ביותר היא קודם כל השכר. השכר אצלנו, בהשוואה למדינות אחרות, איננו משיביע רצון.

השכר ברוטו של שוטר רווק הוא אצלנו 295 לירות; שוטר נשוי, אב לשני ילדים, מקבל 345 לירות, וסכום זה כולל את תוספת היוקר המשתלמת היום. מהו השכר בארצות-הברית? אינני אומר שאנחנו יכולים להשתוות לארצות-הברית, אבל בכל זאת מהו השכר שם? בארצות-הברית מקבל שוטר בהתחלת שירותו 250 עד 6500 דולר לשנה. כל אחד יכול לעשות לו את החשבון החודשי. שוטר בעל ותק מקבל 3000 עד 7000 דולר לשנה. 7000 דולר לשנה מקבל שוטר רגיל. ומה מקבל קצין? — אני חושש, כשקצינים שלנו בישראל ישמעו מה מקבלים קצינים בארצות-הברית, במקום לעזור לשר המשטרה אני עלול לגרום לו נזק. קציני משטרה מקבלים החל מ-4000 דולר לשנה שחר התחלתי וכלה ב-30,000 דולר לשנה. אינני אומר שכל אחד שם מקבל 30,000 דולר לשנה, אבל הממוצע הוא בין 4000 לבין 30,000 דולר לשנה.

ובצרפת השכר הוא: שוטר מתחיל, כלומר בקורס לשוט-רים, מקבל 672.57 פרנקים חדשים, והיינו 411 לירות. שוטר שהוא כבר בעל ותק, בלי תוספת דרגה, מקבל 1251.44 פרנק, והיינו 765 לירות שחר חודשיים — קצינים — אמנם הקצינים בצרפת אינם מקבלים שכר מסחרר כמו בארצות-הברית, אבל זה גם כן שכר ראוי לשמו. שכר בלי תוספת דרגה — שכר נטו בהתחלה הוא 815.28 פרנק; זאת אומרת שכר התחלתי 498 לירות, ללא תוספת דרגה; התוספות תהיו. זה נטו. וקצין שהוא בעל ותק מקבל 1969.62 פרנק, והיינו 1203 לירות — כפי שאמרת, בלי תוספת דרגה. יש עוד תוספות רבות של דרגה, שלות וכיו.

אני חושב, רבותי חברי הכנסת, ובהמצעותכם קודם כל הממשלה, שאם לא נבטיח שכר הוגן לצוות המשטרה שלנו, לא נקבל צוות בעל רמה תרבותית והשכלתית ולא נקבל צוות שירצה לעבוד ושיוכל לעבוד במסירות. לכן, אף על פי שאני חבר האופוזיציה, אני אומר שבענין זה צריך לעשות כל מאמץ כדי להבטיח שכר הוגן.

אני שומע את האזהרה מהתולתן הרם, ואני צריך לסיים, על כן לא אמשך הלאה במספרים הסטטיסטיים המעניינים

פיגשים אותו לאחר 9 חורשי לימוד. כלום דבר זה קטן בניניכם, כאשר אנו קולטים עליה מארצות האיסלם וארצות אחרות, ומעניקים לעולה החדש שבא ישר מהאגיה דברים כה חשובים?

ברצוני לברך על ההישג שהשיגה משטרת ישראל בימים אלה, הישג גדול של הכניית שיכון חסכון במסגרת חסכון לבנין, לשיטורים. שוטר יקבל הלוואה של 12,000 ל"י ל-25 שנה בריבית של 4.5% צמודה למדד יוקר הבניה. הוותיקים יקבלו מענק של 5000 ל"י במזומן. הסדר זה עשוי לפתור בעיות רבות של שיכון השיטורים. היה זה תמול-שלושם כאשר עמדנו לפני תופעות מעציבות ששוטרים הוצאו בכוח מדירות שבהן גרו. אני מקווה שעבקות ההסדר החדש לא נעמדו עוד לפני תופעות מדאיגות שעמדנו לפנין בעבר הלא-רחוק.

ועתה כמה פעמים קצרים על שירות בתי הסוהר. בסקירה הכללית מופיע מספר מדאיג מאד; אולי באופן יחסי למדינות אחרות אין הוא מדאיג, אבל לגבינו הוא מדאיג ביותר, וכונתי היא למספר התחורים לבתי הסוהר מבין הצעירים. מספרם של אלה מגיע ל-40%. בשנה האחרונה היו בטיפול 6400 מקרים, מהם ישבו בבת סוהר במחזוריות מסיימת קרוב ל-3500 איש. אם נקבל מספר זה. הרי ש-1300 איש יושבים בבית-סוהר בקביעות.

לקחתי חלק בסידור שערכה ועדת הפנים בבתי הסוהר בארץ, ואני רוצה לומר קצת דברים מהתרשמותי. הדברים שאומר מסכמים על דעת ועדת הפנים לגבי סיכום הסיוור. נוכחנו לדעת שאין כוח אדם מספיק בבתי הסוהר. ב"מעשיהו" ב' ישנם 100 אסירים, ובסך הכל 8 סוהרים. אני חושב שהגיעה השעה לבצע את התכנית המקורית להקמת בית סוהר מרכזי ל-500 איש. אינני יודע על שום מה אין מבצעים את התכנית הגוררית כפי שנקבעה. אני רוצה לציין את התמורה הגדולה שקלה לאחר שהוכנס לבתי סוהר משטר עבודה ומתקיימים בזה קורסים למסגרות, חרטות, חייטות, אריגה, דפוס וענפי בניה. אין זה דבר קטן. כמעט שאין אסיר שאינו לוקח חלק בעבודה ובהכשרה מקצועית, פרט לאלה שאינם יכולים לעשות זאת מבחינה פיזית או נפשית.

רבתי, יש להפריד בין תינוקות של בית רבן שלא חטאו לבין האסירות ב"גוה תרצה". בשנה האחרונה שחו בין כותלי בית הסוהר מימישים תינוקות. זה מנהג פסול מתקופת המנדט הבריטי, כאשר הצמידו את התינוקות אל אימותיהן, כיושר לא חיו בתקופה המודרנית שאנו חיים בה, בה יש מיסדות מתאימים לתינוקות. הייתי עד למראה מזעזע ב"גוה תרצה" כאשר ראיתי את התינוקות בין כותלי בית הסוהר. ב"גוה תרצה" 43 אסירות, מנגנון של 30 איש ו-4 סוהרות בלבד. מכאן אפשר להסיק מסקנות רבות לגבי המשטר הפנימי ב"גוה תרצה", והמסקנות חיוביות מאד. אם אפשר להעסיק עובדות סוציאליות במספר מספיק ולהעסיק רק 4 סוהרות לזרכי בטחון, אני חושב שזה הישג שחייב להירשם לזכותו של שירות בתי הסוהר.

ואחרון אחרון, רבותי, ממשלת ישראל מעניקה לאגודה למען האסיר והעברייני 60,000 ל"י לשנה. הייתי אומר כי זה לעג לרש. מה שם ייקרא לזכר הזה? האגודה למען האסיר והעברייני עושה גדולות, ואני חושב שאגודה מסוג זה ראויה להיות מאומצת על ידי מוסדות שונים וביניהם ממשלת ישראל. אני רוצה לציין לשבח את כפר הרווא"ה, הליקת חלק בחייהם של הנערים המסכנים בתל-מונה, והשתזר בתוך מערך חייהם של אותם נערים, שמי שראה אותם מקרוב יודע עד כמה נתן הדבר אותותיו בחייהם ובדרך חייהם לאחר עונם את בית הסוהר. אני רוצה לציין לשבח את מועדון רוטרי וחתות ויצ"ו בנתניה.

חותה של המשטרה, שלא לומר משפט אחד על נושא כה חשוב? בשנה האחרונה היינו עדים לכך שבהרבה מקרים הופיעה המשטרה כגואלת לגבי משפחות שנשטו ילדים, עזבו ילדים, והחזירה ילדים למעון הוריהם. אל נשכח דבר כה חשוב בשליחותה של המשטרה.

וכאן אני חייב לומר דבר נוסף. המשטרה נטלה לא פעם חלק בחינוך לאזרחות טובה, והדבר התבטא בשורה של דברים חשובים. וכאשר מרבים לדבר על נשירה, מורי ורבותי, הבה ונעשה במקצת חשבון הנפש: כלום עשינו במדינת ישראל את המוטל עלינו לגבי השוטר ושליחותו של השוטר? אני אומר: לא. לא עשינו דבר לעידוד ההצטרפות למשטרה. בעוד שקידשנו שם צה"ל ושליחות צה"ל, הרי לא עשינו דבר זה לגבי שלוחה בטחונית ראשונה במעלה כמו משטרת ישראל.

רבתי, לגבי תפקידו של השוטר אין מקום להתפשר עם התנאים האובייקטיביים הקשים שבהם ממלא השוטר בשל"י חותו, ולא פעם — 24 שעות ביממה; ולא פעם — בשבתות, בתגים ובלילות. כאשר אני אומר שלא קידשנו שליחותה של המשטרה, אני רוצה לומר שאולי השעה שנוציא את המשטרה מחוץ לתחום הוויכוח הפוליטי בכנסת ובמדינה בכלל, כי כך ניטיב לעשות לגבי שליחותו של השוטר.

ואנחנו זוכרים תופעה, זה היה תמול-שלושם, כאשר ברמלה היו מאות יהודים עדים לתקרית שבה הוכה מפקד המשטרה מכות קשות בחצות קריה, ואותם אזרחים לא מצאו צורך להזדעק ולסייע בידי אותם שוטרים מעטים שבאו להשליט סדר. כלום עשינו די בשטח זה? מדוע, כאשר אנחנו מדברים על סקירת המשטרה, לא נאמר איזה דבר שהוא על תפקידו של האזרח, על תפקידו של האזרח לגבי המשטרה? וכאן אני חייב לומר דבר אהד, ואני אומר את הדבר ברשות יושבראש ועדת הפנים של הכנסת. ועדת הפנים של הכנסת קבעה שיש לזרז את ההכרעה בעניני שכר השיטורים.

קיווינו שוועדת הורוביץ תביא לאיזה מפנה שהוא בתחום זה. אבל מי שעקב אחרי המערך של ועדת הורוביץ לגבי המשטרה, ושכרם של שוטרים, ימצא שפקד ולמעלה מזה במשטרה, לפי הדין והחשבון הנה, יהיה נאלץ לקבל פחות שכר משהוא מקבל היום. מה שאין כן לגבי שוטרים, אשר לגביהם תחול העלאה בשכר. אני חושב שדבר זה טעון בירור יסודי של הממשלה ושל הכנסת.

ועוד אני חייב לומר, שהממשלה היטיבה לעשות כאשר קבעה שגיל הפנסיה לגבי שוטר הוא 55 שנים. מי שקרא דבר זה סבור היה שנהנה בהתחשב בתפקידו הקשה של השוטר נקבע כי יוצא לפנסיה עשר שנים לפני כל פקיד אחר. אבל מתברר, שכאשר מוציאים את השוטר לפנסיה בהקדם של עשר שנים, אין זה אומר שמעניקים לו את הפנסיה שמעניקים לפקיד בהגיעו לפנסיה 65 שנים. לאמור, מורידים ממנו בהדרגה 10 שנים של פנסיה, ובכך, מה עשוי? כאן האומנם עשינו טוב בזה שאנחנו מגישים את השוטר מעבודתו עשר שנים לפני כל פקיד אחר? כלום זה הפרס הניתן לשוטר לאחר כל-כך הרבה שנים של שירות? ברור שגם זה הוא אחד הדברים הגורמים לנשירה. אלא לנו להתעלם גם מהתופעה הזאת. אני רוצה לומר, שאילו היו מעניקים לשוטר בגיל 55 את אשר מעניקים לפקיד בגיל 65, כמות הוקרה בעבודתו המאומצת, כי אז היינו משיגים את המטרה. אבל לא ההיפך מזה.

רבתי, משטרת ישראל הפכה לכור היתוך מבחינה חינוכית. אל תעלם מכך שכל אותם שוטרים שנלקחו ישר מהאגיה, הספיקו לעבור אוניברסיטה בזעיר אנפין להנחלת הלשון והכרת ערכי המדינה. מיד לאחר מכן עברו קורס של ארבעה חודשים לשיטורים. כאשר אנו פוגשים את השוטר, אנו

חיים", ובצדק. יחסים טובים אלה יכולים, לדעתי, להתהדרק יותר אם יתנהגו לפנים משורת החוק ויודקקו גם למקרים שהחוק אינו מחייב אותם להודקק להם, כי "אין בהם ענין ציבורי". סכסוך במשפחה בין איש לאשתו, ריב בין אדם לחברו, ריב בין שכנים וכדומה — אין המשטרה מטפלת בהם. וסכסוך קטן העשוי להיגמר בכיבוד קטן ובדברי כיבושין של הסמל או הקצין בתחנה, מתרחב לריב ממושך ומגיע כרום המקרים לבתי-המשפט ונמצא הפסדו יותר משכ"ר. במקום אותם הרגעים שהיינו יכולים לחסל בהם סכסוך בדרך שלום, מפסידיים אנתנו שעות ואולי גם ימים, לבתי המשפט ולמשטרה גם יחד. לפנים, בחיי הקהילות שלנו, היה הרב או פרנס הציבור מטפל בדברים אלה. את מקומם ביחסי הציבור תופסת כיום המשטרה, ונדמה לי שהיא יכולה לתרום הרבה בנידון.

ג) תופעה מצערת, ההולכת ומתפשטת בערי הארץ, היא תופעת ניצול ילדים בגילים רכים לצרכי קצבנות. תכסים זה מנוצל לרעה על ידי הורים חסרי אחריות וחסרי מצפון, המחזיקים ילד רך על זרועותיהם או לצדם, תחת כיפת השמים בחורף ובקיץ, בתקווה שעל ידי כך יעוררו את רחמנות הציבור. והם באמת מצליחים בכך, אבל הם גם מצליחים לערער את שלומי הגופני והנפשי של הילד, ולחשבני שחובי תנו לעשות את הכל כדי שתופעה זו תיעלם מנופני ערי הארץ.

בהקשר זה רצוני להזכיר, שלפני שלוש שנים נתקבל בכנסת חוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ך—1960, הקובע בין השאר שאם "האחראי על הקטין אינו מסוגל לטפל בו או להשגיח עליו או שהוא מזניח את הטיפול או ההשגחה" או "שלמו הגופני או הנפשי נפגע או עלול להיפגע מכל סיבה אחרת", אפשר לדרוש מבית המשפט להעמיד את הקטין תחת השגחתו של פקיד סעד. אמנם שם כתוב כי שר הסעד ממונה על ביצוע החוק, אבל נדמה לי שיש מקום לבקש התערבות המשטרה, ואני מבקש מאד מאת כבוד השר והאחרים אים לפעולות המשטרה שישמיו דעתם על כך. כי הויבר פוגע בנפשות של ילדים ואף תינוקות בגיל דר, וחלילה לנו לעמוד מנגד.

ד) ובזה אני מסיים: במשך השנים האחרונות אנתנו רואים תופעה מבורכת מאד בתחומי החקיקה והמשפט. כונתי לשיבה למקורותינו העתיקים ושיכוך חוקים מהמשפט העברי בתחקיתנו הכללית.

כלל גדול הוא בהלכה ובדיני העונשין לפי המשפט העברי: לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר, והעדים צריכים להתרות בעושה מעשה העבירה ולהודיע לו על חומרת הדבר שהוא עומד לעשות, ורק לאחר שהוא אינו מתחשב בהתראה, יחול עליו העונש במלואו.

זכינו ומשטרת ישראל ממלאה תפקיד חינוכי ממדרגה ראשונה, שוטר עומד על יד מעבר החציה ברחוב ומהיר את אלה הטועים ועוברים בזמן שאסור לעבור, ואינו מחכה עד שיעברו ויקבלו עונש.

חכמי הפדגוגיה והחינוך לימדונו: "לא להזמין שגיאות". תעמיד את האדם על טעותו עוד בזמן שאתה חושב שהוא עלול לטעות, ואל תשאיר את הדבר עד לאחר מעשה, שהע" בירה נעשתה, ואין ברירה אלא להניש. בקיצור, יש להגביר את המומנט החינוכי ולכבדו על פני הצד הפלילי-העונשי. אם נעשה כך, נמנע הרבה שגיאות מאנשים שברגע של חולשה הצלית יצר הרע להעבירם על דעתם ולהעמידם על סף תהום הפשע. ברע זה, לדעתי, מצווה להגיל ולהחזיר את התועה לדרך הנכונה, ובזה נמנע מאתנו הרבה זעזועים, שאינם משפיעים לטובה על חינוך הציבור הרחב והנוער בפרט, שאנו דואגים כל כך לשלמו ולחינוכו.

בהזדמנות זו הייתי רוצה לשאול: מדוע ארגוני הנשים — אלה ארגוני הנשים הצדקניות העושים רבות ונפלאות בשטח הסיוע הסוציאלי וההדרכה — מדוע אינם לוקחים חלק בטיפול באסירים?

אני מסיים ואומר, כי לדעתי הפקידה המדינה את טובי בניה בשליחות המשטרה. הבה ונסייע להם במילוי שליחותם הגדולה והאחרית במדינה.

פריג'א ווארץ (המפלגה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. בדברי ימי עמנו, עוד מתקופת התנ"ך הקדומה, תופס השוטר מקום מכובד בעם. האומה התייחסה לשוטר באותו יחס של כבוד כמו שהתייחסה לשופט, כיוון שתפקידיהם משלימים זה את זה, ואין ערך לגוד דינו של השופט אם אין לידו שוטר שיבצע את החלטתו. ועל כן נזכרים במקומות רבים בתנ"ך השופט והשוטר זה ליד זה יחד עם ראשי העם לדרגותיהם השונות.

שוטרי ישראל לא זכו ליחס כבוד זה מן ההפקר. הם היו ראויים לכך כתוצאה מיחסם לעם. על אף הסמכות שניתנה להם להשתמש במקל וברצועה, לא זהה דעתם עליהם ולא התנשאו על העם. אדרכא, הם כאכו את כאכה של האומה, ובשעות קשות, כשלא היתה יכולת ביום להושיע לבני עם הנרדפים, והיתה לפנייהם ברירה — או לתת לעם לסבול, לספוג מכות ועלבוניות והם יעמדו מן הצד, או שהם עצמם יקבלו את המכות מהצר הנוגש, בדרך השניה. בריוה זו עמדה לפני שוטרי בני ישראל שהיו ממונים על עבודת בני עמנו בתקופת גלות מצרים, והתורה אומרת, "ויזכו שוטרי בני ישראל" על שלא רצו למלא אחרי הוראות הנוגשים שהיו ממונים עליהם.

וחשבני שלא אטעה אם אומר כי שוטרי ישראל דהיום אינם נופלים משוטרי ישראל דאז. הם השכילו והצלילו לרכוש להם עמדת כבוד ויחס טוב מצד הציבור, כתוצאה מיחסם להם לציבור.

ובהסתמך על כך מרשה אני לעצמי להעלות כאן נקודות אחדות, שהן למעשה משאלות לכבוד השר ולאנשי המשטרה, ואני מקווה שתניתן להן תשומת הלב הראויה ותבוצענה במימה שהאחראים לדבר יראו שהן ניתנות לביצוע.

א) עבירות של עוליימים. בסקירתו של משרדו מסר כבוד השר על ריבוי מספר העבירות של ילדים ונוער; ריבוי במספר האבסולוטי ובאחוז מספר העבירות הכללי. אני בא לדבר כאן על הגורמים שהביאו, לצערנו הגדול, לשנם מוסדות חינוך, מוסדות סעד וכדומה העוסקים בסוגיה זו. אבל דבר אחד לא יכולתי להבין: הפרסום הניתן בעתונים על כל מקרה של עבריינות מצד הילד, על פרטי העבירה, הזמנת ההורים למשטרה, שחרור הילד בערבות — פרטים שבוודאי הם מיותרים ואשר נמסרים על ידי המשטרה לעתונות.

אינני בא להתריע על עצם הפעולות של המשטרה במקרים אלה. אבל האם אין כבוד השר חושב שהפרסומים במקרים אלה עלולים להיות גורם לריבוי העבירות, התהווית אות קין על מצחו של הילד, ועל ההשפעה שתהיה לפרסומים אלה על ההורים ויחסם בעתיד לבניהם שהשחירו את פניהם? נדמה לי שדברים אלה השתיקה יפה להם, ויש לנו דוגמה נאה מהחלטת עורכי העתונים שלא לפרסם ברבים מקווי התאבדות, ולהסתפק במיטיבים שאינם משפיעים לרעה על נפשם של הקוראים: "מתכסיות טריות" וכדומה.

ב) בתחילת דברי ציינתי את היחס הטוב השורר בין המשטרה והציבור הרחב. כבוד השר קובע בסקירתו כי "אין משטרת ישראל יכולה להתאונן על יחסים גרועים עם האווי"

יוסף קושניר (מפ"ם):

על אחד בלבד, בגלל קוצר הזמן. בומן שהר שטראוס ישב עם "ידידיו" והשקיף על הנוף היפה של חיפה מעל מרססת מלון "דן-כרמל", הנחיתו שוטרים מכות באלות כבדות על ראשי אורחים שלוחים, שהביעו את הודעויותם בצורה שקטה על כך שקצין חינוך נאצי הובא לארץ וחוששים לפגוע או כל הסודות שיש למדינה. יש בידי עדויות של אנשים...

הי"ר ק. לוז:

חבר-הכנסת קושניר, אין הדבר הזה נוגע לענין.

יוסף קושניר (מפ"ם):

זה נוגע למשטרה. מדוע אין זה נוגע למשטרה?

הי"ר ק. לוז:

אני מבקש לדבר לענין — סקירת שר המשטרה.

יוסף קושניר (מפ"ם):

חבר-הכנסת מנחם כהן — שלא הופסק באמצע דבריו — אמר כאן שלא קרה כדבר הזה. אני משיב על כך, שאמנם קרה כדבר הזה, ודווקא מתוך חרדתי לשמה הטוב של המשטרה אני חייב לציין זאת, כדי שזה לא יקרה שוב. יש בידי עדויות של אנשים שרדתי מתחת מוות ופרטיזנים, שספגו מהלומות והיו מוועזעים לא פחות מעוצם המכות מאשר מעצם האפשרות שאנשים שלוחים יקבלו מכות בשעה שהם באים להביע את הודעויותם על ענין ביקורו של שטראוס בארץ. אני חושב שמי שדואג לכבודה של המשטרה, מי שאינו רוצה שיווצרו ויכרו תהומות בין המשטרה ובין הציבור — צריך לשים לב לכך. והמשטרה הרי עשתה נסיונות, על-ידי קביעת השטר המקופי שצריך לשמש אדם המכיר את השכונה ואת אנשיה, מכיר את האוכלוסייה, וצריך להפך לידיד של אותה שכונה ושל אותם האנשים. כדי שנוכל לכבד את השוטרים על גילויים אנושיים יפים, כפי שהסברתי בענין של חיפוש ילדים, ועל מילוי חובות אחרות שהם ממלאים לשביעות רצוננו — יש צורך לנכש את העשבים הרעים של הנפת אלות כבדות בקלות יתרה על ראשי אורחים שלוחים, שמתר להם ושחייבים להביע את הודעויותם על ביקורו של קצין חינוך נאצי, שקוסה של שרצים תלויה מאחוריה.

אני מבקש איפוא משר המשטרה כי ידאג לכך שלא יופיעו שוטרים, במדים ובלי מדים, בזיהוי ובלי זיהוי, ויעשו מלאכה זו, שהיא למורת רוחם — ואני יכול להגיד זאת בבטחה — של המוני העם בישראל.

הי"ר ק. לוז:

המשך הדיון על סקירת שר המשטרה — בשבוע הבא.

ה. הרכב הממשלה החדשה ותכניתה**1. הודעת חבר-הכנסת ל. אשכול**

להציג את הממשלה החדשה בסני הכנסת היום, ב' בתמוז ה'תשכ"ג (24 ביוני 1963).

אני נותן את רשות-הדיבור לחבר-הכנסת אשכול, להר-דעה על הרכב הממשלה ותכניתה.

לוי אשכול:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. התפטרותו של ראש הממשלה מר דוד בן-גוריון יצרה צורך להרכיב ממשלה חדשה. יודע אני ועד שהעם לשרותיו שמע וקיבל בצער

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. קשה מאד להתחזה עם שר המשטרה. אני חושב שביקורת מוחצת כזאת כפי שנמתחה על ידו על דברים מסויימים, לא נמתחה על ידי שום חבר כנסת שהשתתף בוויכוח זה, ואני מצטרף ללא כל היסוס לביקורת שהשמיע על הצטיינות השוררת בבתי-הסוהר. ביקרתי יחד עם השופט ברנזון ועוד חברים מהאגודה לשיקום האסיר בבתי-הסוהר, ואני חושב שמה שראינו היה מוועז. זו חרפה למדינה דמוקרטית. אבל בעוד שאני מסכים עם שר המשטרה לגבי תיאור המצב, אינני מסכים לאולת היר, שבאה לידי ביטוי בסיום דבריו. גם חברי ועדת המשנה וגם חברי ועדת הנמים סמכו ידם על הצורך הדחוף לשנות את המצב הנוה, ואחראית לכך הממשלה ועוד נתבע זאת ממנה. על כך צריך שר המשטרה לעמוד, כי ממנה ורק ממנה בלבד חייב הוא לתבוע את עלבון צלם האדם המתבזה בתנאי שישנו אלה בבתי-הסוהר.

אני שותף לדאגתו של שר המשטרה בענין נשירת שוטרים מן השירות. הוא מנה כמה סיבות הגורמות לנשירה, ביניהן ענין המשכורת. ואם כי אני מסכים אתו בענין זה — אינני שלם עם הנהגת האחרון שהנהיגו: להעסיק שוטרים בעבודות פרטיות. קודם כל, המנהג הזה עלול להתפשט יתר על המידה. כי מה יהיה אם מעביד, בסכסוכיו עם פועלים, ירצה להזמין שוטרים שיעמרו לימינו? ומה יהיה אם אותם השוטרים, שהם לעתים עדים לקטטות במקומות ציבוריים — כי רק אז הם מתערבים — יצטרכו למעשה להיות גם עדי התביעה, אף שיהיו אינטרסנטים במידה מסויימת? על כן אין זה בריא שיפתרו את בעיית המשכורת הנוספת של השוטרים בצורה זו. זוהי צורה פגומה. יש הכרח לפתור את השאלה הזאת, כי השוטר צריך לקבל משכורת שיתקיים בה. אבל לא נלך בדרכים אלו, שאני רואה אותן כדרכים נסודות.

מפאת קוצר הזמן לא ארבה בדברים. רצוני להעיר בקיצור נמרץ: אני מוכן לשבח את הטעון שבח לגבי אותם הדברים הנעשים על-ידי השוטרים בשקידה וללא לילת, לפעמים במאמצים על-אנושיים. כולנו קוראים בהתפעמות כששוטר מתגייס יומם ולילה — ללא מליצה — מחפש ילד אובד עד שהוא מחזירו לחיק הוריו ומכניס שמחה לאותו בית שהיה שרוי בחוגה. אבל באותה מידה שאני מוכן לשבח את הטעון שבח — עלי לבקר את הטעון ביקורת על תופעה מסולה, שאם לא תיעקף, הרי היא עלולה לכרות תהומות בין השוטרים לבין הציבור.

אינני מסכים עם חבר-הכנסת מנחם כהן שאיננו יודע על מקרים שבהם מרביצים השוטרים מכות לאזרחים. לצערי אני יודע על מקרים כאלה, ועל אחד מהם אני רוצה לדבר, ורק

הי"ר ק. לוז:

חברי הכנסת. אקרא לפניכם את המכתב, שלפי החוק המציא לי חבר-הכנסת לוי אשכול:

"יושב-ראש נכבד. ביום ד' כ"ז בסיון ה'תשכ"ג (19 ביוני 1963) הטיל עלי נשיא המדינה, מר שניאור זלמן שזר, את התפקיד להרכיב ממשלה בהתאם לחוק המעבר, תש"ט—1949, סעיף 9 (א).

בהתאם לסעיף 9 (ט) לחוק האמור, הגני מתכבד להודיעך כי הצלחתי לבצע התפקיד שהטיל עלי הנשיא, ואני מבקש

חברי הכנסת, ממשלה זו אשר יש לי הכבוד להציגה לפניכם והאחריות הכבדה לעמוד בראשה, תמשיך בדרך בה הלכו הממשלות הקודמות תוך התאמתה לנסיבות המשתנות.

לנגד עינינו תעמודנה אותן המטרות: בנינה של מדינת ישראל ועמה, החירה לשלום, ביצור בטחונה, ביסוס מעמדה הבינלאומי, קליטת עליה, ייצוב כלכלתה, גיבוש תרבותה, סתימת הפערים התרבותיים ועיצוב משטר חברתי דמוקרטי וצודק מבחינה סוציאלית. נוסף לכנות חברה בה יכול כל אדם לפתח את מלוא יכולתו ולתרומתו לכלל; חברה שכל אזרח יתגאה בה, כל יהודי ירצה להודותה אתה וכל אדם ירכב אותה.

משחרר ימיו היה המפעל הציוני בארץ חזור אמונה שלום ושיתוף-אמת בין עמי המתחב אפשיים, והם מבטאים את האינטרס האמיתי של העמים ומאוייהם. אמונה זו אתנו עד היום. הממשלה תחתור, בכל הדרכים, לשלום שיתבסס על כבוד הדדי ועל שמירת עצמאותן ושלמותן הטריטוריאלית של כל מדינות האזור. לצערנו, לא נראה הדבר כי שלום זה קרוב; גם בהיות ממשלות ערב שרויות בסכסוכים חריפים בין זו לזו, אינן פוסקות מלראות באיבה לישראל יסוד משותף לכולן. במקום מאמצים משותפים של כל עמי האזור לקראת שלום ופיתוח, אנו עדים לתנועת "אחדות" שפירושה השתלטות של מדינה אחת על מדינות אחרות. בהגברת מגמות "אחדות" זה באה לידי ביטוי מפורש שאיפה להכחיד את מדינת ישראל. אין לראות בשעה זו כיצד יפתחו המאבקים בתוך העולם הערבי. אך המדיניות התוקפנית הנקוסה על-ידי מנהיגותן של מדינות ערב כיום, ופעולתן לרכוש ולפתח נשק התקפה חדיש ביותר הנועד להשמדת ישראל, מחייבות אותנו לכוננות בטחונות מתמדת.

מדינת ישראל חזקה היא ערובה למניעת מלחמה באזורנו, ובסופו של דבר — להבטחת השלום בו. הווממים פעולות איבה נגדנו לא ינסו לבצע מזימתם אלא אם כן יהיו סבורים שיצליחו בה, חלילה. מכאן שחיזוק ישראל חייב להיות לא רק מטרה חיונית לישראל, אלא גם לכל הממשלות והמוסדות הבינלאומיים החרדים לשלום באזור ובעולם כולו.

נוסף ונתבע מכל מדינות העולם שוחרות השלום לפעול במלוא יכולתן והשפעתן להניא את שליטי ערב מלכת בדרך התוקפנות וההרפתקנות הצבאית הנושאת בחובה הרס ואבדון, ולהביאם לידי ההכרה שמשאומתן ישיר בין ישראל ומדינות ערב הוא הדרך היחידה להשגת השלום או להתקדמות לקראתו. ועידת מדינות אפריקה באדיס אבבה העידה שההכרה בצורך לפתור בעיות המזרח התיכון בדרכי שלום מתחזקת והולכת.

התנגדות בין-לאומית תקיפה ומפורשת לוחמות ערבית ולרוח האיבה, התנגדות שתתבטא בכמות בין-לאומיות אחת — באו"ם, בארגונים אזוריים — יכולה להביא את שליטי מצרים ושאר ארצות ערב לידי ההכרה שהעולם כולו סולד ועייף ממדיניות הלוחמות נגד ישראל, ושהגיע הזמן לחפש דרכים חיוביות לפתרון בעיות האזור. אך כל עוד לא הושג מבוקשנו זה, יש לראות בשמירת כוונה המרתיע של ישראל ערובה מכרעת לשמירת השלום באזור.

על המעצמות מוטלת חובה מיוחדת להבטיח שלא ייווצר חוסר איוון בנשק לרעת ישראל ולטובת המאיימים להכחיד אותה. מי יתן וזכינו לפירוק נשק כללי בישראל ובארצות ערב, לפיקוח הדדי מוסכם, באופן שהמדינות יוכלו להפנות אמצעייהן המוגבלים להעלאת רמת חייהם של תושביהן.

אנו מעריכים את עזרתן של המדינות שתורמו לחינוקה

עמוק את החלטתו של דוד בן-גוריון לפרוש מתפקידו הרם ורב-האחריות ולהחזיר לנשיא המדינה, למען יטיל הנשיא תפקיד זה על חבר כנסת אחר. ביום ד', 19 ביוני 1963, קרא לי נשיא המדינה והטיל עלי את התפקיד להרכיב ממשלה, להגיש לה לכנסת ולקבל אמונה.

מדבריו של הנשיא, וממגעים עם מפלגות שונות, באתי לידי המסקנה שיש צורך ורצון כללי להחיש את הקמת הממשלה ולקצר ככל האפשר את תקופת המעבר. פניתי למפלגות שהיו שותפות בממשלה בוצעה להמשיך את הקרן אליציה במתכונתה הקיימת, ולאפשר להעמיד מיד את הממשלה, על הרובה המחודש, למבחן אמונה של הכנסת.

אני שמח להודיע שמפלגות אלו הראו אחריות ממלכתית והכנה לצרכי המדינה, ולאחר שראויותן שקיימו כימים אלה הכירו בצורך להקים את הממשלה במהירות, במתכונתה הקרומת.

הריני מתכבד אפוא להציג לפני הכנסת ממשלה הנתמכת עליי כל סיעות הקואליציה הקודמת: מפלגת פועלי ארץ ישראל, המפלגה הדתית-לאומית, מפלגת אחדות העבודה — פועלי ציון, פועלי אגודת ישראל, השיתוף והאחוזה, הקידמה והפיתוח. הממשלה החדשה היא ממשלת המשך. תכנית פעולה לשנים הבאות תונחה על-ידי העקרונות שגובשו בקווי היסוד אשר הוגשו לכנסת הרביעית ביום 16 בדצמבר 1959, וחזרו ושימשו בסיס לממשלה שהוצגה ביום 2 בנובמבר 1961, פרט לשינויים שחלו בקווי היסוד האלה עקב החקיקה של הכנסת הרביעית והחמישית. לנוחות חברי הכנסת הוגשו על שולחנה קווי יסוד אלה.

כן יחייבו אותנו ההסכמים הקואליציוניים הקיימים.

על אף ההמשכיות בהרכב המפלגתי ובתכנית, שונה ממשלה זו מקודמתה. דוד בן-גוריון לא יעמוד, לצערי הרב, בראשה.

במשך עשרות בשנים, בטרם זכינו לעצמאות, ואחרי הקמת המדינה, עמד דוד בן-גוריון, כמעט ללא הפסק, בראש מאבקנו הלאומי. בחזונו המרקיע, בראייתו המפוקחת, בעוז החלטתו ובכורשר ביצועו, הוא הנחה את עמנו במאבקים גורליים שהביאו להקמת המדינה ולקייבן גליות וקבעו את מעמדה בעולם ואת דמותה מבית. יותר מלכל אדם אחר בדורנו יאה לו התואר "מקים המדינה". העם כולו רוחש לו אהבה, הערכה ותורה עמוקה.

הוא השכיל לרתום את כוחות הנפש והגוף של האומה הישראלית המתחדשת, לכוננם לביצוע המשימות העצומות שהוטלו על דורנו בצו ההיסטוריה היהודית. מתוך אמונה ליהטל בביעורו של עמנו הנצחי, ידע להתגבר על המכשולים בדרך — על שטנה ואיבה מסביב, ועל אדישות מחוץ. הוא השכיל למנוע רפיין מבית.

נשען על מפעלי הכיבוש של ראשוני בוני הישוב, ועל כיסופי הדורות, חישל בעוז ובעקשנות את מכשירי תקומתנו הלאומית — את המדינה ואת צבאה, את צה"ל — אשר מיגר אויבים שקמו לבלותנו והציב גבולות ישראל. הוא נאבק על הגשמת חזון הדורות, חזון שבת ציון, נאבק — ויוכל.

הזדהותו עם מיטב שאיפות התקומה שפעמו בעמנו במשך אלפיים שנות גלות וסבל, היא שתקבע לדוד בן-גוריון את מקומו בהיסטוריה, כאחד מגדולי החזון וההגשמה של עמנו בכל הדורות.

מקום זה שמור לו בזכותו הוא, מעבר לכל תפקיד ותואר רשמי.

בלי הפוגה, בכל עת ובכל שעה. נשמור על אופיו של צה"ל כצבא דמוקרטי המטפח את האדם, מעלה אותו ומאפשר לו לבטא את מלוא אישיותו.

בסתיו ישראל הוא דאגת העם. הממשלה תפעל לחינוך התודעה הבטחוני של הציבור כולו. לאשרנו, מוכיחות כמעט כל המפלגות שטובת המדינה קודמת אצלן לכל שיקול אחר, והן דנות בבעיות הבטחון מתוך אחריות ממלכתית ושיקול עניני. נשמור ונטפח אחריות לאומית זו.

הממשלה מציבה לעצמה משימה יסודית להמשיך בהעלאת רמת החינוך וההשכלה בכל שדרות העם, יהודים ולא־יהודים. מידת יכולתה של חברה מודרנית לענות לאתגרים המיוחדים של הדור הזה, מותנית בראש וראשונה ברמת השכלתם ותו־דעתם של אזרחיה.

במדינתנו יש לחינוך חשיבות מיוחדת. נוכל לעמוד במי־אבקינו הבטחוניים והכלכליים רק אם רמתו ההשכלתית והתר־בותית של האדם הישראלי תעמוד על גובה מתאים. רק אם מספרם של בעלי הידע וההשכלה, בכל התחומים, יגדל במי־הירות בהתאם לגידול הצרכים הכלכליים ולייעוד מדינתנו בעולם הדעת והרוח.

בחינוך עיוני ומקצועי טמון המפתח העיקרי להבטחת שוויון־אמת בין השכבות השונות. כל עוד בני העליה החדשה ובני שכבות העוני לא יוכלו למלוא האפשרות של חינוך, לכל שלביו וצורותיו, יכבד עלינו להשיג שוויון־אמת בכלכלה ובחברה. התחלנו לפעול במיוחד להעלאת רמתם החינוכית של בני שכבות אלו — ונגבינו פעולה זו.

בהעלאת רמת החינוך כוונתנו לא רק להקניית השכלה וידע, עיוני ומקצועי, אלא אף להשרשת ערכי רוח ומסר. נשאף להביא לתלמיד את מיטב מורשתה של רוח ישראל, להבטחת הרציפות ההיסטורית של עמנו ולהגברת הקשר עם חיי היהודים בתפוצות. נקנה גם את האידיאלים הגדולים של האנושות כולה, למען יהא האדם בישראל ספוג ערכים ישר־אליים ואנושיים של מסירות לכלל, עזרה הדדית, סובלנות ושמירה על כבוד האדם.

למורה העברי תפקיד בעל אחריות לאומית עליונה. יתור מכל אחר, נקרא הוא לעצב את דמותו הרוחנית של הדור הבא. אחריות זו תובעת ממנו מאמץ להשתלמות עצמית ולפעולה תוך הרגשת שליחות תלוצית ותוך מסירות ונאמנות לערכים. אני מקווה כי מיטב הנוער המשכיל והמתלמד יראה בהוראה שליחות לאומית עליונה, וביחוד בישובי הספר ובישובי העולים, ויחיה עמם את חייהם. הממשלה מצדה תתמיד במאמציה להרמת קרנו של המורה בישראל ולהעלאת רמתו המקצועית והחינוכית.

כן תראה הממשלה חובה מיוחדת לקדם את מפעלי הספרות, האמנות והיצירה לכל סוגיה, ולהמשיך במאמצים להרים קרנם של נושאי התרבות והיצירה בישראל.

חשיבות מיוחדת נודעת לפיתוח המדע הצרוף והשימושי. לישראל יצאו מוניטין כאחת המדינות בהן קיים מחקר מדעי ברמה בין־לאומית מכובדת. נוסף על המחקר המדעי הצרוף המהווה תרומה ישראלית למאמץ המחקר הכללי הנעשה בעולם, עלינו לפתח את המדע השימושי המיועד במישורין לפתרון הבעיות שאנו נתקלים בהן במאמצינו להגביר את קצב הפיתוח של ארצנו.

הממשלה תקדיש אמצעים ומאמצים להמשך פיתוח החק־לאות, התעשייה והמלאכה, כדי להגדיל את הייצור, לייעלו,

הבטחוני של מדינת ישראל מול הסכנות האורכות לה, אך הממשלה תוסיף לחתור ולשכנע מדינות ידידותיות בצורך להגביר בעזרה מדינית וכלכלית את גורמי ההרתעה המע־יים והמדיניים, הנחוצים כדי למנוע פעולות תוקפניות נגדנו. בשנים האחרונות נתחוק מעמדה המדיני של ישראל, נתרבו והעמיקו קשרי הידידות שלה בכל היבשות. כן נודעת למי־דינתנו אהדה רבה בדעת־הקהל העולמית. נוסיף לחתור להי־דוק יחסיו המדיניים והכלכליים עם כל המדינות במערב ובמזרח ובכל היבשות, הרוצות בכנות בשיתוף־פעולה עם מדינתנו. נחפש דרכים לחזק את קשרינו המדיניים והכלכליים עם כל המדינות שביבשות אירופה ואמריקה, נוסיף לשתי־פעולה במידת יכולתנו עם המדינות החדשות באפריקה, באסיה ובאמריקה שיצאו בשנים אלה אל מחבלי הקוממויות, לאחר שהיו נתונות דורות רבים לשלטון זר. ניאבק להחדרת ראייה נכונה של דמות מפעלנו היוצר, להגברת ההבנה לענינינו הצורך ולמהותנו המתקדמת.

נגביר בהתמדה את מאמצינו לרכוש לעצמנו ירדות ואמון בקרב אומות העולם בכל היבשות. נשמיע קולנו וניתן ידנו במסודות האומות המאוחדות ובכל מעמד בין־לאומי שאנו משתתפים בו למען שלום אמת, קידמה כלכלית, שוויון והגנת זכויות האדם מפני קיפוח ואפליה גועית ודהית.

אין אנו מפרזים בהערכת יכולתה של מדינת ישראל לקדם את פתרונן של בעיות בין־לאומיות כלליות. אך ממשלה חדשה המוקמת בירושלים, עיר השלום, אינה יכולה להסתי־דעתה כליל מן הסכנות והסיכויים שהם מנת חלקה של האנו־שות כולה.

אני תקווה כי דורנו, שאין כמוהו בהיסטוריה להשתלטות על איתני הטבע, ישיכל לכוון כוחו זה לאפיקי השלום והר־ווחה, ולא, חלילה, למטרות של השמדה הדדית. גורל אחד מאחד עכשיו את כל העמים — לשבט או לחסד, לגאולה או לאבדון. ניתן הדבר ואף חיוני הוא ביותר לחתור להידיברות בין עמים, מעבר למחיצות העבר ומעבר למאבק אינטר־ס־ואיריאולוגיות.

כל המדינות שנטושה מחלוקת ביניהן, ברירה פשוטה לפנינו — דרזיקום או אי־קיום. זה הדין בהתמודדות הגוישים הגדולים, והוא הדין, בסופו של תשבון, לגבי עמי אזורנו. כיסופי השלום העולמי, שניתן להם ביטוי ראשון וקולע ביש־ראל מקדם, אינם רק חזון מופשט לאחרית הימים.

השלום נעשה תנאי הכרחי לעצם קיומה של האנושות, וההחלטה אליו היא מצווה ראשונה של ממשלות העולם. אנו מאמינים שהוא יבוא, ומצדנו נעשה כל שביכולתנו כדי לקדמו. הרשוני נא, חברי הכנסת, לומר משהו בעניני הבטחון.

תוך כדי שאיפה כנה לשלום בעולם ובאזורנו, ולמען קיים את השלום, תעמיד הממשלה את ביצור הבטחון בראש פעולתה. היא תפעל להשיג ולפתח את הציוד החדשי ביותר הדרוש לשם בטחון המדינה ועמה. היא תמשיך בקשרים עם מדינות ידידותיות העוזרות והמסייעות.

נפעל להעלאה מתמדת של רמתו המקצועית, החלוצית והמוסרית של צה"ל — צבא העם. הצבא יוסיף לשרת באמונה את האומה בכל שטח, בו ייקרא לפעול. נמשיך בהקניית ידע והשכלה לחיילים ובהחדרת רוח חלוצית ואזרחות טובה לכל בנינו ובנותינו המטרתם בו. נפעל לטיפול סגל המי־פקדים של צה"ל. נעודדם להשתלמות מתמדת לשם העלאת רמתם, ונטפח את הכרת ערך התפקיד המרכזי שהם ממלאים והדגשת האחריות הגדולה המוטלת עליהם ומחייבת אותם

מדע ורוח. נפעל לחיזוק התנועה הציונית, כדי שתשמש קשר עם העם היהודי וגשר לעליה מארצות אלו. העליה מארצות הרווחה, ייתכן שהיא חובעת פחות מאמץ כלכלי, אבל היא מחייבת מאמץ רוחני גדול יותר.

ידענו, מדינת ישראל אינה יכולה להתחרות בארצות המערב העשירות ברמת החיים או בשפע התרבותי. אך נוכל להציע לעולה סיכוי להשתתף בבניית מפעל אדירים. נוכל להעניק לו את זכות השירות לעמו המתחדש, את טעם החלר ציוני, את התדווה של יצירת יש מאין, את הידיעה כי העם והארץ זקוקים לו כאן ותובעים כל יכולתו — את כושרו האנושי והמקצועי. כדי שנוכל לתבוע עליה מארצות אלו, עלינו לתבוע מעצמנו יתר חלוציות, יתר מסירות, יתר הודות עם הכלל.

תביעה זו — ליתר הדגשת הוודות עם הכלל — היא תביעה שעלינו להפנותה לכל שכבה וקבוצה בישוב. מדינתנו היא מדינה דמוקרטית, הנותנת אפשרות ביטוי לכל שכבה ולכל קבוצה. מסורת זו של דמוקרטיה וחופש טבועה עמוק ביסודה של התכרה הישראלית. הממשלה הפעל להבטחת חופש זה בכל השטחים. אבל זכות החופש — חובת האחריות בצדה.

החברה הישראלית עורנה בהתהוותה. הלחץ עליה מחוץ ומבית — רב. עודנו נאבקים על בטחוננו, על ייצוב כלכלתנו, על גיבושנו החברתי, על רמתנו התרבותית ועל ערכינו. בתנאים אלה הכרח הוא שכל יחיד וכל קבוצה התובעים תביעותיהם יראו לא רק את ענינם הם, לא רק את האינטרס החלקי שלהם, אלא גם את צרכי הכלל המחייבים כל אחד לריסון עצמי. ראייה זו מותר לדרוש במיוחד מבעלי ההשכלה והידע — האינטליגנציה של העם, העומדים בעמדות מפתח, התורמים לקידום תרבותו של העם והישגיו המדעיים והטכניים, ומצויידים בידעית המצב — מהם מותר לדרוש יתר אחריות והבנה.

רבותי, חברי הכנסת. ברוח זו, של תביעה מעצמנו ומן הזולת, מתייצבת הממשלה למשפט הכנסת והציבור. המשמורת המוטלת עלינו, על כולנו, כבודת הן. כדי לבצען כראוי, יידרש כל הכוח שנגאיר באומה זו במשך השנים; אנו מאמינים שאם נעשה כמיטב יכולתנו — נצליח.

אנו יודעים שאין ממשלה זו מייצגת את כל הגורמים המדיניים הקונסטרוקטיביים בארץ. עם זאת אנחנו מאמינים שכל הכוחות בממשלה ומוחזין לה יתנו ידם להשגת המטרות המשותפות.

אינני מתעלם מקיומן של גישות שונות וחילוקי-דעות עקרוניים; אנו רוצים לקוות שהוויכוחים וחילוקי-הדעות בינינו יהיו על רקע של מטרות משותפות וכלליות, שיתנהלו ברוח טובה ובצורה הוגנת ועניינית, ושהביקורת תהיה לשמו — לשם המעשה — ולא לשמה, לשם ביקורת גרידא.

הממשלה תעשה כל מאמץ כדי לגבש את הכוחות החלוציים והבונים בארץ באחדות פעולה ותשמח לשתף כל מי שמוכן לפעול על סיסם העקרונות האומיים והחברתיים שפורטו בקווי היסוד ובדברי היום.

עמדתי רק על כמה בעיות יסוד של חיינו, ועל מדיניות הממשלה לגביהן. תכנית הממשלה בכללותה מפורטת בקווי היסוד ותבוא בוודאי לידי ביטוי בדיונים מפורטים בעתיד. מטרותינו — רבות ונועזות. הקשיים — רבים והמוריים. אני מקווה שממשלה זו תוכל לקשיים ותתקדם לקראת השגת המטרות.

להוויל, ולהגדיל את כושר ההתחרות של מוצרינו בארצות חוץ. נפעל כדי לכוון מתיישבים וייצרנים חלוציים לאזורי הארץ הבלתי-מיושבים בנגב ובגליל, ליישב אזורים אלה ולהפריח את השממה.

נעודד את כל הענפים המביאים לידי הגדלת הכנסות החוץ שלנו ולידי תעסוקה יצרנית — הספנות, התעופה, החירות והפיננסים.

מטרתה של הממשלה היא עיצוב חברה המושחתת על עקרונות הצדק הסוציאלי. נפעל כדי לשמור על רמת חיים הוגנת לעובדים בחקלאות, בתעשייה ובשאר המקצועות היצרניים, וכדי למנוע התעשרות בלתי-מוצדקת ובלתי-פרודוקטיבית של יחידים וקבוצות על חשבון הכלל. לצורך זה נשתמש במערכת המסים, במדיניות התקציבית והכספית ובשאר האמצעים העומדים לרשות הממשלה.

נפעל כדי להעלות רמתה של מערכת הייצור, להעמיד לרשותה את החדושים והשכלולים של הטכנולוגיה החדשה. לשם כך, נגייס ידע והון בעולם להשקעה בתעשיית חרישות.

זכינו, ותודות לאמצעי הממשלה התקרבונו ליציבות של מחירים והגענו לשער מטבע אחיד. כדי לבצר את הכלכלה ולהגדיל את היצוא, נתאמץ להבטיח המשך היציבות, לבלום את הלחץ האינפלציוני מצד בעלי ההכנסות הגדולות, להגדיל את פריון העבודה וייעולה, להוויל את השירותים עלידי ייעול והקטנת שיעורי רווח מוגזמים.

נחזור בכל כוחנו להקטין את מידת תלותנו בעזרונו חוץ. הישענות על עזרה זו לאורך-ימים — סכנה בה, לא רק לכלכלתנו, אלא גם לחוסנו הבטחוני ולמעמדנו המדיני. אני מאמץ שבהירתם המשק כולו למאמץ, יפחת הגרעון במאזן החוץ שלנו, ותלותנו הכלכלית תצטמצם ותלך.

לשם כך נחזק את קשרי המסחר שלנו עם כל הארצות במערב ובמזרח, ונהדק את הקשרים עם גורמים כלכליים בין-לאומיים. ניאבק על זכותנו להבטיח אפשרות של יצוא גדול וגדל, לכל הארצות, ובפרט לארצות השוק המשותף, עד להשגת מלוא עצמאותנו הכלכלית. הממשלה תתכנן את פעולתה הכלכלית ותתאם את מדיניותה בכל התחומים כדי להשיג מטרות יסוד אלו.

הממשלה תפעל בהתמדה להבטחת השתלבותם המלאה של האזרחים הערביים והדרוזיים בכל שטחי החיים. היא תמשיך במאמצים לפיתוח משקם, להעלאת רמת חייהם, לעידוד ההשכלה ולשיפור השירותים הניתנים להם בכפר ובעיר.

אנחנו רואים בעם היהודי, באשר הוא, שותף נאמן לנו בהקמתה ובחיווקה של מדינתנו — מדינת היהודים. לשותפות כזאת אין דוגמה ואין תקדים בתולדות העמים. עלינו להביא לידי כך שהשותפות החומרית של יהדות המערב תיהפך לשותפות רוחנית, וכי ערכי עמנו הנצחיים — ספר הספרים, השפה העברית ותולדות עמנו — יהיו לנחלתו של כל יהודי בעולם. על ישראל להיות מרכז עלילית יהודים ולהתעלותו של העם היהודי.

הממשלה תוסיף ותעודד את העליה מכל הארצות. נעשה הכל כדי לקלוט בעבודה, בהתיישבות החלוצית, בשיכון ובחברה, את העולים מארצות המצוקה, ולהשרישם בחיי העבודה בארץ.

כן תפעל הממשלה לעידוד העליה מארצות השפע. נחזור ונחשף דרכים חדשות להביא לארץ חלוצים ובני נוער, אנשי

זרח ורהפטיג — שר הדתות
 דב יוסף — שר המשפטים
 גולדה מאיר — שרת החוץ
 פנחס ספיר — שר האוצר והמסחר והתעשייה
 בכור שלום שיטרית — שר המשטרה
 חיים משה שפירא — שר הפנים והבריאות
 אליהו ששון — שר הדואר
 אלה שמות כל חברי הממשלה ותפקידיהם. אבקש את
 הכנסת להביע אמון לממשלה.

אדוני היושבראש, כנסת נכבדה. יש לי עתה הכבוד
 להציג לפניכם את הממשלה. חבריה הם:
 לוי אשכול — ראש הממשלה ושר הבטחון
 אבא אבן — שר, בחפקיר של סגן ראש הממשלה
 יגאל אלון — שר העבודה
 יוסף אהרן אלמוגי — שר השיכון והפיתוח
 זלמן ארן — שר החינוך והתרבות
 יוסף בורג — שר הסעד
 ישראל בריהודה — שר התחבורה
 משה דיין — שר החקלאות

2. דיין

הרי זוהי תנועה ריאקציונית ביסודה. ובמיוחד, כמובן, כלפינו.
 לא ייתכן שום קידמה, אם לצדה מתנוססת סיסמה של השמדת
 ישראל או הכחדת יהודים. נתבונן באמצעים שהם משתמשים
 בהם כדי להשיג את המטרה הפאן-ערבית. הרי הם: כוח
 הזרוע, פניון, כדור, חתירה, השתלטות.

אנו רואים לגד עינינו ריכוז של דיביויות של מצרים
 בתימן בסיון להשמיד שבטים שלמים כדי להתחזק בחלק מן
 הארץ הרחוקה הזאת.

אנו רואים את אשר מתרחש בארם-נהריים, בחלק הארץ
 ששם קיים וחי המיעוט הכורדי, שגם עליו הורמה חרב
 ההשמדה.

יורשה לי, אדוני היושבראש, להפסיק לרגע את הניתוח
 של בעיה מדינית זו, הנוגעת קודם כל אלינו, כדי לומר מלים
 מספר על הסכנה של ביצוע פשע של השמדת עם בעיראק.
 סבור אני שעמנו חייב להראות ענין ורגישות לגבי מה שקורה
 למיעוט לאומי העומד על זכויותיו, ונגדו משלחים אווירונים,
 טנקים ותותחים, וממטירים על כפרים ובהם אוכלוסין אזרי
 חיים, אנשים, נשים וטף, אש וגפירת כדי להשמיד אותם מתחת
 שמי השם. אני סובר שהממשלה הישנה, בראשותו של ראש
 ממשלה חדש, חייבת לתת את דעתה לבעיה מיוחדת זאת.
 אמנם במהותה היא בין-לאומית; מבחינה מוסרית היא לאומית.
 אמנם היא קמה בהיתוך אשר בינה לבינינו אין גבול,
 אבל ביחס לבעיות אלו בכלל אין קיימים גבולות. משום כך,
 לדעתנו, חייבת הממשלה ליוזם, יחד עם עמים אחרים, פניה
 לדעת-הקהל העולמית, וכן לארגון האומות המאוחדות, כדי
 לנסות לשים קץ לאותו פשע של השמדת עם המתפתח לגד
 עינינו בעיראק.

יש לכך תקדימים. בשנות הארבעים, נוכח מלחמה פני-
 מית, שלח ארגון האומות המאוחדות ועדה מיוחדת ליוון,
 לפני שבעות מספר יצאה ועדת האו"ם לתימן. סבור אני
 שמן ההגיון ומן הצדק שגם לעיראק תישלח ועדה בין-לאומית,
 כדי שתעמוד מקרוב על החומרה שבשפרדים של אוכלוסיה
 אזרחית, רק משום שהיא עומדת על זכותה לאוטונומיה
 לאומית. העובדה שמשלת בגד בשעתה כבר הכירה בזכותו
 של המיעוט הכורדי לאוטונומיה לאומית, היא עצמה אומרת
 שהתנגדותו של המיעוט הכורדי לשלטונות של הרוב העיראקי
 הערבי צודקת לחלוטין. משום כך חייבת האנושות התרבותית
 להתערב בעוד מועד, לפני שיבוצע אותו פשע של השמדת עם.

על אף הערעור, שאולי הוא זמני, בפרוצדיה המשולשת
 המצרית-עיראקית-סורית, לא חלפה כלל הסכנה של השתלטות
 מצרים, בעקפיץ או במישרין, עליידי בקשה מבית כביכול או
 עליידי השתלטות מבחוץ, בכוח-זרוע גלוי או עליידי חתרנות

היו"ר ק. לוז:

אנחנו עוברים לויכוח. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת בגין.

מנחם בגין (תנועת החירות):

אדוני היושבראש, "ירוח לה למדינה, וייטב לה לאומה.
 תרד השנאה והמשטמה, ויעלה הכבוד ההדדי, תיעלם הנקמ'
 נות והנטרנות ותקום יריבות, אף חריפה, אך הוגנת ומכובדת.
 יורחק הסילוף ותשגה האמת. יפחת פירוד הלבבות, ותעמיק
 הכרת האחרות. תודבר הצביעות ותעלה הכנות. יושם קץ
 לחנופה בינונית, ואומץ-לב אורחי וחירות המחשבה יבואו
 במקומה".

כ"ב במאי 1962, מעל כמת הכנסת, הוכעה תקווה כי
 כך יהיה לרגל התפטרות מסוימת. אני שב ומביע תקווה זו.
 אבל אף-על-פי שקיים הבדל בין הערכתו של ראש הממשלה,
 כזונתי למר לוי אשכול, לבין הערכתי אני, הריני מציע
 לכנסת לא לדון בהתפטרות, אלא בהתפתחות.

נעבור לסדר-היום, ונעלה לגד עינינו את בעיות היסוד
 של האומה, בשטח המדיני, הצבאי והמשפטי.

מה על האיחוד הערבי המשולש, המרובע או המחומש?
 קראתי את הדברים שהשמיעו חברי הכנסת לפני שישה שבו-
 עות בקירוב, בדיון המדיני, עם פתיחת מושבה. שמת לב כי
 רבים מהם אמרו שהאיחוד בין מצרים, סוריה ועיראק הוא
 מבחינת עובדה מוגמרת. כמה מהם אף הביעו דעה כי אפשר
 היה לראות ברובה באיחוד הזה, אלמלא כמובן, יחסו לישראל.
 כמה מהם אמרו שהוא כורח היסטורי ואין לעמוד בפני
 הקמתו.

סבור אני, שאם חברי כנסת אלה ישובו ויקראו את
 דבריהם, ישאלו את עצמם, האם לא מיהרו בדיאגנוזה או
 בפרוגנוזה מדינית. לעית-האין האיחוד הזה, אפילו המשו-
 לש, קיים אלא על גבי הנייר, ולדעתי יש בכך ביטוי לאי-
 פרסיונים מדיני ולקלות-דעת, אם אומרים שהאיחוד הערבי
 הוא בלתי-ינמנע או שיש בו משהו מן הקידמה.

אין הוא בלתי-ינמנע כלל. משער אני שהעמים של אמריקה
 הלטינית, מלבד ברזיל, יש ביניהם משותף בשפה, בדת,
 בתרבות ובמוצא במידה לא פחותה ואולי אפילו יותר גדולה
 מאשר לעמי ערב השונים. אף-על-פי-כן לא יעלה איש על
 דעתו לטעון שצריך להיכנע למישהו הטוען כי מכל הרפוב-
 ליקות הלטינו-אמריקניות יש להקים גוש מדיני אחד ואחיד.

תנועות אלה, הפאניסטייה, ידועות בתולדות האנושות.
 פאן-סלאביזם; פאן-גרמניזם; כולן התעטפו בסיסמאות של
 איחוד וקידמה, ונתברר שהן משתמשות בהן כדי להדביר
 עמים ולכבוש ארצות לא להן. כזה הוא גם אוסו של הפאן-
 ערבים. גם אם הוא משמיע סיסמאות של איחוד וסוציאליזם,

מקום כך עלול להיות: הוא מתכוון לא בעתיד רחוק לתקוף את מדינת ישראל.

על אחת כמה וכמה כשהוא מקבל נשק התקפתי, כלומר מפציצים, אניות קרב וכדומה. לכן אני מציע שבבית כולו, בלי הבלד סיעות, יתפטר אחת ולתמיד מוויכוחי-סרק זה או איהו סוג הנשק שממנו צפויה לנו סכנה, קונבנציונלי או לא-קונבנציונלי, התקפתי או הגנתי. על-פי השכל וההגיון והנסיגן עלינו להסכים שעם מתן נשק בידי האויב קמה סכנה למדינת ישראל, לבטחונה ולעתידיה — נשק מכל סוג שהוא.

אבל אם תשאל מה הסכנה הגדולה יותר לנו ולעתידינו, האם מנשק קונבנציונלי או מנשק בלתי-קונבנציונלי — לדעתי, אין ספק ביחס לתשובה. סכנה הרבה יותר חמורה לעתידינו, לבטחוננו ולקיומנו צפויה לנו מן הנשק הקרוי בלתי-קונבנציונלי. לעולם לא יאמר שום משקיף בעולם, בין המעצמות הגדולות, שלא צפויה להן סכנה מנשק בלתי-קונבנציונלי. הן אומרות: דרוש לנו הנשק הקונבנציונלי משום שאנו מניחים — ובמידה רבה של צדק — שלא יהיה כלל שימוש בנשק הבלתי-קונבנציונלי בגלל המורא שהוא מפיל על כל הצדדים, בגלל חיתתו האימומה, הדמינוית, שהוא נושא עמו למקרה של השימוש בו.

האם יכולים אנחנו לומר באותה מידה של השערה או בטחה שלא יהיה שימוש בנשק בלתי-קונבנציונלי בידי אויבינו נגדנו? היתה זו הרפתקנות מדינית וצבאית אימומה, לו כך היינו מניחים. על אף הכל, הוקם קו טלפון ישיר בין הבית הלבן לבין הקרמלין, לבל תסרוץ מלחמה בנשק בלתי-קונבנציונלי בדרך המקרה. האם יכולים אנחנו לקוות לקו טלפון ישיר כזה בין ירושלים לבין קהיר? האם יכולים אנחנו לסמוך על השיקול של נאצר או של עאמר, כפי שמר קנדי סוּך אפילו על שיקולו של חרושצ'וב, או חרושצ'וב על אחריותו של מר קנדי, או מקמילן וגנראל אה-גול על שיקולייהם של השניים הראשונים, שלא יופעל אותו נשק שבעקבות הפעלתו עלולים להיות מושמדים עשרות ומאות מיליוני אנשים?

האם יכולים אנחנו לסמוך על אותה מידת שיקול ביחס לנאצר או עאמר, או כל שליט או מפקד ערבי שיכולים לבוא במקומם, מבחינת גירוי היצר להפעיל נשק כזה המיועד להשמדת המונים נגד מדינת ישראל, אף אם יחשוש או יחשוב על נשק תגמול מרחיע?

כי זאת לדעת: נגד אותו נשק בלתי-קונבנציונלי, טילים וראשי חץ לסוגיהם, אין לעת-עתה גם בעולם הגדול — ולכן לא אגלה שום סוד אם אומר שאין גם בדינו — נשק הגנה מונע, כמו שקיים ויהיה קיים ביחס לנשק קונבנציונלי, אווירון נגד אווירון, טנק נגד טנק, צוללת נגד צוללת; מכונת ירייה נגד מכונת ירייה. ואף אם נעמידי את כל הכלים לצדנו במספר יחיד, ואת אותם הכלים במספר רבים מן הצד השני — לא אבדה תקוותנו.

לעומת זאת, נגד אותו נשק הכרוך בשילוח טילים, עם ראשי חץ למיניהם, ולא דווקא של אטום ומימן אלא גם כימיים, גם דירי-אקטיביים, אין לעת-עתה נשק הגנה מונע את הפעלתם וגורם להפלתם. יש רק, ייתכן שיהיה — אני בטוח שעלינו לעשות כל מאמץ כדי שיהיה — נשק תגמול מרחיע. על זה נתקיים.

אבל אני חוזר ושואל: אם על אותו שיוי-משקל של האימים קיים העולם כולו, בבחינת תולה ארץ על בלימה, כלומר: לא על בלימה, אלא על בלימה של שימוש בנשק בלתי-קונבנציונלי, הרי ביחסים בינינו לבין אויבינו אותה מידת שיקול-דעת לא תיתכן שתהיה קיימת. לכן הסכנה הגדולה יותר היא מן הנשק הבלתי-קונבנציונלי.

סודית, על חלק של ארץ ישראל הקרוי „ירדן“. סבורני שחובתנו לומר גם היום, מאחר שיודעים אנו כי שינוי חמור זה במצבנו עלול להתרחש, להלכה, כל יום — גם אם יידחה עלינו לזכור שהוא עלול להתרחש — חובתנו לומר איפוא שמדינת ישראל לא תוכל בשום פנים ואופן לסבול את הצבת התותחים המצריים על תומתה של ירושלים, או בלבה של הארץ בדרך-המלך הישנה בין עיר הבירה לשפלה, או קילור מטרים מספר מנתניה.

אמנם כן, מבחינת זכותנו על ארץ אבותינו השלמה אין שום הבל בין שלטונה של הכת החסיינית בחלק המזרחי של ארץ ישראל לבין השתלטות של כל כוח זר אחר עליה. אנחנו מאמינים לא בכוח הכוח אלא בכוח הזכות. איש לא יוכל בהגיון לשכנע את רעתו כי יש לנו זכות על רמלה משום שכבשונה, ואין לנו זכות על העיר העתיקה משום שלא הצלחנו, אף-על-פי שיוכלנו, לפני המשיע-שרה שנה, לקרוא לה דרוו. אולם גם אם אין שום הבל מבחינת הזכות בין שני המצבים, עליהם דיברתי, הרי תמיד התכוונו בעיניים פקוחות מבחינת קיום בתוכנה ועתידה, בהתפתחות מסביבנו, וברור לנו כי לו היתה מצרים משתלטת בדרך כל-שהיא על החלק המזרחי של ארץ ישראל הקרוי ירדן, הרי מבחינת עתידה של מדינת ישראל היה חל מפנה מכריע, גורלי; ולכן חובה עלינו לומר גם היום, לבל תחזור השגיאה שנעשה בשנת 1956, כי מדינת ישראל לא תוכל בשום פנים ואופן לסבול התפתחות כזאת, משום שבנפשונו הדבר.

בעברי מבעיה מדינית זו לבעיה צבאית, הריני מסב את תשומת-לבה של הכנסת להודעות החוזרות והנשנות בימים האחרונים, לפיהן כביכול צפויה למדינת ישראל ולבטחונה הסכנה האמיתית מנשק הקרוי קונבנציונלי. ללמדך כי מנשק בלתי-קונבנציונלי אין צפויה לנו סכנה אמיתית, או, במלים אחרות, אין צפויה לנו סכנה כלל.

עלי לומר, בכל הכרה האמת והאחריות, כי אם התקבל קונצפציה איסטרטגית זו, אנו עלולים להוליך את העם לקראת אסון. אם ישאל אדם, מאיזה סוג נשק צפויה לנו סכנה, מזה הקרוי מקובל או מזה ששמו בלתי-שגרתי, תהיה שאלה זו חסרת יסוד. האמת הפשוטה היא, שצפויה למדינתנו סכנה מכל נשק הניתן בידי האויב. והסיבה היא: האויב בתור שכזה, בהכרותו ובמעשיו ובמהותו ובתכונותיו הוא תוקפן.

לאחר הקמת הפדרציה, שעדיין לא היתה למעשה, היו הפגנות בחלק ההוא של ארץ ישראל, והאל גומה-וריה, שהוא עתון רשמי של ממשלת מצרים, שיבח את ההפגנות ואמר במפורש באוני העולם כולו ש„הקמת הפדרציה היא צעד ראשון להשמדת ישראל“. אם מדינה, באופן הרשמי ביותר, מכריזה על כוונה כזו, הרי לא צריך לשאול מה הנשק הניתן לה: קונבנציונלי, בלתי-קונבנציונלי; התקפתי או הגנתי. כל נשק עלול לשמש בידה לנסיגן תוקפנות והכחדה המונית. אפילו הנשק הקרוי הגנתי, בידי האויב שלנו, סכנה הוא לנו.

אנטוני אידן, בספרו „מול פני הדיקטטורים“, מגלה שבשנות השלושים הוציאה גרמניה סכומים ענקיים כדי לייצר במהירות האשפיות תותחים נגד אווירונים. מבחינה טכנית, זהו נשק הגנתי מובהק. האם גרמניה הנאצית של הימים ההם רכשה וייצרה את התותחים להגנת עריה, משום שחששה להתקפה אנגלית, צרפתית, רוסית, אמריקנית? כל איש יודע: המאמץ הזה לרכוש את התותחים נגד האווירונים היה חלק של הכנות התקפה. סבור אני כי לו היינו שומעים שנאצר ייצר או רכש טילים נגד טנקים או טילים נגד אווירון — נימ — ושניהם יש להם אופי של נשק הגנתי מובהק — צריכים היינו לחזור לכך חרדה רבה. טירוש הדבר, ומכל

ישיבה רס"ב, ב' תמוז תשכ"ג (24 יוני 1963)
— הרכב הממשלה החדשה ותכניתה (בגינו) —

הגרמני הגישו הצעת חוק פרטית, שאם תהיה לחוק, יצטרך כל מועדן גרמני, אם ירצה לפעול בשטח המדע המלחמתי מחוץ לגרמניה, לקבל רשיון מטעם הממשלה הפדראלית-רפובליקאנית.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יורשה לי לומר בלי שום הקדמות: לפי הערכתנו, זה מעשה צביעות. בוודאי בימים עברו, כאשר כולנו היינו ציונים צעירים, היינו מתרשמים מאד מפרסום איגרת קטנה ב"טיימס" הלונדוני נגד המדיניות הרשמית של הווייטהול. חשבנו שהנה מכתב זה, עליו כתובים אנשים חשובים, ישנה את כל המדיניות הרשמית הבריטית כלפי ארץ ישראל והעם היהודי. הימים ההם של תמימות ועיוורון חלפו לבלי שוב. מאז ארבע-עשרה שנה גם לנו יש פרלמנט, ואנו יודעים דרכי חקיקה. כולנו יודעים, כי אם רוצה הממשלה שיתקבל חוק, היא עושה דבר פשוט — היא מציעה אותו. הרי לממשלה יש תמיד רוב. אחרת אין היא יכולה להיות ממשלה כהלכה. הממשלה מהווה את התמיצית של התמיכה המדינית של הרוב בבית-הנבחרים. פירוש הדבר שהיא מחליטה להגיש הצעת חוק, היא מניחה שהרוב יתמוך בה. מועד איפוא הממשלה הגרמנית לא הגישה הצעת חוק זו?

שנית, הן האופוזיציה בפרלמנט הגרמני תומכת באותה הצעת חוק. על הממשלה נמנות שתי מפלגות: הנוצרים-דמוקרטים ואלה הקרויים ליברלים. האופוזיציה היא המפלגה הסוציאלי-דמוקרטית. היא אמרה: אנו בעד קבלת חוק זה. האין אנו יודעים מנסיונו הפרלמנטרי, שאם ממשלה רוצה בקבלת חוק, והאופוזיציה אינה מתנגדת, אלא נהפוך הוא, תומכת בו, — לא יעברו מספר ימים והצעת החוק תהיה לחוק מחייב? מועד איפוא הוגשה הצעת חוק פרטית שאפילו לא הגיעה עדיין לכלל דיון? מועד כבר קמו חילוקי-דעות בין שתי המפלגות על הצעת חוק פחות חריפה או יותר חריפה, ובניתיים אין אפילו דיון על זו הקרויה פחות חריפה?

אילו רצתה הממשלה הגרמנית להרחיק את מועניה ממצרים, היתה עושה זאת גם בלי חוק. אבל אפילו דרוש הרי במשך ימים ארוכים. העובדה שהיא ניתנה למפלגות להגיש הצעת חוק באורח הקרוי בלשון הפרלמנטרית "פרטי", מוכיחה שממשלת גרמניה, לעת-עתה, אינה מעוניינת כלל בקבלת החוק, או למעשה בהרחקת המדענים הגרמניים מארץ מצרים. ביתניים, נזכור, הם יושבים שם. הם עובדים יומם ולילה בשביל מכוונת ההשמדה הנאצרית. הם מייצרים, כפי שנזכרה לנו בבאול ולא במדינת ישראל, קרוב ל-900 טילים.

הם משתדלים להשיג בשבילם ראשי חץ בלתי-קונבנציונליים. היתה זו קלות-דעת שקשה שלא לקרוא לה נפשעת. כאשר יום לאחר הגילויים בבאול, ממקורות "מהימנים", מר פרס, נמסר לעיתונות שאותה עיסקה שיוקליק ניסה לעשות אותה, לא יצאה לפועל, ואנו יודעים בכיכול שאין קובל על מצרים. איך יודעים אתם שאין זה סוד כי כאשר נאצר העלה ב-21 ביולי את שני הטילים — פרי המוח ומדע ההשמדה הגרמניים — לא ידעתם שהוא נמצא כבר בשלב כזה של פיתוח טילים. הופתעתם לא עליידי עצם העובדה שנאצר עוסק ביצור טילים, אלא בשל התאריך, בו כבר היה מסוגל להעלותם השמימה.

אחרי נסיון כזה, תאמרו לעמנו בבטחון, בעיוורון, בקלות-דעת כזאת, שאתם בטוחים שלנאצר אין קובלט, רק משום שלפני שנה ומחצית השנה, עלי-פי האינפורמציה שלכם, העיסקה היתה לא יצאה לפועל? מאז חלפו תודשים רבים; ידוע לכם שהוא עושה נסיון להשיג ראשי חץ בלתי-מקובלים ואינו מסתפק בהרכבת תומרי נפץ רגילים לא אותם 900

נגיח שאויבינו יוצאים נגדנו להתקפה בכל הנשק הקונבנציונלי שיש ברשותם, על חילותיהם וצבאותיהם. לעולם לא יוכלו לשבור אותנו. וכאשר אני אומר את הדברים האלה בשלוות-נפש ומתולת, איני מדבר בלשון מיסטיקה. בוודאי, מעל לכל קיים הגורם של רוח האדם החופשי, ונוכחנו לדעת בדורנו זה שאין לך כוח גדול יותר — ואין זו מליצה, זו מציאות — מאשר רוחו של האדם החופשי הנלחם על צדקתו, מאשר רוחו של בן-החורין העומד על זכותו, הנלחם על כבודו, על חירותו, על חיי רעותו וילדיו הקטנים.

אבל אין זו רק שאלה של רוח. יש גם עובדות ויש גם מספרים. צבאות ערב, אדוני היושב-ראש, הם צבאות פרופסי-נליים, וכאלה יהיו עוד שנים רבות, משום שהמספרים בארצות אלו הם דיקטטוריים ושליטיהן אינם מעינים להקים חיל אורחים, פן האורחים שלמדו נשק או המחזיקים בו יקומו עליהם להפילם.

שנית, לעולם לא יוכלו מדינות ערב לשלח נגדנו לחיזת את כל צבאותיהם בבית-אחת, כי תמיד יש להם והחינה להם בעיות בטחון פנימיות. בעיראק — אפשרות של התקוממות כורדית; בסוריה — אפשרות של הפיכה מבית; הוא הדין למצרים, הוא הדין לכל מדינות ערב, מתימן ועד אלג'יר. לעולם לא יוכלו לשלח נגדנו אלא חלק מצבאותיהם. ואילו אצלנו קיים חיל אורחים; כושר הגיוס שלנו עולה על עשרה אחוזים, ותודות לרוח, למספרים ולכוח העומד לרשותנו, נוכל תמיד לשבור את התוקפנות של צבאות ערב.

אין לומר, לאחר ניתוח הגיוני זה, כי אין סכנה בהתקפה זו. בכל מערכה יש סכנה; כל מלחמה היא אכזרית ואימה, אבל אין לנו לחשוש כלל מפני התקפה כזו מבחינת קיום האומה, בטחונה ועתידיה.

לא כן ביחס לשימוש אפשרי בנשק בלתי-קונבנציונלי. לו חס וחלילה היה שימוש בו, או אם באחד הימים יהיה שימוש בו, עלול לקרות — והוכחנו לומר זאת בגלוי לעמנו, לא להשלותו ולא להשעותו — שפך דמים נורא בגלל ריכוז האוכלוסין ובגלל האופי המיוחד של אותו נשק שנועד, כפי שאמרה שרת החוץ, להשמדת החיי ודאי, לא אנו נורע איננים בקרב עמנו; לא אנו נעשה את אשר נעשה במחצית השניה של תודש מארס. תמיד נקרא לעמנו: גם מפני סכנה זו אין להיבהל. עמוד נעמוד. מי ישמידנו, מי שיריס ידו להשמדת אותנו, הוא שישמיד, ואנחנו נחיה במולדתנו. זו ארצנו, כאן נחיה. אם יהיה צורך, נעמוד ככל הכוח נגד כל סכנה, ואין שום סיבה לבהלה.

אולם אין גם סיבה להסתרת דברים והאמת. אסור להסתר מערכה כזו, אם תיפתח באחד הימים תוך שימוש בנשק בלתי-קונבנציונלי, עלולה לגרום לנו אבידות בנפש שכמותן לא ידענו בכל המערכות הקודמות בארץ ישראל. ולנו, אדוני היושב-ראש, אין הרבה דם לשפוך. זו הסכנה.

כאשר אנחנו באים, לאחר הניתוח הזה, לשאול איך התרחש הדבר הזה, הרי בהתאם לאמת נאמר שהכלים האלה, הנוצרים להכחדת המונים, נתנה גרמניה בידי מצרים. לא צריך עוד להתפסף; גרמנים, הגרמנים. צריך לומר בפשטות: גרמניה. כיום אין עוד ספק כלשהו שממשלת גרמניה ידעה מלכתחילה על יציאתם של מועניה למצרים; בוודאי בדיעבד ידעה על פעולתם שם; בוודאי יודעת היא עליהם מאז נתקבלה ההחלטה המפורסמת של הכנסת בעשרים במארס, ועדיין לא עשתה ממשלת גרמניה שום דבר כדי להרחיק את האורחים הגרמניים, את המומחים לכלי השמדה, מארץ מצרים.

לפני שבועות אחדים נתכשרנו ששלוש מפלגות בפרלמנט

אותם שם וגם מהמעצמות שאף הן שילמו בדם רב כדי להדביר את חתימתה הטריף הנאצית" — נתקלו דבריני אלה בלגלוג מצדכם והחלטתם לעבור עליהם לסדרהיום; ומדוע ביום 20 במאָרס 1963 הצענו אנו ואתם כולכם הסכמתם, לאמור: "העם הגרמני לא יוכל לפסוד עצמו מאחריות להמש" כחה של פעילות נפשעת זו. מחובתה של ממשלת גרמניה להפסיק לאלתר פעילות מסוכנת זו מצד אורחיה, ולאחוז בכל האמצעים הדרושים למניעת שיתוף-פעולה זה עם ממשלת מצרים". ההגיון, אם מצוי הוא בבית הזה — יעלה וישיב על השאלה: מדוע הדברים שהוצעו ב־13 בנובמבר צריך היה לדחות אותם, ואותם הדברים — בתוכנם, אם לא בניסוחם, ב־20 במאָרס 1963 צריך היה לאמץ אותם?

מדוע, כשהצענו לכם לאמור: "הכנסת מטילה על המ"ש שלה לנקוט צעדים נאותים כדי להביא במהירות האפשרית לידי הפסקת פעולתם והרתקתם ממצרים של המהנדסים והטכנאים הגרמניים המסייעים זה זמן ממושך בהקמת מפעל הטילים המצריים" — דחיתם הצעתנו זו, וברוגז רב; ומדוע ב־20 במאָרס 1963 אנו הצענו ואתם קיבלתם, לאמור: "הכנסת קוראת אל דעת-הקהל הנאורה בעולם להפעיל בלא דיחוי את השפעתה כדי להפסיק את הפעילות הזאת של המומחים הגרמניים, אשר מטרתה להעמיד בסכנת השמדה את מדינת ישראל, בה התקבצה שארית הפליטה של עמנו, ניצולי השואה הנאצית?"

אם יש בפיכם תשובה הגיונית לשאלה, מדוע אותם הדברים עצמם לפני שמונה חודשים היו פסולים לחלוטין ואילו לפני ארבעה חודשים נעשו טובים ואחראים — אנא, תנו את התשובה הזאת.

אולם, אדוני היושבראש, די לנו בהוכחות. קראתי שכאשר שאלו את ראש הממשלה מר לוי אשכול: האם הוא חושב שממשלתו תמשיך ביחס לגרמניה בקו המדיניות של קודמו — אמר: ברגע זה חדלתי לחשוב. אני מציע לראש הממשלה לפסוק מלחזול לחשוב, בייחוד בענין זה. לא רק בגלל הסיסמה המפורסמת של דיקארט "Cogito, ergo sum" (אני רואה שראש הממשלה יודע את ההמשך) — אלא בגלל חשיבות הענין.

(קריאה: אומרים "Dubito, ergo sum")

תברר-הכנסת כהן, אם ארצה לעשות אתך ועם מר לוי אשכול סימפוזיון על דיקארט — לא עכשיו. אני מציע לו לשוב ולחשוב, בגלל חשיבות הענין.

המדענים האלה מוסיפים לעבוד נגד עמנו וקיומו. הם לא הורחקו. הצעת החוק הפרטית בגרמניה לא היתה לעת-עתה לחוק מחייב. שום פעולה לא נעשתה נגד הימצאותם ופעילי-תם הנפשעת. אני רוצה איפוא לומר לראש הממשלה החדש; השלישי מאז קמה מדינת ישראל: מבחינתנו אמנם תיבחן ממשלתו על-פי עניינים שהם בבחינת שלמות. אבל בתקופה הקרובה היא תיבחן קודם כל לגבי ענין זה. אני רוצה דווקא להביע מידה של סיפוק על כך שראש הממשלה, כששאלו אותו אם ימשיך בענין זה בקו קודמו, לא השיב מיד "הן". בהיסוס שלו, בהודאה שברגע זה כבר פסק מלחשוב — יש משהו שאני מוכן לברך עליו. אבל זה איננו מספיק. צריך לפעול, אדוני ראש הממשלה, ובתקיפות ובמהירות, במרץ רב ובנאמנות להחלטת הכנסת, שאמנם אנו יזמנו את הדין סביב בה ואפילו את הצעת הניסוח שלה בעיקרה הבאנו, אבל היא החלטת הכנסת כולה, היא מחייבת אתכם לא פחות מאשר אותנו, ואסור לשים אותה לאל, אסור לפעול נגדה. משום שרצונו הריבוני של עם מפשי, אדוני היושבראש, איננו מתבטא ברצונו של יחיד, פלוגי או אלמוני. הוא מוצא את בניויון פה, בבית הזה. ואם הבית הזה ברוב קולות —

טילים המיוצרים בשבילו על-ידי מומחים גרמניים. ואתם אמרתם לנו ולעולם כולו, בעצם המערכה נגד אותו שיתוף-פעולה נאצרי-גרמני נפשע נגד עמנו ונגד ילדינו, שאתם בטוחים שאין? איך אפשר עוד יותר מזה לגרום נזק לבטחון האומה? איך אפשר עוד יותר מזה לנסות להשלות ולהטעות אותנו ואת כל אלה שבאזוניהם השמענו את הקריאה: עודנו לנו, על-ידי הפעלת דעת-הקהל, להרחיק סכנה זו משכונתנו?

אך אין זו הפעם הראשונה שאתם משלים, מטעים ומש-תיקים ענין חמור זה. ב־22 ביולי 1962, יום לאחר שואצר העלה את שני הטילים שלו, שכונה אותם "כובש" ו"מנצח", פרסם הכתב הצבאי של "ג'רוסלם פוסט" — ויש לי הרושם שבין אותו כתב ובין מר פרס יש קשר לא דווקא רחוק כרחוק, מזרח ממערב — את הדברים הבאים: "בנובמבר אשתקד, כלומר בנובמבר 1961, "כבר היה ידוע פה, בישר" אל, כי מצרים הגיעה לשלב מתקדם יותר של פיתוח טילים, בעיקר בעזרתה של קבוצת מומחים גרמניים. ידוע פה כי חלקים חשובים של הטיל המצרי נשלחו למצרים מגרמניה".

הנה הורעה רשמית מוסמכת ומהימנה. כבר בנובמבר 1961 ידעתם במה שקרוי צמרת הבטחון; א. כי קבוצת מדענים גרמניים עוסקת בייצור טילים בשבילו נאצר. ב. שאפילו חלקים חשובים הדרושים לו להרכבת הטיל נשלחו מגרמניה למצרים.

אני רוצה לשאול היום הזה את הכנסת כולה, ללא הבדל סיעה: מה קרה בין נובמבר 1961 לנובמבר 1962? מדוע במשך שנה תמימה לא הבאתם את הענין לא לפני ועדת החוק והבטחון, לא לפני הכנסת, לא לפני דעת-הקהל בישראל, לא לפני דעת-הקהל העולמית? אם תטענו שאתם הייתם משוכנעים, שאסור להביא את הבעיה הזאת לפני דעת-הקהל אלו, למה הבאתם אותה — ובאיוו זעקה, לא רק לאומית אלא גם עולמית — במאָרס 1963?

אתת מן השתיים. אם טובה, רצויה והכרחית היתה המערכה הפומבית הזאת באביב 1963, הרי עוד יותר רצויה ועוד יותר הכרחית היתה היא בנובמבר 1961. כאשר קבוצת המדענים הגרמניים רק החלה במלאכת הכנת כלי ההשמדה, כאשר מערכה זו עוד הייתה עשויה להפריע למלאכתם הנפשעת והטמאה? למה המתנתם שנה ומחצית השנה? הן בינתיים עסקו במלאכתם והתקדמו עד 21 ביולי ומעבר לו על צעם היותם זהו גם בייצור הטילים וגם בחיפוש ראשי חץ בעל-קונבנציונליים. השתקה זו, מתדל זה, והכרוך בהם — היש להם אח ומשל בתולדות העמים? עליכם להשיב.

עתה אציג שאלות פשוטות הבאות מן השכל הישר. מדוע ביום 13 בנובמבר 1962, כאשר הצענו לכם לקבל החלטה לאמור: "ייצור טילי התקפה והצבתם על-ידי מצרים המקיימת מצב מלחמה עם ישראל, הוא איום ישיר על בטחונה של מדינת ישראל ואוכלוסייתה" — ודחיתם את ההצעה, רעה היתה היא בעיניכם? ומדוע ביום 20 במאָרס 1963 אנו הצענו ואתם כולכם החלטתם לאמור: "הכנסת קובעת כי פעילותם של מדענים ומומחים גרמניים, העושים במצרים בייצור נשק השמדה נגד ישראל, מהווה סכנה חמורה לבטחון ישראל ואוכלוסייתה?"

השכל הישר, אם מצוי הוא בבית הזה — יופיע, ומיד, וישיב: מדוע בנובמבר היתה ההחלטה היא אסורה, בלתי-אחראית, ומדוע במאָרס 1963 אותה ההחלטה עצמה, בתוכנה אם לא בניסוחה, היתה רבת-אחריות, הכרחית ורצויה?

מדוע, כשאמרנו לכם ב־13 בנובמבר לאמור: "עוד לא יאחרנו את המועד; צריך לסלק את המומחים האלה ממצרים וצריך לתבוע את סילוקם גם מהממשלה האחראית להימצי"

שיבה רס"ב, ב' תמוז תשכ"ג (24 יוני 1963) — הרכב הממשלה החדשה ותכניתה (פרס, בגין, אידלסון, ארגוב, הכהן) —

שמעון פרס (מפא"י):
זה חל גם עליך.

מנחם בגין (תנועת החירות):

עוד מעט אגיע אליך, מר פרס, אל הגרה אותי.

— אם הבית הזה מקבל החלטה, אפילו ברוב רגיל, על אחת כמה וכמה כמעט פה אחד, ללא התנגדות — זה הביטוי לרצונו הריבוני של עמנו. ובהתאם לכך אתם צריכים לפעול.

אם תפעלו כך — כשם שנתנו ידנו להחלטת הכנסת, כך ניתן ידנו לפעולת הממשלה בענין גורלי זה. אם לא תפעלו כך; אם תסיפו להחריש ולהשתיק ולהטעות את העם, לאמור: זאת בכלל אינה סכנה, כפי שנאמר — אמנם אורח גרמני אמר זאת, אבל בנוכחותו של סגן שר הבטחון דאז, והוא — סגן שר הבטחון — לא קם ולא מיחה בידו; ישב לידו והחריש — וכאשר העם בישראל והעולם כולו, בנוכחותו של סגן שר הבטחון, שומע שאלה הם מדענים מיושנים; "אלטע זאכן" הם מייצרים בשביל מצרים; אין בכלל סכנה מזה — היוזרה מפני קלות-דעת זו, היוזרה מפני הטעיית העם. עלייך השתקה והחרישה והסחת תשומת-הלב מסכנה אמיתית לבריאותו ולחיייו של כל ילד בישראל — אתם עלולים להמיט עלינו אסון. אם חס וחלילה תפעלו בניגוד להחלטת הכנסת — נסיק מכם מסקנות פרלמנטריות. אנו נדרוש מכם או שנלך כולנו אל העם בענין גורלי זה. זה איננו "issue" מן הענינים העומדים על הפרק; זוהי בעיה שאכן בנפשנו היא — ונציע הצעת חוק לההפרות הכנסת ולקיום בחירות במועד קרוב, כדי שכולנו נוכל להתייבב לפני העם, והעם יחליט אם מאמין הוא שאין סכנה לחייו ולבטחונו מן הטילים וראשי-חץ בלתי-מקובלים שמדענים גרמניים נותנים בידי מצרים, או שיש בכך סכנה והוא רוצה בעוד מועד לפעול נגדה למען סילוקה, למען מניעתה או לפחות למען הפחתתה.

אדוני היושב-ראש. ראש הממשלה הציג היום את ממשלתו על-פי סדר הא"ב. זה דבר נאה. אבל ב"דבר" קראתי היום את הרכב הממשלה בסדר אחר לגמרי, גם של תפקידים וגם של שמות: לוי אשכול — ראש הממשלה ושר הבטחון; שמעון פרס — סגן שר הבטחון; אבא אבן — סגן ראש הממשלה; גולדה מאיר — שרת החוץ; פנחס ספיר — שר האוצר והמסחר-ההתעשייה; אלמוגי — שיכון ופיתוח; ארן — חינוך ותרבות; שרון ושיטרייב; בריהודה ואלון; שפירא וד"ר בורג. ותמהתי. מהו זאת? ממשלה, או תיבת נוח שאליה נכנסים זוגות וזוגות? שימו לב: ותיק — צעיר; צעיר — ותיק; צעיר — ותיק; ספרדי — ספרדי; — —

בבה אידלסון (מפא"י):
איזו צורה היא זאת?

מנחם בגין (תנועת החירות):
— פועל-ציון — פועל ציון —

מאיר ארגוב (מפא"י):
איזה דמיון עשיר!

מנחם בגין (תנועת החירות):

— פועל-מזרחי — פועל-מזרחי. ולמען קיום הצמיח דות הזאת, שכחו אפילו את שר הדתות, את ד"ר ורהפטיג.

מאיר ארגוב (מפא"י):
כבר את הכנסת!

מנחם בגין (תנועת החירות):
ארגוב, איך אתה יכול להפריע ל?

יוד הכהן (מפא"י):

"שוטסק — פועל"; "שוטסק — תעשיין" ... זה טוב יותר?

מנחם בגין (תנועת החירות):

אני רוצה להסב את תשומת-לב הכנסת לכך לא בגלל הצמידות, שיש בה משהו, אלא בגלל העובדה שבעתון הרשמי של הממשלה סגן שר הבטחון קודם לסגן ראש הממשלה ולשרת החוץ ולשר האוצר והמסחר-ההתעשייה. הוא אפילו אינו סגן שר הבטחון עדיין. מר אשכול, שר הבטחון, אם ירצה השם, בשבוע הבא יעלה על הבמה, בהתאם לחוק, ויודיע שחבר כנסת מסויים יהיה סגן שר הבטחון, ואז ייכנס הוא לתפקידו.

מה קרה פה? עלי לומר בכל הכרת האמת — ואתם יכולים להפסיק אותי כמה שתרצו: לפי הכרחי, המועמד לסגן שר הבטחון, מר שמעון פרס, איננו ראוי למלא תפקיד זה. אתם תחליטו, כמובן, משום שזאת זכותכם. הוא גרם במישרין להרחקתו משירות צבאי של אחד החיילים והקצינים המופל"אים שלנו, הלא הוא רב-אלוף לסקוב. הוא גרם בעקיפין להרחקתו מן השירות הממלכתי של הממונה על שירותי הבטחון, והוא מסר אינפורמציה מטעה בענין המדענים הגרמניים גם לוועדת החוץ והבטחון.

לכוסף, אדוני היושב-ראש, אציע שנבנה את היחסים בין הממשלה לבין האופוזיציה על היסוד, עליו דיבר ראש הממשלה החדש. אני מסכים להערכתו זו. עליו לדעת שאנחנו שואפים להעביר אותו ואת חבריו לאופוזיציה, וזו לא רק זכותנו, זו גם חובתנו, והעם יחליט. אם העם יתן להם מידת אמון מספקת גם בבחירות הבאות כדי לשוב ולהרכיב ממשלה, אנו, במידת האמון הקטנה יותר שהעם יתן לנו, נראה מיד את שילוחונו להתייצב נגדם באופוזיציה עד שהעם, כפי שאנו מאמינים, יחליט אחרת. אך לא דרושה ביחסים אלה של חילוקי-הדעות היסודיים ביותר בעניני מדיניות ובודרכי השגת הבטחון הלאומי והמשק והחברה — לא דרושה לא שנאה ולא משטמה, כדי שהתקווה, עליה דיברתי בראשית דברי, תתגשם.

לאחרונה אני רוצה להביא לפניכם נוסח הופעה של אופוזיציה בפרלמנט, ממנו אתם מציעים לנו תמיד ללמוד, וזו אם הפרלמנטים, אדוני שר המשפטים. שם ראש האופוזיציה וילסון אומר לראש הממשלה: "ראש הממשלה הימר בבטחון הלאומי למען מטרות פוליטיות" (gambled with national security for political reasons). ואילו ראש סיעה אופוזיציונית קטנה יותר, הסיעה הליברלית, גרימונד, מביא דברים של זולתו ואומר: "זו ממשלה השמה זרועותיה סביב גבך ומבקשת נקודה רכה כדי לתקוע בך את סכינה". והממשלה ושריה אינם יוצאים מגדרם, משום שהם יודעים שחובתה של אופוזיציה לתקוף. זהו האמצעי היחיד בידה, נגד המעשים והמחזלים של אלה שאמצעי הביצוע בידהם, להגיש לפני הטריבוטל של דעת-הקהל את כתב האישום שלה. וכאשר חבר מפלגת השלטון דורש מראש הממשלה להתפטר, מצטט הוא את הפואימה המפורסמת של בראונינג ואומר לו:

Let him never come back to us,
There would be doubt, hesitation and pain,
Forced praise on our part, the glimmer of
twilight,
Never glad, confident morning again.

כך מדברים בפרלמנט הבריטי; וכך נדבר גם אנו. אם תעשו מעשים טובים — נשבח אתכם. אבל אם תעשו מעשים

השוק המשותף — ולפתח — עויבת החזית, עויבת המערכה ללא כל הסבר. כל זה אומר „דרשני“.

עלי להגיד שלא האופוזיציה היא אשר גרמה לכך, ולא יעלה על הדעת שמחמת האופוזיציה נגרמה התפטרות זו. אין איפוא להבין אחרת אלא שזוהי מעין מתאה כנגד מפלגתו הוא, אשר אנו שומעים זה זמן רב שהיא שסועה ומפולגת ונמצאת במאבקים פנימיים לאי-קטנים.

(חבר הכנסת ע. גוברין קורא קריאת ביניים)

את זה תוסיף כשכתבוא לנאום. אתה תבוא לנאום אחרי.

יצחק בן-אהרן (אחדות העבודה—פועלי ציון):
התאוּשש, התעוּוד קצת, הררי.

יזהר הררי (המפלגה הליברלית):

עוד לא גמרתי את דברי, חבר-הכנסת בן-אהרן. האשמה להתפטרות הממשלה ולהקמת הממשלה החדשה רובצת, לדעתנו, על מפלגת פועלי ארץ ישראל, על סיעת מפא"י. שמענו שמדיניותה של מפלגת פועלי ארץ ישראל היא, שבמצב זה אין לקיים בחירות להסתדרות. וההסתדרות הרי אינה במקום שהוא לב לבן של ההכרעות המדיניות והבטחוניות של המדינה. שמענו שמדיניותה של מפלגת פועלי ארץ ישראל היא שלא לקיים בחירות לשלטונות המקומיים בשעה זו. השלטונות המקומיים אינם מקום ששם מוכרעים עניינים בטחוניים ומדיניים ממדרגה ראשונה; הוסבר כי השעה אינה כשרה ולכן צריכים לדחות את הבחירות הללו. אבל שינויים בממשלה, שינויים כה פתאומיים — לכך כנראה כשרה השעה. לא נכל איפוא להשתחרר מן הרושם שלא מניעים ממלכתיים הם המכריעים במפא"י, מתי השעה מרשה לעסוק בשינויים ומתי אינה מרשה לעסוק בשינויים, כי אם גורמים מפלגתיים טהורים הם שמכריעים בכל פעם מהו העיתוי הבטחוני והמדיני כלפי חוץ וכלפי פנים.

אנו רואים שחבר-הכנסת לוי אשכול, ראש הממשלה החדש המוצע, הצליח להרכיב ממשלה במהירות ראויה לשבת, אבל חוששים אנו שמהירות זאת עלולה להיות לרועץ ליציאת בוחה של הממשלה לטוח ארוך. זוהי למעשה ממשלה של איזון כוחות בתוך מפא"י; זוהי ממשלה אשר שקלו בהרכבתה את הכוחות הנאבקים בתוך מפא"י, צעירים מזה וותיקים מזה; ואלה הם מאבקים אשר מבחינה ממלכתית אינם מעניינים את הציבור ואת המדינה כלל ועיקר; מאבקים שאין מאחריהם — עד כמה שאנו יכולים להבין — שום אידיאולוגיה, כי אם מאבקים על החזקה בשלטון, תפיסת השלטון —

שרת-החוף ג. מאיר:

ידיעתך על מפא"י ממש נוגעת ללב.

יזהר הררי (המפלגה הליברלית):

— בחוף מפלגה זו. לגבי הרכב הממשלה ואיזון הממשלה — לעיני מרכיב הממשלה לא היתה דאגה ממלכתית, לדעתנו, כי אם דאגה מפלגתית פנימית.

הייתי אומר שזו ממשלה של ממתנינים. נתבשרנו שחבר-הכנסת זלמן ארן נתמנה להיות שר החינוך והתרבות. לא הוסבר לנו אם בעיות החינוך והתרבות או משרד החינוך והתרבות עד עכשיו לא התנהלו כהלכה והיה צורך להביא כוח חדש לניהולו או כוח ישן-חדש לניהולו; אם המינוי של חבר-הכנסת זלמן ארן — כבודו במקומו מונח — הוא מינוי שמשרד החינוך והתרבות הצריך אותו או השיקולים והח"ש שובים הפנימיים של המפלגת, ראש הממשלה לעתיד?

רעים ומחילים, נבקר אתכם בכל הכרת האמת והאחריות, וכך נתקדם כולנו לקראת קיום הדמוקרטיה בישראל.

אדוני היושב-ראש, אם כבודו יציג מחר לכנסת את השאלה האם היא מביעה אמון לממשלה הישנה בראשותו של ראש ממשלה חדש, הרי סבור אני שנושבו על שאלה זאת בלתי. אבל לאו זה פירושו הן באחד הימים להקמת ממשלה חדשה בישראל — כאשר למפא"י יינתן סיכוי להוכיח נאמנות לדמוקרטיה וקונסטרוקטיביות באופוזיציה.

היו"ר י. ברזילי:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת הררי.

יזהר הררי (המפלגה הליברלית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הממשלה המוצגת לפני הכנסת היום, מוצגת בעטייה של התפטרותו של מי שהיה ראש ממשלה במשך חמש-עשרה השנים האחרונות, או כמעט חמש-עשרה השנים האחרונות — חבר-הכנסת דוד בן-גוריון. התפטרותו באה לפתע, ללא הסברים; לדעתנו, ללא הכנה וללא הכשרה מה יבוא אחריה, וזה לאחר עמידה בראש השלטון במשך חמש-עשרה שנה במדינת ישראל, לאחר שבין גוריון היה לדמות היסטורית, האיש האחד שקבע את מגילת העצמאות. נראה לנו איפוא, שחייב היה לתת הסבר לעם ולמדינה, מה היו המניעים שלו לעזיבה פתאומית זו של הממשלה ושל השלטון.

אנו יודעים, כי הוא אמר, שמניעים אישיים גרמו לכך. אנו מוכנים לכבד מניעים אישיים אלה, ורצונו של אדם הוא כבודו. בכל זאת, אם אלה רק מניעים אישיים, כלום אלה מניעים אישיים אשר באו לפתע, בבוקר אחד, ללא מסירת המשכיות לגבי חברי לפחות?

אין זה עסקנו מה עשה הוא לגבי אלה שהיו נאמנים לו במשך כליכך הרבה שנים. אין זה עסקנו מה עשה לגבי חברי שעבדו איתו זמן רב כליכך. אבל הוא היה לא רק ראש מפא"י; הוא היה ראש ממשלה של מדינת ישראל במשך תקופה ארוכה, והעם הלך אחריו שנים על שנים. האם עם זה אינו ראוי שיתנהגו עמו אחרת ויתייחסו אליו אחרת ויכינו אותו לרגע הגדול הזה? כלום לא מן הראוי היה להציע לפניו, כיצד ימשיכו אחרי העזיבה הפתאומית הזאת? לצערנו, איננו יכולים לקבל את הדרך הזאת. אנו אפילו מצטערים שאדם גדול זה עשה את העזיבה בצורה כזאת.

מה שהדחים אותי עוד יותר מאשר עצם העזיבה של ראשות הממשלה, היתה זאת ההתפטרות מן הכנסת. יכול אני להבין מניעים אישיים לעזיבת הפקיד ראש הממשלה, אבל קשה לי להבין מניעים אישיים לעזיבת הכהונה הכבודה של חבר בית-המחוקקים של ישראל, לאחר שכינה חמש-עשרה שנים בבית-המחוקקים הזה. ואם היו מניעים אישיים שגרמו לעזיבה זאת, הרי תמהתי כפליים כאשר למחרת שמעתי פתאום שדוד בן-גוריון ביטל את התפטרותו מן הכנסת. אינני יודע מה היו השיקולים שהשפיעו בו זמנית על שיקולו לביטול ההתפטרות. אבל עלי להגיד שכל התופעה הזאת מצערת.

אבל הדבר נעשה בשעה שהתבשרנו יום יום שמי שהיה ראש ממשלתנו מריץ איתנו לראשי ממשלה — לקנזי, לחרושיצוב, לדהגול, למקמילן, וימים ספורים לפני כן לראשי ממשלה באפריקה; בשעה שהוא בעיצומה של בניית מערכת הערביות הבטחוניות, נסיון להקמת מערכת ערביות בטחוניות; בשעת מערכה בענין המדענים הגרמניים במצרים ופיטורי או התפטרות „הממונה“; בשעה שאנו נאבקים עם

עקיבא גוברין (מפא"י):
זו שיחה שצריך לענות עליה?

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):
אין זה לפי כבודי לענות על קריאת-הביניים שלך.

אסתר רוזנלאנד-אור (תנועת החירות):
עצם הצגת השאלה אינה יפה.

עקיבא גוברין (מפא"י):
זו שיחה של יושבי קרנות.

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):

חבר-הכנסת גוברין, כשאין במה להפריע, מוציאים את הנשק השדוף הזה של שיחה של יושבי קרנות. אני מציע לך מאד לחשוב על כל מלה שאני אומר. אולי זה לא-נעים, אבל אני לא באתי להנעים לך את החיים, כפי שאתה לא באת להנעים לי את החיים. אנו שומעים את דבריכם בהקשבה רבה, בכבוד ובצורה הדמוקרטית ביותר. שב בשקט ושמע מה שאני אומר.

(חבר-הכנסת ע. גוברין קורא קריאת-ביניים)

היו"ר י. ברזילי:
חבר-הכנסת גוברין, הלא אתה מדבר אחריו.

עקיבא גוברין (מפא"י):
אבל הוא יפריע לי.

היו"ר י. ברזילי:
לא אסכים שהוא יפריע לך.

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):

חבר-הכנסת גוברין, יידיי אבא אבן נתמנה לסגן ראש הממשלה, אבל יש רושם שהוא ימתין להודמנות הראשונה שיוכל להשתחרר מתפקידו רם זה כדי לקבל תפקיד שהוא ודאי חומד לו מזה זמן רב.
אני אינני יודע אם המדינה זקוקה לסגן ראש הממשלה.

יצחק בן-אהרן (אחדות העבודה—פועלי ציון):
חבר-הכנסת הררי, מה קרה לך היום?

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):
קודם לא היית שבע-רצון מדברי.

יצחק בן-אהרן (אחדות העבודה—פועלי ציון):
צר לי מאד.

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):

אני אינני סבור שהמדינה זקוקה לסגן ראש ממשלה. אינני חושב שמניעים ממלכתיים גרמו למינוי סגן ראש ממשלה, אלא מניעים מפלגתיים, מניעים של מפלגתך, חבר-הכנסת לוי אשכול.

אשר למינויו של יידי, חבר-הכנסת ספיר, גם לתפקיד שר האוצר בנוסף על תפקידו כשר המסחר והתעשייה — רבותי, אנו יודעים ששני אנשים חרוצים אלה, לוי אשכול כשר האוצר ופנחס ספיר כשר המסחר והתעשייה, עבדו ימים ולילות, כל אחד במשרדו, עד כלות הכוחות — כיצד יוכל ספיר לבדו לעשות את העבודה גם של לוי אשכול בשני המשרדים האלה, — לעתיד פתוינום. אבל גם הוא יהיה אחד מן הממתנים, עד שביום ידוע יבואו ויקחו ממנו את אחד המשרדים. כפי שאמרתי: ממשלה של ממתנים, ויש עוד ממתנים בממשלה זו, ולא אמנה אותם.

שרת-החוזן ג. מאיר:
אולי תגיד, מי הם?

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):
אני סומך על האינטליגנציה שלכם.

שרת-החוזן ג. מאיר:
אחרי מה ששמענו עד עכשיו, הרי זוהי רק הפתעה.

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):

אמרתי שקשה לנו להשתחרר מן הרושם כי מלאכת ההרכבה של ממשלה זו הודרכה יותר עלייך דאגה מפלגתית פנימית של המפלגה העיקרית בממשלה זו, מאשר עלייך דאגה ממלכתית לאינטרסים של המדינה.

ועכשיו, הונחו על שולחן הכנסת קווי-היסוד של הממשלה. בזמן האחרון זהו כבר המקרה השני שקווי היסוד של הממשלה, בזמן כינונה, נהפכים לדבר הפחות חשוב בהנהגת הממשלה. אינני יודע אם מישו מן השרים קרא בכלל — אני מקווה שכן — את קווי היסוד של הממשלה המוגחים כיום לפנינו. אלה הם קווי היסוד שהוגשו בזמן שהוצגה הממשלה בכנסת הרביעית בדצמבר 1959. כחלק מן הממשלה בהיותנו אז המפלגה הפרוגרסיבית, יש לנו חלק ניכר בניסוח כמה פרטים של קווי-היסוד האלה. ואני מסופק אם ממשלה זו מתכוונת לקיים את קווי-היסוד האלה וחושבת לפעול לפיהם, אם כי בוודאי תקבל אמן או אי-אמן לפי קווי-היסוד האלה.

ובכן, בקווי היסוד, בפרק הדין בדת ומדינה, ישנו סעיף 62 האומר: „הממשלה תשמור על הסטטוס-קו במדינה בענייני דת“. אני שואל את עצמי ושאלתי זאת בשעה שהורכבה הממשלה הקודמת בתחילת הכנסת הזאת: באיזה אוסן הממשלה מתכוונת לכבד את הסעיף הזה שנמצא בקווי היסוד שלה? האם סטטוס-קו — זה שמירת הקיים מתוך הבנה הדדית, מתוך קשיים הדדיים כפי שאני מבין אותם, או סטטוס-קו פירושו בכל פעם שינויים תמיד בכיוון אחד? ואינני פוסל שינויים אלה אם רק יוגד לנו שזוהי מדיניות הממשלה, וכי אין עוד סטטוס-קו.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):
ואנו מה אומרים?

יוהר הררי (המפלגה הליברלית):

בשעה שאנו מעיינים לפרקים בכל מיני חוקים שמשנים הכלית שינוי את הסטטוס-קו, מה בצע שהממשלה באה לפני המדינה ולפני הכנסת ואמרת שקווי-היסוד שלה הם שמירה על סטטוס-קו בענייני דת?

אנו מאד תומכים בסעיף 61 שבקווי היסוד, האומר שהממשלה תמנע כל כפייה דתית ואנטי-דתית מאיזה צד שהוא, תבטיח את צרכי הדת הציבוריים באמצעי המדינה, תקיים חופש דת ומצפון לכל העדות הלא-יהודיות, ותספק על חשבון המדינה את צרכיהם הדתיים, ותבטיח חינוך דתי לכל הילדים שהוריהם רוצים בכך.

הסיעה הדתית-לאומית, היושבת בממשלה, בכוח הלחץ שלה משיגה כל פעם הישגים חוזרים שהם לכבוד לסיעה זו, אבל הם רחוקים מאד מן הסטטוס-קו המובטח לנו בקווי היסוד. ושאלת השאלה: האם הסיעה השנייה המהווה חלק מן הקואליציה — אחדות העבודה, רואה כיעוד לה לשבת בממשלה שטוענת שהיא שומרת על הסטטוס-קו בענייני דת ושמפעם לפעם, עקב נסיבות מיוחדות של צרכי השלטון, משנה את הסטטוס-קו בעניינים דתיים?

דוד הכהן (מפא"י):

כמה בוחרים הצביעו בעד הררי?

יזהר הררי (המפלגה הליברלית):

אף לא אחד; באתי הנה וזכיתי מן ההפקר.

לא נאמר לבוחרים של מפלגת פועלי ארץ ישראל שאותו איש העומד בראש הרשימה יתפטר מראשות הממשלה באמי צע הדרך; למעשה הוא התפטר גם מן הכנסת, אם כי אחר כך חזר בו. ואני שואל את עצמי, אם למפלגת פועלי ארץ ישראל, שבלי ספק יש לה הזכות החוקית להמשיך בשל-טונה, — האם יש לה גם הזכות המוסרית להשתלט על עמדות כה רבות בזכות הקולות שהיא רכשה במועמדותו של דוד בן-גוריון בראש הרשימה?

אנחנו מודאגים מאד ממבנה הממשלה הזאת. כושר שלטונה מוטל בספק. חוסר האמון שלנו לכושרה, לכשרונה וליכולתה של הממשלה המוצגת היום לפנינו גבר, ובסוף הוויכוח הזה להצגת הממשלה ניאלץ להביע אי-אמון לממשל-תך, חבר-הכנסת לוי אשכול.

היו"ר י. ברזילי:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת גוברין, ואחריו לחבר-הכנסת חזן.

עקיבא גוברין (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפי מידת החברות הני טועה בי, היה עלי, בשעה זו, לומר את אשר עם לבי לחברנו דוד בן-גוריון, אשר פרש מראשות הממשלה והבטחון, ולחבר-רנו לוי אשכול, אשר ברצון הכנסת ישמש בראשות הממשלה ובראשות מערכת הבטחון של מדינת ישראל. אולם נראה לי, כי מקום שהמהפכה העברית מועידה ועומדת על המעשה ההיסטורי של דוד בן-גוריון ועל חזונו הקולוניאטורי של חברנו לוי אשכול, אין צורך בעדותי אני. וכל המוסף גורע.

חברי ואני מאמינים כי הממשלה הזאת, על כל חבריה, תהא מחוייבת בשלוש מידות, ובמצויינין של המידות הללו סוד הצלחתה וסוד האמון שהיא תרכוש לה בקרב ציבור הפועלים, האינטליגנציה העובדת, הנוער והמוני העם. ושלוש המידות, לפי הבנתי אני, הן: תגובת כפיים בבניו המדינה; עוז רוח בהכרעות בסתוניות; תנופה חלוצית בעיצוב דמות החברה הישראלית.

אני גם מאמין שהממשלה תעשה כל מה שבכוונה, ויהיה זה בהחלט בהתאם לקווי היסוד ולנאומו הפרוגרמטי של חברנו לוי אשכול, נאום שנועד לשמש מעין פירוש הלכתי ומעשי של קווי היסוד, — כפי שחם ושלום לא תגיע לייני כך שתחבר-הכנסת בנין ישבחנה.

אין פירושו של דבר שבשעה שבעל כורחו יענה אמן, יהיה איכפת לי הרבה, לפעמים גם מלאך רע אומר אמן. אבל מבחינת כיוון הפעולה המדינית, הבטחונית והחברתית תפעל הממשלה לפי קווי היסוד, ותעמיק את היסודות אשר הונחו בקווים ובהודעתו של ראש הממשלה ושר הבטחון.

אשר לאימויו של חבר-הכנסת בנין שאם לא תלך הממשלה בדרך המדינית, הבטחונית והחברתית, שהוא מוכן כביכול להילחם עליה, תדרוש סיעתו לפנות לעם ולהכריז על בחירות, הרי אנו, חברי הכנסת הוותיקים, לבנו גם בהכרעות הפאטטיות של חבר-הכנסת בנין.

אברהם טיאר (תנועת החירות):
נה באמת גס.

לגבי אחדות העבודה — ואגב, בהזדמנות זו רוצה אני לאחל לחבר-הכנסת בר-יהודה החלמה שלמה. שיוכל לחזור במהרה לתפקידו כשר — לגבי סיעה זו, הקשויות המתעוררות מרובות הרבה יותר.

ובכן, ממשלה מאד — יותר מאשר מאד — בדיונים בעניני גרמניה, ולחברי אחדות העבודה יש כמובן חופש הצבעה, מצד אחד, וחופש כביכול להשתתף בגיהול המדינה, מצד שני. אבל כל פעם שדגים בענינים מכריעים כל-כך לגבי הבטחון, לגבי עתידנו, או נעשים הם פתאום חופשיים מאחריות. הוא הדין לגבי דבר שעורר מספר הצבעות סוערות בכנסת זו — הממשל הצבאי.

אני יודע את התכנית הכלכלית של מפלגת אחדות העבודה, הנמצאת בתוך הממשלה. קראתי גם את תכניתו הכלכלית של חבר-הכנסת בן-אהרן, לגבי איחוד מפלגות הפועלים. אינני יודע אם מפלגת אחדות העבודה רואה את הממשלה הזאת כמגשימה את התכנית הכלכלית של אחדות העבודה. על כן תמוה בעיני, מדוע חברי אחדות העבודה יושבים בממשלה ומהי המדיניות שלהם, על כל פנים אם יש להם מדיניות בממשלה זו או מחוצה לה. במדיניות החוץ והבטחון — לא, בעניני הממשל הפנימי — לא, בעניני דת — לא ובעניני כלכלה — לא. היתה להם עכשיו האפשרות להכריע אם הם רוצים באיחוד מפלגות הפועלים, כפי שהם אומרים, ולא להיכנס היום לממשלה עד שיכניסו את הפלג השלישי — את מפ"ם לתוך ממשלה זו, או לוותר על עמדתם המוצהרת ולהיכנס לממשלה בלי מפ"ם. הם כנראה, כאישיות שסועה, החליטו להישאר בתוך הממשלה ולוותר על המפלגה השלישית ועל אחדות בינם ובין מפלגה זו שכל-כך הרבה שנים שמרה להם אמונים.

כשאנו ממשיכים ודנים בקווי-היסוד, ישנו פרק חשוב מאד הדין בביטוח בריאות כללי. סעיף 63 של קווי היסוד אומר: "הממשלה תרחיב חוק הביטוח הלאומי שיכלול ביטוח בריאות לכלל אזרחי המדינה". האם הממשלה אשר התמטרה, עם התפטרותו של דוד בן-גוריון, עשתה משהו בכיוון זה? האם הממשלה הקיימת, המוצגת כיום, יכולה להבטיח לנו תעשייה משהו בכיוון זה ולכלל אזרחי המדינה יהיה מובטח ביטוח בריאות? האם סיעת אחדות העבודה תומכת בקווי יסוד אלה?

סעיף 66 של אותן פרק אומר: "אשר לאזרחים שלא יוכלו או לא ירצו להצטרף לעת-עתה לקופות החולים הקיימות או לאלה שיקומו, יידון הדבר בוועדת שרים שתוקם לשם כך, כדי למצוא פתרון נאות להכללתם במסגרת ביטוח תוכה. ועדה זו תדון גם בדרכי הביצוע של ביטוח הבריאות". לא שמענו שהממשלה היוצאת היתה נאמנה לסעיפים אלה בקווי היסוד ושהקיימה ועדה כלשהי לשם ביצוע הדבר הזה. הייתי רוצה לשמוע מפי חבר-הכנסת לוי אשכול, המיועד לעמוד בראש הממשלה החדשה, מה חושבת הממשלה לעשות בקשר עם סעיפים אלה שבקווי היסוד של הממשלה.

אמרתי שאנו, על כל פנים, מצטערים על הצורה, שבה עזב דוד בן-גוריון את הויה הצביונית, את ראשות הממשלה. יכולים אנו להבין עזיבה זו, אבל לא נוכל להבין את צורתה וסגנונה. נשאלת השאלה — והייתי רוצה שכל חבר מפא"י יענה לעצמו בכנות בתוך לבו — בכלל הקולות שנמסרו בעד מפלגה זו בבחירות האחרונות, כמה מן הקולות האלה נמסרו בעד דוד בן-גוריון, וכמה נמסרו בעד התכנית של מפא"י כמפלגה — תכנית סוציאליסטית, איחוד מפלגות הפועלים, וכו'. לדידי, נדמה לי שיותר ממחצית הקולות אשר קיבלה מפלגת פועלי ארץ ישראל היו קולות שנמסרו בעד דוד בן-גוריון.

עקיבא גוברין (מפא"י):

— הוא עוד יוסיף לתת חומר לכירור אתו. אולם לא רק לשם כך נטלתי את רשות-ההיבחר. אני חייב לעמוד על שתי סוגיות אשר נראות לי עיקריות בפעולתה הבאה של הממשלה.

סבורני שבדין עשה חברנו לוי אשכול, — אשר לאחר שהכנסת תביע אמון לממשלה, ישא באחריות לראשות ממשלת ישראל ובטחונה — בדין עשה כשהעמיד במרכז נאומי היום את בטחונה של מדינת ישראל. כי לכך אנו נאלצים בהורף הנסיבות, ובכך עלינו לתת את כל מעיינינו, מיטב מחשבתנו ומיטב ליכוד האומה בארץ וגיורו של היידיש הנאמן ביותר שיש לנו — העם העברי בגולה. כשאנו באים ונבוא להתחיר על הסכנתו — לא נחרזי בדרך פאניקה או מתוך בלי בול חרושים, כי אם נסולו לנו תוך הסברה משכנעת. עוזי רוח, שותף לו קורירוח בהכרעות גדולות. ואני מאמין שרוב כניית השכל, המצויה באומה זו, תשרה גם על ראש הממשלה ועל הממשלה ותומכיה בכנסת ובעם.

ואין לי מה להוסיף, מעל הבמה הזאת לפחות, על הדברים השקולים אשר נאמרו בתחום הזה מפני לוי אשכול. מובן שהממשלה תיבחן בהגשמתם, בביצועם, בהגשמתם במועד הנכון ובביצועם במועד הנכון.

ברגעים המעטים שהקצבתי לעצמי, ברשותה של סיעתי, עלי לעמוד על עוד שאלה אחת אשר נראית לי קשורה בישראל שרים בשאלותינו הבטחוניות. חברים יטעו בדברי אם יראו בהם משום ביקורת, ראש, אף-על-פי שכל חברי יודעים כי, שאם יש עמי ביקורת, אני מביע אותה לא רק בכמות הפנימיות כי אם גם מעל הבמה הזאת; ואין זה סוד שלא פעם אני יוצא נזוף, אין זה גם סוד שזה לא איכפת לי. ואדבר, לפעמים אני אפילו נהנה. כי אני סבור שחופש המחשבה ואחרות הפעולה אשר מפלגת פועלי ארץ ישראל נוקטת כל ימיה — בכך כוחה. הפסידה אחד משני הדברים האלה, איננה עוד מפלגת פועלי ארץ ישראל.

לוי אשכול השיב כהלכה על הקטרוג — כפי שהגדיר זאת — על הקטרוג של מאיר יערי. עלי לציין כאן שלמרות כל חילוקי-הדעות ביני ובין חברי, הרבה כבוד לי אל מאיר יערי ואל חבריו, בין שהם בקואליציה ובין שהם באופוזיציה; ויש לי דרך-ארץ בפני מפעלם החלוצי, אם גם ידעתי שהם טעו הרבה פעמים בבעיות היסטוריות קובעות מבחינה לא-מית ופועלית ומוסיפיים, לצערי הרב, לטעו; אבל זו זכותם. אני חוזר ואומר, כל שהשיב לוי אשכול, בדין השיב, וכל שאמר — יפה אמר. אבל ברשותי עלי להוסיף ולומר: היתה זו תשובה, בחינת תנא ושייר, ועלי להסביר מה שייר.

ודאי אין לכפור שאותה עשיה גדולה, שעשינו במדינה ולדעתי אין מושלה באומות העולם, התחוללה בתוך האומה, ועל האדמה הזאת קמו נצורות וגדולות. אבל איננו רשאים, כנציגי פועלים, כנושאי חזון סוציאליסטי, שלגבינו אינו מליצה ולא מס'שפתיים, לראות בשקט את העיוותים בחברה. אני אומר את זאת בלי לקבל את כל הדברים שפורסמו במ' אמרו של ידידי בן-אהרן — כלומר כל הפתרונות שהוא מציע שם. אולם יש דברים שהם חייבים לעמוד לבחינה, ואני אומר בנעידתם — רב מאד המרחק. חלה תמורה במפיים, ועוד תתחולל, ואני מבקש אישור לכך.

לא קיבלתי — ואני יודע שטוענים כך האריות שבחבורת הגוי הדעות במדינת ישראל — ואין לי זמן להיכנס לכירור ולוויכוח הזה, וזה מחייב דיון ממושך ולא זוהי העת לכך, ואולי אעשה זאת עוד פעם מעל במת הכנסת — לא קיבלתי ואיני מקבל את גישתם של כמה מאנשי הרוח, שדין הוא שיהיה קרע או ניכור בין המדינה לבין החברה.

אם אתה מבין עברית, אתה צריך להבין מה פירושו — לבנו גם. אבל לא איכפת לי אם אתה מפרש את דברי בפשטות.

זוכרים אנו את איומיו של חברה-הכנסת בגין על הממשלה שלות השונות, על מפלגת פועלי ארץ ישראל. מעולם לא נבלנו מהם, כי ידענו שגם חברי אינם מחשיבים אותם ביותר, את האיומים הללו. היה עלינו פעם איום קונקרטי — באכנים. הכנסת לא התפורה. היה עלינו איום מאד נוגע ללב מבחינה אישית, שאם נחליט על שילומים, ילך חברה-הכנסת בגין לבית-הסוהר, ויעזוב את רעייתו, ילדיו וחבריו. ברוך השם, הוא לא הלך לשום בית-סוהר. אנחנו, לפי החוקים הדמוקרטיים, מוסיפים לשמוע — מי שרוצה לשמוע — נאומיו. אני מקוה שהממשלה לא תשעה לעוצותי התפלות בתחום המדיני והבטחוני. יש כאן עדיין חברי כנסת הנוכחים כי בשעה שמצרים עשתה את ההכנות לתקוף את מדינת ישראל במדבר סיני, טען המדינאי הזה מעל הבמה הזאת, ובצדק בכיכר מוגרבי, שעלינו למהר ולצטוד לירדן.

לכי סמוך ובטוח כי הממשלה תדע למצות, לטפח ולחזק את יחסי הידידות עם כל אומות העולם ללא הבדל ממשר, אבל קודם כל מבחינה בטחונת שלנו ומתוך דאגה מעשית קונקרטיה לבטחונה של מדינת ישראל. היא תדע לטפח ולקיים יחסים תקינים, קודם כל, עם איתן ממשלות שמידותיו אנו מקבלים נשק להגנתה של מדינת ישראל; ובמאבקה שמצרים לא תתחוק ולא תתגבר בין בעזרת המזרח בין בעזרת המערב. תוך כדי מאבק זה לא תשכח, לא תוותר ולא תביא לידי כך שעזרה כל-שהיא בנושק תיפסק. ואני משבח מאד את חברנו לוי אשכול שבשעה שנשאל על-ידי עתונאים מה דעתו על המשך הפעולה לגבי המדענים הגרמניים — אני מצטט על-פי הזכרון —, ענה הוא בביקורת היהודית העממית: "ברגע זה תלתי לחשוב". כלומר, חדלתי לחשוב בשביל העתונאים. ואין מחשבתו של לוי אשכול וחבריו בתחום הבטחוני, מאז התנדבו לגדוד העברי, וזקקה לאפטרופסתו של חברה-הכנסת בגין.

אני מצטער שחברה-הכנסת הררי — יש כאן חופש ההיבחר — דיבר כפי שדיבר על מפלגת פועלי ארץ ישראל, ותיאר כפי שתיאר, למה ומדוע יחולו השינויים הללו בממשלה. הייתי מוועד עד עומק הנפש מכונת הצער שהוא הביע על פרישתו של בן-גוריון.

יזהר הררי (המפלגה הליברלית):
מצורת פרישתו.

עקיבא גוברין (מפא"י):

מצורת פרישתו. הוא קרא לי שאשיב על דבריו לא בקריאת-ביניים — אני אינני מרבה בקריאות-ביניים בכנסת, כפי שידוע לכם — והייתי רוצה לעשות זאת, אבל אני מצטער. לא פעם חברה-הכנסת הררי נתן חומר לחברים העולים על הבמה אחרי כזו להתחכך אתו, ולא פעם הוא מעורר ויכוח ומחשבה. אני מצטער שהפעם קיפח, כנראה שלא מדעת, את החברים המשתתפים בוויכוח, והחליט משום-מה, מסיבות בלתי-יודעות לי, למנוע מהם חומר שנוכל לדון ולעין בו. ואין זו איפוא אשמתי, לצערי הרב, שאני נאלץ לעבור על דבריו לסדר-היום. אני מקוה שבמשך הזמן, אם בינתיים לא יצטרפו מפ"ם והליברלים לממשלה —

פנחס רוזן (המפלגה הליברלית):

אתם צריכים לקבל היתר לכך מאחדות העבודה.

עקיבא גוברין (מפא"י):

חברה-הכנסת רוזן, אל תסכסך אותי עם אחדות העבודה.

זוחלת, האינפלציות הביאו במדינות שונות גם לידי תמורות מדיניות וסוציאליות חמורות עז מאד. תמיד ניצחה הריאקציה על כנפי וגלי האינפלציה.

איני מזלזל בתרומות שתרמו גם יתר חלקי הציבור, התע"י שיינים ואחרים, למאמצים שעשה שר המסחר והתעשייה בת"י חומו הוא ושר האוצר לשעבר בתחומי הוא, יחד עם יתר החברים כמו שר החקלאות ואחרים. אולם עלינו לדעת שאת התרומה הגדולה ביותר תרמו הפועלים. עובדה זו מחייבת את תובע מן הממשלה הזאת עצה, תכונת כפיים ויכולת עשייה נגד ההתעשרויות הפוגעות במשק, הפוגעות באחת המטרות שאני מאחל לממשלה הזאת להתברר בהן: תנופה חלוצית ועיצוב דמות החברה. יש חלוציות ברור זה. איני מתגעגע לחלוציות של העלייה השנייה שלא היה לי הכבוד להימנות עמה, ולא החלוציות של העלייה השלישית שהיה לי הכבוד להיות מראשוניה. באותם תנאים אין לקנא. אבל על רוחה של חלוציות זו שחיה וקיימת בתוכנו יש לשמור. יש לשקוד על טיפוחה ועל העלאתה.

איני מקבל שאין עצה ותכונה בידי הממשלה לשמור ולשקוד על כך שלא יספסרו בקרקעות המדינה ושתיפסק הספסרות העלוקית שעליה כתב טשרניחובסקי בימי המנדט שיר מיוחד. איני מקבל שאין תקנה לדבר. יש תקנה. יש יכולת למנוע זאת. יש לעצור את המגפה הזאת. איני דן על ההתעשרות רק מבחינת גריפת כספים הינם ללא עשייה ויצירה, אלא גם מבחינת הריסת שהיא גורמת לחברה, היא הורסת את המוראל ופוגעת בקריאה הכנה הנשמעת בתוכנו לציבור הפועלים ליתר התנדבות ויתר חלוציות.

בירכתי על כך שלוי אשכול, בהיותו שר האוצר, מינה ועדה לענין מס הכנסה לבדיקת היסודות של מס הכנסה. אני מקווה שועדה זו לא תחשוב אף רגע לגזור גזירות כלישהן על ציבור הפועלים בשום תחום. אם צריך לגבות מאלה שאין גובים מהם מס הכנסה, יש למצוא לכך דרכים מתאימות. אני אברך על כך, כי הפועלים ככל האזרחים, ואולי בראש וראש שונה הם, צריכים לקיים את החוק. אבל הוועדה צריכה לבדוק כמה הנחות שהיו למקובלות, כמו פטורים שונים ממס הכנסה, דמי אירוח, שקלא וטריא בין הממונה על מס הכנסה והנישומים. הייתי רוצה שדו"ח הוועדה לא יהיה פורמלי, לא יהיה אלגנטי ולא יהיה מכופתר. אם היו טעויות בעבר, יש לגלותן. אני רוצה להאמין ואני מאמין, שלכך התכוון לוי אשכול, כאשר מינה את הוועדה.

שמחתי מאד, שענין טענותי לו לפני ארבע-חמש שנים, נמצאו לו עתה אונים קטובות — ענין פרוין העבודה והיי"צ צור. ענין הייעול וההתחרות, עליו דיבר שר האוצר והמסחר והתעשייה לפני שבועיים באחד הכינוסים, תלוי במנהלים, לא פחות אם לא יותר מאשר בפועלים; הוא תלוי במנהל מפעל הסתדרותי, מנהל מפעל פרטי או מנהל מפעל ממלכתי. בזה לא אמרתי ואיני אומר כנציג של פועלים בכנסת וכמי שעבד בשליחותם באיגוד המקצועי לא עשור אחד, שאין צורך לבדוק את שיטות הנורמות והפרמיות הקיימות. כל הענין טעון בדיקה. אולם נראה לי שבאותה מידה של לחץ ושכנוע, שהסותרות פעלה כדי להחזיר את שיטת הנורמות והפרמיות בקרב ציבור הפועלים, הממשלה עדיין אינה פועלת בתחום זה בשטח המינהל. בלי מינהל החייב לסמל את הייעול, את הכשרון, את הידע ואת היכולת — לא יירתמו הפועלים למלאכה. להיפך, תרפינה ידיהם. אני מקדם בכרעה את דברי שר האוצר לשעבר וראש הממשלה, שהיה אחראי לכך במש"ר, רדו, יש לרתום את המדע ומסודות המדע לשימוש מעשי וקונקרטי. עפר אני תחת כפות רגליהם של אנשי המדע בתוכנו.

אני אומר דברים אלה בכל הצניעות. האמינו לי, מה שקיים בתחום ההגות הזה, לפחות באותן השפות שאני שומע, קראתי פחות או יותר ועיניתי בדברים. מאז קום המדינה אני מתחבט בשאלה החמורה הזאת. אבל האומה הקטנה הזאת שלנו, כל מאבקה בשבתה על אדמתה היו מכוונים לכך שלא יהיה ניכור בין החברה לבין המדינה.

אני נמנה עם החברים המודאגים מתהליכים שונים בחברה הישראלית. אני מודאג, לא פחות מהם, שאין עדיין בידינו הלכות מדינה, ודואג להלכות מדינה שאומה זו לא יצרה בהן ולא כלום מאז היותה לעם. מובן, מי שמסתפק בהלכות הרמב"ם — כל הכבוד לו; ומי שמסתפק בהלכות מדינה בפ"י רש"י אברבנאל יכול לחיות בשלווה. לדעתי, הגניוס העברי, כשם שלא יצר ולא כלום בתחום הפילוסופיה, היינו — אין פילוסופיה יהודית, כך לא יצר ולא כלום בהלכות מדינה.

מכיוון שאני נמנה עם אותם יהודים, או עם אותם הח"רים שאינם טוענים שאופיה של אומה לעולם אינו משתנה (אני כופר בהנחה זו), היני מאמין שהדור הזה, שהוא דור היסטורי, הוטלה עליו המשימה הגדולה לקיים בידי הלכות מדינה.

היני עדים לאחד-עשר משברים ממשלתיים מאז קום המ"דינה. אלה שהם נגד מפא"י יכולים להתנחם בכך, טוב להם; אלה שהם נגד מפ"ם או אחדות העבודה, יכולים להתנחם בכך: אלמוני אשם, פלוני אשם. אבל אני איני יכול להש"י כוח מלבי שכל אלה הם יהודים. הנחמה שחבר מפא"י צורף ניהם אותי, שהמשבר פרץ לא בגלל מפא"י אלא בגלל מפלגה פלוגית אחרת, אודה משיהודי בעל תפיסה מסוימת כענין הלכות מדינה, אין לי בכך משום נחמה או עידוד.

ועתה לעניני החברה הישראלית. קיימות כמה עובדות חמורות הטעונות תיקון, ולא את כולן אמנה. משענתה ויסודה של החברה הישראלית זו ההתיישבות, ציבור הפועלים, האינטיגנציה העובדת, בעלי המלאכה. רק מכוח היצרנים, שאומתנו לא ידעה אותם כאשר היתה בגולה, אנחנו יכולים לקיים את השירותים. וכאן אני רוצה להדגיש כי מעודי לא זולתי בעובדי השירותים. במדינה מודרנית כמדינתנו, ברור שבלעדיהם לא רק שאי אפשר, אלא שבלעדיהם אין גם ערך לייצור, ומעולם לא קיבלתי את ההבדלים האלה. אבל תמיד צריכה ממשלה ומדינה לדעת היכן הדגש החוק.

איני מזלזל בתרומה שתרמו גם החוגים האחרים ליציבות היחסית, אבל אני מרשה לעצמי לומר שעמדת מפ"ם מצרעת אותי ואף לא מובנת לי, וקשה לי להסביר לעצמי את עמ"דתה זו מבחינתה היא, והרי אני יודע ומכיר פחות או יותר את האידיאולוגיה ואת הפרוגרמה של מפ"ם (ואני אומר זאת על דרך הכבוד) ואני מכיר את תפיסת-עולמה. הראשונים שצריכים היו לחייב את הפחות, כלומר — פיקוח פרלמנטרי על המטבע הישראלי; כלומר — מאמץ עליון ליציבות, אלה הם הפועלים. כי מה היה איכפת כל-כך לתעשיינים כל ענין הפרמיות, ואף ליבואנים, שלא תמיד — ואני מבקש את סליחת שר האוצר והמסחר והתעשייה — שלא תמיד קבעו זאת השרים, אלא הפקידות והפעמים הביורוקרטיה — ואני אומר ביורוקרטיה לא לפי המושג הדידוגני המקובל, אלא אני נכון להגיד זאת לפי הגדרתו של הסוציולוג מאכס ובר. משום כך אני אומר שהפלטאלי על עמדתה של מפ"ם בשאלה הזאת.

זכויות הפועלים, כושרם והשכר שהם מקבלים תמורת עמלם, — רק בכוח היציבות אפשר להבטיח זאת. עוד לא היה מקרה בתולדות הכלכלה שפועלים ייחיו, גם עם תר"ספת היקר מדי חודש, מאינפלציה דוהרת או מאינפלציה

צמודים, ובכללם חוגים רחבים של בעלי משכנתאות צמודות. אף במקרים שלווים אלה המירו את הלוואותיהם בהלוואות קצרות-מועד ובלתי-צמודות, הם נאלצו להגדיל את תשלומי הפרעון השוטפים שלהם. קשה להעריך את השפעתו הכוללת של הפיחות על חלוקת הנכסים במשק. אולם דומה שיש מידה רבה של זהות בין שכבות שנהגו מהגדלת התמורה להעברת מחוץ-לארץ אלאה שזכו לרווחי הון. כלומר: השינוי בחלוקת הנכסים עוד הגביר את המגמה שהשתקפה בשינוי חלוקת ההכנסה לטובת מעבירי המטבע.

ואין זאת התפתחות טכנית. הממשלה היא אשר עודדה אותה בכל תחומי חיינו. הממשלה שמה סייג לשכר, ודווקא לשכר של השכבות המקופחות ביותר. מחציתה של האוכלוסייה, שהכנסות מפרנסיה מגיעות עד ל־350 ל"י לחודש, מרכוז בידיה רק רבע מההכנסה הלאומית. 10% המצויים בשכבה העליונה, מרכזים בידיהם רבע מההכנסה הלאומית. והתהליך הזה הולך ונמשך. בעוד שבשנת 1955 היה אחוז ההכנסות מהשכר 54% מכלל ההכנסות ואחוז השכירים מכלל המועסקים היה 64.5%, הרי בשנת 1962 ירד אחוז ההכנסות מהשכר ל־49.2%, ואילו אחוז השכירים מכלל המועסקים עלה ל־68.7% — והמסקנות ברורות.

אינני בא לתבוע מקברניטי מפא"י את עלבון בנינה של חברת עובדים בישראל. פעם האמנו יחדיו שאין דרך אחרת וזלת הדרך הזאת לחידוש חיינו הלאומיים והסוציאליים של עמנו. כעת מסייעת הממשלה, אשר מפא"י התייצבה במרכזה, לגיבושה של חברה רכושנית, אשר הפיצול הממדי בה הולך ומעמיק. איך יאפוא תתפלאו על כך שקיימת בריחה מתמדת מהעבודה ורדיפה הולכת וגוברת אחרי רווחים קלים?

הנה וכינוי לכן שבאחת מהופעותיו של ראש הממשלה דוד בן-גוריון, השנה לא בשלהי השנה הקודמת, הכריז שבעיית מיווג הגלויות היא בראש וראשונה בעיה סוציאלית, בעיית עליית דרגת חיהן של הגלויות המקופחות. שמחנו על כך שזוא אימץ ללבו סוף־סוף את עמדתנו. בה הגנו רוגלים זה שנים. אך איך נצליח לפתור את הבעיה הסוציאלית הלאומית הזאת, הקובעת לגבי כל עתידנו הלאומי, נוכח המדיניות הכלכלית של הממשלה, המטפחת את הפער הסוציאלי? — לראש הממשלה המיועד, לוי אשכול, פתרונים.

החקלאות בארץ היא יותר מאשר פרנסה, — היא שלי"חות. היא יותר מאשר מקצוע, היא גבולה האמיתי של המדינה, תנאי מוקדם להבטחת קיומנו הלאומי. שום כוח וזלת השתר"ת שותנו הבלתי־מעוררת בקרקע המולדת לא יבטיח את קיומנו הלאומי. בלי הכפר היהודי — הקיבוצי והמושבי, כל הדיבור על תחייתנו הלאומית וקיום עצמאותנו המדינית הוא נבוב וריק מכל תוכן. ואין אני מדבר עתה על שליחותו של הכפר הישותפי והקואופרטיבי בישראל ותפקידו בבנין חברה מת־קדמת־סוציאליסטית, חברת עובדים בישראל. במקום לסייע לכפר הנה בהתבססותו, מקשה הממשלה במדיניותה על המשך קיומו. הכנסתו של התקלאי היא ב־18%—20% נמוכה מהכנסתו של הפועל השכיר בעיר, בממוצע. הפיחות מתחיל רק כעת להכביד את אכפר. על אף ההתקדמות המתמדת מדיניות את העלייה הזאת, על אף ההתקדמות המתמדת בפריון הייצור. הרווחיות יורדת ואין כל סימן לכך שהממשלה החדשה מתכוונת לשנות כאן את מדיניותה.

ומהתחום המשקי אל תחומה של הדמוקרטיה הישראלית וגיבושה דמותה החברתית והתרבותית של מדינת ישראל. הגנו מלווים עתה את כינונה של הממשלה החדשה־הישנה בניק של תקווה, שזמא יחול כעת בכל זאת שינוי באחת הבעיות הכאובות ביותר והפוגעות ביותר במדינת הפוליטית והתרבותית של מדינתנו. כוונתי למעמדו של המיעוט הערבי

בכיוון אחר. הם רצו להביא לירי הרחבתה של הממשלה ותידוש הברית אתנו. אך דווקא כנותם זאת הבליטה כמה קטנה אפשרות השפעתם. כל פניותיהם למפא"י ולמיועד לראש הממשלה הושבו ריקם. אך גם הם לא העזו לחשוב על כך שהגיע הזמן לתקן ולחדש את קווי היסוד שעל־סיהם פעלה הממשלה עד כה. אני יודע שכל מי שיושב בממשלה, נוטה ללמד זכות על ישיבתו זו ולהוכיח לעצמו ולזולת שאכן יש שכר לעמלו זה. ואין ממשלה שאין בה גם חיוב שניתן להתהדר בו; אפילו הצללים הכבדים והקודרים ביותר — מקורם באור, אף אם קטן וצנוע. אך נוכח נסיונם המר בקשר ליחסה של הממשלה לגרמניה, אשר בא לידי הברית החמור ביותר בהזמנתו של שטרואס לישראל, הזמנה מתגרה ואו־ו־ לית אף מנקודת ראותם של מחיבי ההתפייסות הגמורה עם גרמניה; נוכח שינוי עמדתה המפתיע של הממשלה בראשותו של דוד בן-גוריון לגבי הערכת פעולתם של המדענים הגרמ"נים במצרים, דבר אשר גרם להתפטרותו של הממונה על שירותי הבטחון; נוכח הגילויים שהיינו להם עדים במשפטו של בן־גל בשווייץ, אשר הצדיקו את הערכתו של הממונה לגבי הסכנה המאיימת על ישראל מפעולתם הנפשעת של המדענים הגרמניים במצרים — נוכח כל אלה, האם לא היתה אחדות־העבודה חייבת לתבוע את גיבושו של קו חדש בכל הבעיות הקשורות ביחסנו עם גרמניה? והרי זוהי רק אחת הרוגמות, אולי מהחמורות ביותר, אבל לא הבודדות, המחייבת מפנה רציני וחותך במדיניותה של הממשלה. אחדות העבודה התעלמה מכך. בניגוד לזה הפנתה את כל לחצה כלפינו, בתבעה מאתנו להיכנס לממשלה על יסוד קווי הפעור לה והסכמים הקיימים.

מפ"ם רואה את עצמה באופן טבעי כמועמדת לשותפות בשלטון במדינה, בתקופה זו של הנחת היסודות לקיומה, קביעת דפוסי חיה וקיבוץ הגלויות. אך כל זה בתנאי שקווי היסוד של הממשלה יבטיחו שותפות־אמת בין שלוש מפלגות הפועלים במשימתן ההיסטורית הגדולה. אילו היינו מקבלים את הצעתה של אחדות־העבודה, היינו נותנים למעשה הכשר לכל מה שהממשלה עשתה עד כה, ובכל החתומים במדיניות הפנים והחוץ כאחת. בכך לא היינו משרתים את הענין היקר לכלנו, כי אם פוגעים בו קשה; היינו מתכשפים לעצמנו וכל אלה המאמינים בצדקת מלחמתנו.

ובכן, הכל יישאר כפי שהיה, רק יותר אפור, ופחות בוטח ומשוכנע בצדקת הדרך. דוד בן-גוריון הצהיר ותור והצהיר שאין הוא רואה עצמו בר־סמכה בעיני כלכלה ומשק, והוא מקבל על עצמו את דינם של חבריו הבקאים בכך. ואכן, כאן ודאי שלא ישנתה כלום. המדיניות הכלכלית האומללה, אשר העמיקה עם הפיחות, תימשך על אף אותות האזהרה ההולכים ומתרבים מפני סכנת האינפלציה ופיחות נוסף באופק. ישוב — על חשבון השכבות העליות והמקופחות. עצמאותנו הכלכלית היא מאתנו והלאה. לא התקרבו אליה כמלוא הנימה. והרי זה היה הדבר העיקרי שהובטח לנו תמורת הפיחות. וכל זה על אף העזרה הרבה וורם ההון האדיר הזורם אלינו בלי הפסק, וזוהו 60%—70% שאין אנו צריכים כלל לדאוג להחזרתם. הקיטוב המעמדי והפער הסוצי-יאלי הולכים ומעמיקים.

הנה עדותו השקולה והמאופקת של דו"ח בנק ישראל, המגלה רק טפח ממיגור אחד של חיינו המשקיים: „בעת ובעונה אחת עם השינוי בחלוקת ההכנסות חל שינוי ניכר גם בחלוקת הנכסים במשק. ערך הפקדונות במטבע חוץ גדל עם הפיחות ב־200 מיליון ל"י. כך נוצרו רווחי הון גם בנכסים שערכם צמוד למטבע חוץ, ובעיקר בניירות־ערך מסוגים שונים. כנגד זה גדלו עם הפיחות חובותיהם של בעלי מילות

החוזן שלנו, ורק העתיד יוכיח לנו אם יחול כאן השינוי ההכרחי. אך לצערי הרב נשמעה גם בדבריו של ראש המ"ש שלה המיועד אותה נימה מסתייגת והססנית לגבי סיכויי השלום. על יסוד כזה לא ניתן לנהל מדיניות שלום אקטיבית, הדוחקת את הקץ והמנצלת כל הזדמנות לקרב את יומו של שלום זה.

אנו ניתן ידנו, כפי שנתנו עד כה, ללא כל חשבון של אופוזיציה או קואליציה, לביצור כוחה הבטחוני של המדינה. אבל את יחסינו לממשלה זאת נקבע לפי מאמצייה המתמידים להבטיח את השלום תוך ביצור עצמאותה ואי-הזדהותה של ישראל עם שום גוש בעולם. ניטרליות זו היא כורת חיינו. עמנו מפורז בכל העולם, המחולק בין מורח ומערב; מיליונים יהודים חיים במבצר הגדול של הקפיטליזם, ומיליונים יהודים חיים במבצר הגדול של הסוציאליזם.

ראש הממשלה עבר בשתיקה על סכנת חזרתו של הנשק האטומי לישראל. וכאן ברצוני להעיר, שאני נוהג להגיב על דבריה של שרת החוזן גולדה מאיר מתוך הערכה כנה ועמוקה לפעולה, למסירותה, להתמדתה, לכנותה... גם במלחמה אתנו. אבל הזדעזעתי כאשר שמעתי אותה אומרת שביסודו של דבר אין הבדל בין נשק קונבנציונלי ונשק בלתי-קונבנציונלי; כי בסופו של דבר אין הבדל במה תיהרג — כך טענה שרת החוזן — בנשק מקובל או בנשק בלתי-שגרתי. ואמנם, לזה שנהרג אין כבר כל הבדל במה הוא נהרג. אבל, חברי הכנסת, האם אפשר להתעלם מכך שבנשק קונבנציונלי אפשר לרצוח, אך לא להשמד את הכל; שבנשק קונבנציונלי אפשר להרוס, אך לא למחוק מהחיים כל בעלי החיים; שבנשק קונבנציונלי אפשר לפגוע רק בדור שלנו, ובנשק בלתי-קונבנציונלי בהכרח שיפגעו גם בכל הדורות הבאים.

עם סכנת חזרתו של הנשק הזה לאורנו ניצב כל האזור בפני סכנות איומות. וממשלה אשר לא תיוסם, אשר לא תילחם למען הבטחת אי-חזרתו של הנשק הזה לאורנו, מהכחשת, לדעתי, לאחד מתפקידיה החיוניים. איש מאתנו איננו מעלה על הדעת פירוט חזרתי או יתור חזרתי על נשק זה. אבל עלינו לעשות הכל כדי שנשק זה לא יחזור לאזורנו, ולא לחכות עד שאחרים יכריחו אותנו לכך. זה תפקידה החיוני של מדינת ישראל; זו חובתה החיונית לגבי העם החי כאן.

איננו רואים כאמור בממשלה הזו שום חידוש, ואנו נמשך לגביה באותו היחס. כפי שנהגנו לגבי הממשלה הקודמת.

שר-האוצר ל. אשכול:

אין שום חידוש.

יעקב חזן (מפ"ם):

אין חידוש, ועל אי-חידוש עונים באי-חידוש.

נתמיד אפוא כלפיה באותו היחס בו נהגנו לגבי המ"ש שלה הקודמת, או אי-אמון, ויכוח, ויכוח חברי תקיף, רציני, לפעמים מר, כי הרי כל אחד ואחד מאתנו מאמין בכך שהוא אחראי לדבר היקר לו ביותר בחיים — לעתידו ולגורלו של עמנו. ומכיוון שאיננו מאמינים שממשלה זו יכולה לשאת בעול התפקיד הזה של הבטחת הגורל הזה, אנו נצביע נגדה.

היו"ר י. ברזילי:

המשך הדיון על הרכב הממשלה ותכניתה, מחר בשעה 16.00. הישיבה נעולה.

בישראל. התקבל הממשלה סוף סוף את הכרעתה של הכנסת לגבי ביטולו של הממשל הצבאי? והרי ברור שבהצבעה חפשיית מלחץ מובטח לכך רוב גדול בכנסת. הנהנו בונים את תקוותנו זאת על כך שאכן הלך מהממשלה הגורם המכריע אשר הטיל את כל כובד משקלו נגד כל התקדמות ממשית בתחום זה. אנו נהיה הראשונים, בתור אופוזיציה, אשר נברך את הממשלה על כך. אך בינתיים מכריזה הממשלה שתמשיך בדרכה עד כה, והעם, אשר התנסה יותר מכל עם אחר בעולם בייסוריו של מיעוט, ימשיך בדרכו האומללה כאן, — דרכו האומללה, ראשית של המדינה לאומית-בטחונית. כי דק שילובו המלא של המיעוט הערבי בתוך חיייה של מדינת ישראל, הבטחת שיווי זכויות מלא לאזרחים הערביים עשויה להביא להזדהותם ההולכת ומעמיקה עם מדינת ישראל ולהפ" כמ לגשר של שלום בינינו לבין עמי ערב.

אך כל זיק של תקווה לגבי הממשלה הזאת עיוב אותנו כאשר הנהנו ניצבים בפני הכורח להבטיח את חופש המצפון וחירות החיים החילוניים לאזרחי ישראל הרוצים בכך, והם עדיין רוב של העם. כאן רודף הסכס אחד את השני. הסכך הולך ומעמיק. אנשי הדת שלנו, או יותר נכון שליחיהם המפלגתיים-הפוליטיים, הופכים לכות מיליטנטי, השואף להש" ליש עצמו על כל חיינו. זהו כוח לוחם הנעשה עם כל התקדמותו הנוספת פחות ופחות סובלני, כוח זה אינו פועל ברוח הנמו, כי אם נגדו; אין כאן דאגה לעם החורג בתנאים כה מסובכים ומורכבים למולדתו, כי אם קשיחות לב לגבי צרכיו. יוכיחו הקראים ו"בני ישראל", יוכיח גורלן של המשפחות המערובות וילדיהן. הנה אני צופה בתקווה גדולה, אך יחד עם זאת גם בחרדה כבדה לקראת אותו יום שבו תתחיל לרום לארצנו העליה הגדולה מברית-המועצות. ויום זה הוא יבוא. ואי יתברר שאנשי הדת שלנו לא את אחדותו של העם הם מחשלים, כי אם את פירונו הפנימי, החמור והטראגי הם מכינים.

הנהנו מכבדים את אמונתם של המאמינים. ועל המדינה לספק ולדאוג לכל צרכיהם של אזרחינו הדתיים. אך באותה המידה הנהנו מתקוממים נגד כל נסיון להרחיב את שלטונה של הדת אל מעבר לגבול של מאמיניה. אך דווקא לכך סייעה על-ידי הסכמיה הממשלה הקודמת, ובדרך זאת מתכוונת כפי הנראה לצעוד גם הממשלה הזאת. היא תמשיך, על-ידי יתוריה המתמידים, להכשיר את הקרקע להשתלטות הדת בחיינו, והמחיר שנשלם בעד השתלטות זאת יהיה יקר ומר לכולנו.

חברי הכנסת, נהנית לשמוע אותו חלק בנאומו של ראש הממשלה המיועד המוקדש להשלטת רצון השלום של ישראל וכוננתה לעשות הכל למען השגתו. לא פסקתי מעולם ברצוני הנה הסובייקטיבי של דוד בן-גוריון לשלום, אך רצונו זה שותק על-ידי חוסר אמונתו באפשרות השגתו, והוא נתפס לאשליה המסוכנת שבדרכי מלחמה אפשר לשמור ולהבטיח את השלום. וכך הפך כוחנו הבטחוני לשם נרדף לשלום, והמדיניות הבטחונית למדיניות היחידה המבטיחה את השלום. משרד הבטחון נהפך למעשה למשרד החוץ, ומשרד החוץ נהפך למשרתו של משרד הבטחון. משרד הבטחון לא הסתפק בתפקידו לשמש יסוד בטוח לקיר מה של המדינה ולהבטיח את התנאים למדיניות אקטיבית פעילה ומתמדת של משרד החוץ כדי לקרב את השלום. משרד הבטחון היה למשרד החוץ. זה היה האסון של מדיניות